

**R. Patris, Francisci Svarez, E Societate Iesv,
Metaphysicarvm Disputationvm, In Qvibvs Et Vniversa
Natvralis Theologia Ordinate Traditvr, Et Qvæstiones Ad
omnes duodecim Aristotelis Libros ...**

Suárez, Francisco

Mogvntiæ ; [Coloniæ Agrippinæ], 1630

Disp. XXXIV. De prima substantia seu supposito, eiusque distinctione à
natura.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94179](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94179)

declarauimus, in quo differat eius informatio ab in-
herentia accidentis.

Quæstio autem fere de nomine erit, an diuisio
substantiæ in primam & secundam locum habeat
tantum in composito, uel etiam in partibus. In qua
dicendum est, loquendo simpliciter de substantia
prima, & proportionaliter de secunda, solum dici
de substantia completa, & quæ ponitur in recta li-
nea prædicamentali, nam hæc diuisio data est ad il-
lam lineam constituendam, assignato ueluti funda-
mento eius quæ est prima substantia: Item quia sub-
stantia completa est, quæ proprie subsistit, operatur,
& subsistit, & de qua proprie accidentia prædicantur.
At uero, latius loquendo de substantia, non est du-
bium quin illa duo membra secundum quædā pro-
portionalem participationem in materia & forma
inueniantur: nam anima rationalis uerbi gratia sub-
stantia est, & simpliciter dicta non est indiuidua sub-
stantia & singularis. Unde licet in subiecto non sit,
de subiecto dicitur, puta de hac, uel illa anima rati-
onali, hæc autem anima est singularis, ut nec sit in
subiecto nec dicitur de subiecto: ergo seruata pro-
portione habet in ea locum eadem diuisio. Atque i-
dem est proportionaliter de materia, quæ sub ratio-
ne etiam uniuersali concipi potest: uel generica,
uel specifica, & ut est hæc indiuidua materia seu hoc
corpus. Atque hoc certe satis indicauit Aristote-
les in prædicamento substantiæ, ubi cum dixisset
commune esse omni substantiæ in subiecto non esse,
declarat, hoc etiam partibus substantiæ conuenire,
quoniam substantiæ sunt, subintelligit ergo eo
modo quo sunt substantiæ, posse etiam primas & se-
cundas appellari. Denique idem est de intentione uniu-
uersalis & singularis, nam, licet ut sumuntur in li-
nea recta prædicamentali tantum sint in rebus com-
pletis, latius tamen & proportionaliter loquendo,
etiam in partibus reperiuntur, ut ex communi in-
gendo concipiendi, prædicandi, & diuidenti est per se
evidens, & in superioribus etiam ratum est. Atque
iuxta hunc modum loquendi prima & secunda sub-
stantia non solum de completa, sed etiam de incom-
pleta, dici potest: uerum quidem est, minus improp-
rie tribui nomen primæ substantiæ materiæ pri-
mæ quæ formis materialibus, quia materia subsistit
aliquo modo: formæ autem materiales non subsistunt,
ut infra uidebimus. Omisissis autem his impropriis lo-
cutionibus ratio primæ substantiæ declaranda nobis
est in substantiis completis: & in hoc sensu semper
hæc uoce utemur. Obiter tamen explicabimus
qualiter in partibus substantiæ eius ratio partici-
petur.

DISPUTATIO XXXIV.

*De prima substantia, seu supposito eiusque à na-
tura distinctione.*

EX his quæ in præcedenti disputatione
diximus fere omnia, quæ de substan-
tiæ prædicamento Aristoteles ubique
tradit præter quædam pure dialectica,
quæ de prædicationibus substantiarum
secundarum de primis, in prædicamento substantiæ
docet, quæ & difficultatem alicuius momenti non
habent, & ut dixi dialecticorum sunt propria. Quæ
uero ibidem differit de tribus proprietatibus substan-
tiæ, quæ aliquo modo reales sunt, uidelicet non ha-
bere contrarium, non suscipere magis aut minus,
esseque contrariorum susceptiuam, hæc (inquam)
omnia aliis locis à nobis explicantur. Nam de duo-
bus primis ac negatiuis proprietatibus differimus
in prædisputat. 45. & 46. oppositas proprietates in
qualiter declarando, & ibi etiam obiter attingimus
quomodo idem sit susceptiuum contrariorum, sed

præcipue de hac re dictum est supra Disput. 14. tra-
ctando de causa materiali accidentium. Omisissis er-
go his omnibus, grauior nobis hoc loco suscipitur
disputatio, & maxime propria huius doctrinæ, & ad
plura Theologiæ mysteria in primis necessaria. In qua
primo explicabimus terminos, deinde ad propriam sup-
positi rationem, & distinctionem eius à natura de-
clarabimus: ac tandem ad secundas substantias do-
ctrinam applicabimus, communemque rationem ac
coordinationem prædicamenti substantiæ conclu-
demus.

SECTIO I.

*Utrum prima substantia sit idem quod suppositum
aut persona uel hypothesis.*

SUPpono sermonem esse de substantia
creata, de qua est tota hæc disputatio.
Nam de supposito & substantia in
diuina & increata natura, ex princi-
piis mere naturalibus fere nihil dici
potest, cum ex cognitione mysteriorum Trinitatis maxi-
me pendeat. Dicimus autem latius hæc de re in primo
tomo 3. part. Disp. 11. ubi ostendimus, in diuina natu-
ra non esse omnino idem secundum rationem esse
per se subsistens, & esse suppositum, nam datur in Deo
natura per se subsistens, & communicabilis multis
suppositis, de ratione autem suppositi est ut sit incom-
municabilis alteri supposito. Secus autem est in na-
tura creata ut ex dicendis constabit. Quia uero Theo-
logice locutiones in hac materia lucem magnam af-
ferre possunt ad intelligendos hos terminos in crea-
turis, ideo nonnulla breuiter circa Deum supponen-
da sunt.

*Explicatur usus harum uocum in re-
bus diuinis.*

Primo igitur statuendum est dari in Deo unam sin-
gularem substantiam communem secundum rem
tribus personis, ratione cuius tres personæ consub-
stantiales dicuntur, & in hoc sensu in Concilio Ni-
ceno definitum est, Patrem & Filium esse quod uerus, id
est, eiusdem substantiæ, & in symbolo Athanasij di-
citur, Non diuidentes personas, neque substantiam separan-
tes, & ita loquuntur passim Concilia & sancti Patres.
Non potest autem admitti, quod sit in Deo unum
suppositum commune tribus personis, quia hoc esset
confundere tres personas in unam personam uel hy-
pothesin, quod est etiam contra fidei definitionem. *1. Synodus
act. 4. & 11.
Concil. To-
postanum, quod est etiam contra fidei definitionem. 1. XI. 8. 16.*
Unde merito inter Theologos reprehenditur Caie-
tanius, quod aliquo modo admiserit unum supposi-
tum commune tribus personis, quanquam non sim-
pliciter, sed cum addito id dixerit, scilicet supposi-
tum incompletum, uel personam incompletam. Hæc
enim locutio & Theologorum aures offendit, quia
non solum inuitata est apud Patres, uerum etiam ab
eorum modo loquendi aliena. Et in rigore est falsa,
quia ratio suppositi repugnat cum communicabili-
tate diuine substantiæ, ut latius in prædicta disputat.
contra Caietanum differui.

Nihilominus etsi non ita certum sit, probabilius
tamen ac uerius existimamus illam substantiam sin-
gularem, quæ communis est tribus personis, ut sic
subsistentem ille ex se & essentialiter, habereque u-
nam subsistentiam absolutam & essentialem tribus
personis communem, hæc enim sententia commu-
niter recepta est à Theologis utriusque Scholæ D.
Thom. & Scoti, & ab aliis etiam. Et modus ipse lo-
quendi magnum fundamentum habet etiam in an-
tiquis Patribus dicentibus diuinas personas habere
unitatem in natura ex se subsistente, imo & in sub-
sistentia naturæ, ut loquitur aliquando Hilarius, &

*1. Synodus
act. 4. & 11.
Concil. To-
postanum, quod est etiam contra fidei definitionem. 1. XI. 8. 16.*

*Hilarius 71
de Trinitate.*

Agath. in 6.
Synod. act. 4.

indicat Agatho P. iuxta lectionem antiquiorem, quæ omnia cum multis aliis latius retuli in dicta disputat. 11.

IV.

Atque hinc fieri videtur concedi posse, & debere, Deum, seu hunc Deum, qui communis est tribus personis esse primam substantiam, non ut dicitur à substantiâ, sed ut rem singularem per se subsistentem significat, neque ut dicitur relationem ad secundam, quomodo sola substantia prædicamentalis, & finita est prima substantia, sed ut dicitur negationem prioris, & talem indicat seu describit substantiam, quæ per se primo habeat per se esse, & non in aliquo à quo in suo esse pendeat: hoc enim tantum propriissime significat prima substantia, atque hoc totum convenit divinæ essentia in solis absolutis & essentialibus præcisè conceptæ, ut in citato loco probatum est. Quo tandem fit, ut in Deo non sint omnino idem secundum rationem prima substantia, & suppositum seu persona, nam prima substantia ut sic non includit necessario incommunicabilitatem, sed solum quod fit per se subsistens, seu singularis, vel indivisa: suppositum vero addit incommunicabilitatem, & distinctionem ab aliis suppositis eiusdem naturæ, ut notavit D. Thom. quæst. 9. de pot. artic. 5. ad 13. & ideo, quamvis tres personæ non sint unum suppositum, possunt tamen dici una prima substantia, quia sunt una substantia incompleta & imperfecta, singularis indivisa, ac per se subsistens. Dices: unaquæque persona est prima substantia, & proprie subsistit huic Deo prædicatione, ut cum dicitur, Pater est Deus, & Filius est hic Deus, ergo hic Deus est non est prima substantia, quia dicitur de subiecto, quod repugnat definitioni primæ substantiæ. Resp. Hunc Deum non prædicari de divina persona: ut de subiecto, id est, ut de inferiori quidditate, sed ut de habente eandem numero naturam, & ideo tam hic Deus quam persona divina est prima substantia. Verum est, hanc locutionem sub nomine primæ substantiæ non esse adeo vlitatam in antiquis Patribus: tamen quia, dum dicunt tres personas esse unam substantiam (subsistentem, non loquuntur abstracte & confuse, sed de singulari substantia divinæ naturæ, in qua quidquid est, essentialiter singulare est & indivisum, ideo æquivalens est illa locutio. Quanquam expediens sit illam vocem primæ substantiæ, quoniam æquivoca esse potest, & pro supposito sumi, vel vitari in simili locutione, vel aliquid ei addere, quo æquivocatio auferatur, ut si dicamus personas esse primam substantiam realiter communicabilem, vel aliquid huiusmodi.

V.

VI. Synod.
Actio 11.
VII. Synod.
act. 3.

Atque idem consulendum censerem de hac locutione. In Deo est una substantia, seu, Tres personæ sunt una substantia, quia hoc nomen substantia, æquivocum est, & interdum accipitur ex vi abstracti pro ratione subsistendi, etiam in Conciliis, interdum vero ac sepius in vi concreti pro re subsistente, & hoc modo frequentissime sumitur pro supposito incommunicabiliter subsistente, quod Græce hypostasis appellatur, atque ita Latinus interpret Conciliorum loco huius vocis hypostasis substantiam sæpius vertit. Quapropter ex Scholasticis Capreol. in 1. d. 26. artic. 3. ad arg. Durand. cont. 1. concl. & ad arg. Aureol. cont. 3. concl. admittit in Deo unum subsistere absolutum, non tamen unam substantiam absolutam, quia substantia includit incommunicabilitatem, non vero subsistere. Quod non videtur mihi adeo consequenter dictum, nam substantia à subsistendo dicta est. Vnde omnis res, quæ per se subsistit, potest dici substantia, ut ait D. Thom. quæst. de potent. artic. 1. ad 4. Vnde eadem ambiguitas, quæ est in voce substantia, potest etiam esse in verbo subsistere: igitur, licet in Deo non sit una substantia sumpta pro supposito: est tamen una substantia absolute sumpta pro re per se subsistente, etiam si communicabiliter subsistat. Quam si-

gnificationem vel expresse vel tacite explicare semper oportet, ne detur occasio vel suspicio erroris.

Denique idem censendum est de nomine substantiæ in plurali dicto, scilicet in Deo sunt tres substantiæ: vel tres primæ substantiæ: est enim æquivoce hoc substantiæ nomen, & sæpe significat essentiam, ut in prima sectione notavimus, & potest etiam significare suppositum, & maxime si addatur prima substantia, quia suppositum maxime per se subsistit. Vnde in hac significatione admitti possunt tres substantiæ in Deo, non vero in priori. Et propter hanc æquivocationem vitandam multi ex antiquis Patribus negarunt hanc locutionem, ne viderentur Ario consentire, qui essentias in Trinitate multiplicabat, quo sensu dixit Hieronymus ad Damasum, Quis audeat ore sacrilego tres substantias in Deo concedere? Et ita D. Thom. 1. part. quæst. 30. artic. 1. ad 1. dicit iuxta consuetudinem Ecclesiæ non esse absolute dicendas tres substantias propter nominis æquivocationem: addendo vero aliquid, quod determinet significationem, dici posse, ut si dicamus tres substantias incommunicabiles, seu relativas. Et hæc de divinis.

Explicantur dicti termini in rebus creatis.

Ex his ad creaturas descendendo, dicendum est primo, primam substantiam solum dici de substantia singulari, indivisa, ac per se subsistente. Probatur ex dictis sectione præcedenti: nam quod prima substantia dicit rem singularem & individuum, constat tum ex divisione, in qua opponitur secundæ substantiæ, quæ species & genera complectitur, tum ex illa particula definitionis primæ substantiæ, scilicet quæ nec de subiecto dicitur, nam per hanc particulam logicè describit Aristoteles substantiam singularem, quæ de nullo subiecto, vel supposito proprie ac per se prædicatur, propter singularitatem & incommunicabilitatem suam: propositio enim identica non est propria prædicatio. Denique illa particula prima prout includit negationem prioris in subsistendo etiam secundum rationem, satis declarat primam substantiam debere esse singularem, & individuum. Quod vero prima substantia requiratur etiam rem per se subsistentem constat in primis ex dictis in fine sectionis præcedentis, uti ostendimus primam substantiam proprie dictam significare substantiam completam, nulla autem substantia singularis est completa nisi subsistens sit. Item, teste Aristotele prima substantia primo, præcipue ac maxime substantia dicitur: sed solum id quod subsistit, maxime ac propriissime substantia dicitur: ergo. Denique prima substantia est, quæ maxime subsistit, tum Physice ac realiter: tum etiam logicè: sed hoc etiam proprie convenit rei singulari per se subsistenti: ergo sola prima substantia per se subsistens potest proprie dici prima substantia.

Ex quo colligitur, substantialem naturam prout in abstracto significatur, etiam si singularis sit, ut hæc humanitas, seu Petreitas, non esse primam substantiam, quia nec significatur ut subsistens, nec revera est formaliter subsistens, ex vi ipsius naturæ singularis præcise sumptæ, ut infra ostendimus. Quin potius univ ersaliter sequitur, substantiam prout in creaturis significatur præcise essentiam, etiam substantialem & singularem non esse primam substantiam, quia ex vi solius essentia seu naturæ, etiam ut singularis & individua, non est completa substantia neque subsistens. Quod fortasse vix posse intelligi aut credi intra limites naturalis luminis sistendo, ex sacro tamen Incarnationis mysterio facis nobis manifestatum est, ut sequenti sectione latius declarabimus.

Prima

V. Synod. col.
lac. 3.
VI. Synod.
act. 11. Conc.
Ephes. can. 4.

*Prima substantia & suppositum in creaturis
conuertuntur.*

Secundo dicendum est, primam substantiam & suppositum in creaturis recipere dici, imo in re idem omnino esse. Probatur, quia in rebus creatis non potest esse natura substantialis singularis, & indiuidua communicabilis multis personis: est enim hoc proprium naturae infinitae. Multo ergo minus potest esse natura creata singularis & subsistens, & realiter communicabilis multis, quia cum subsistentia creata sit naturae eius proportionata, si natura indiuidua incommunicabilis est, etiam eius subsistentia. Imo ipsa subsistentia quodammodo est magis incommunicabilis, ut ex dicendis constabit. Sicutigitur omnis prima substantia creata incommunicabilis est omnis ergo prima substantia creata, est suppositum. Et e contrario etiam omne suppositum creatum est prima substantia, nam est substantia completa singularis: ac per se subsistens: dicuntur ergo hae reciproce in creaturis. Quod autem sint idem re, constat, quia subsistentia creata ab intrinseco est incommunicabilis alicui personae praeter eam, quam constituit, propter rationem dictam, quia est finita. Atque ita, dum constituit rem singularem subsistentem, constituit incommunicabilem: ergo dum constituit primam substantiam, constituit etiam suppositum, sunt ergo idem in rebus creatis prima substantia, & suppositum.

Dices, quamuis natura creata singularis sit naturaliter incommunicabilis multis personis, supernaturaliter tamen communicari potest, & in multis personis subsistere, iuxta probabiliorum opinionem Theologorum dicentium posse plures personas diuinas eandem naturam creatam assumere: suppositum autem creatum omnino incommunicabile est, etiam de potentia absoluta: ergo saltem ob hanc causam non erunt omnino idem in creaturis prima substantia & suppositum. Respondetur negando consequentiam, quia etiam si una natura creata assumeretur a pluribus personis, illa non esset prima substantia, quia non esset subsistens, sed per assumptionem traheretur ad subsistendum: unde argumentum solum probat, in rebus creatis ita distinguere naturam & primam substantiam, sicut naturam & suppositum, idemque argumentum sumi posset ex sola incarnatione vnus personae, cui natura humana quodammodo communicatur, cum illi vnitur, cui tamen non possit vniri prima substantia, vel suppositum creatum.

Dices rursus, sicut assumpta est natura sine personalitate & subsistentia creata, ita posset etiam assumi natura cum subsistentia & sine illa incommunicabilitate, quae est de ratione suppositi, sic ergo natura assumpta esset subsistens, & consequenter prima substantia: & non esset suppositum, quia non esset incommunicabilis alicui supposito: ergo distinguuntur in creatura prima substantia & suppositum plusquam ratione, esto sint naturaliter coniuncta. Respondetur assumptum esse prorsus impossibile propter duo. Primum est, quia subsistentia finita est incommunicabilis ex hoc praecise quod finita est, & ex sua quasi essentiali vel specifica ratione: fieri autem non potest ut talis subsistentia maneat in rerum natura, quin sit finita & creata. Imo fieri non potest ut conseruetur in humanitate propria subsistentia, quin conseruetur in eadem specie, imo eadem numero: incommunicabilitas autem talis subsistentiae non est aliquid ei additum, sed est intrinseca, & essentialis limitatio eius, & ideo apertam contradictionem inuoluit, quod maneat talis subsistentia sine incommunicabilitate. Secunda ratio, quae praecedentem magis declarat, est, quia duobus modis potest intelligi subsistentia realiter communicabilis suppo-

sito: vno modo per intimam identitatem, & quasi inclusionem in re vel rebus quibus communicatur: & hic modus communicationis repugnat omnino subsistentiae creatae, quia est contra limitationem eius: estque hic modus proprius subsistentiae diuinae absolutae, nam vni correlatiue conuenire non potest respectu alterius, propter oppositionem. Alio modo potest intelligi communicatio per aliquem modum vnionis, & hoc modo omnis subsistentia, hoc ipso quod subsistentia est, incommunicabilis est alteri personae: quia sic communicari inuoluit apertam contradictionem repugnantem ipsi rationi subsistentiae, quae essentialiter includit independentiam ab alio sustentante, seu subsistente, ut in sequentibus exponemus latius. Quia ergo natura creata non potest communicari vel assumi a persona increata per intimam identitatem, ut per se notum est, relinquatur ut solum assumi possit mediante aliquo modo vnionis & consequenter ut non possit assumi, quatenus subsistens est. Nullo ergo modo fieri potest etiam per potentiam Dei absolutam, ut conseruetur in re singularis substantia creata in ratione primae substantiae creatae, id est, subsistentis creati, quin sit etiam suppositum creatum: sunt ergo hae duo in re omnino idem. Dico autem semper in ratione substantiae creatae, quia iuxta probabilem opinionem posset hic Deus assumere humanam naturam ad subsistentiam essentialem praecise, & tunc ille homo esset prima substantia, quia esset singularis homo subsistens, & ut sic non esset persona, quia esset communicabilis tribus personis: tamen ille homo simpliciter non esset prima substantia creata eadem ratione, qua Christus Dominus est persona creata, imo nec creatura, simpliciter loquendo.

Sed quaeres, An suppositum & prima substantia in rebus creatis distinguantur saltem ratione. Respondetur secundum rem conceptam proprie nec ratione distinguui, quamuis secundum modum concipiendi aut explicandi aliquam proprietatem magis vel minus distincte aut confuse, possint distinguui ratione ex parte concipientis. Declaratur, quia etiam secundum rationem non concipimus, per vniam formam aut modum vel terminum constitui rem creatam in ratione primae substantiae, & per aliam in ratione suppositi, sed per eandem omnino, ut declaratum est. Illa vero res sub conceptu primae substantiae concipitur quidem sub ratione singulariter subsistentis, non tamen ita expresse sub ratione incommunicabilis: unde ille conceptus primae substantiae si nil aliud addatur de se abstrahit ab incommunicabilitate, si vero addatur quod creata sit, implicite quidem, quasi materialiter dicitur eius incommunicabilitas, non vero tam formaliter & expresse, sicut in nomine & ratione suppositi declaratur. Et in hoc consistit propria differentia inter Deum & creaturas, quia in Deo ita distinguitur ratione aliqua prima substantia a diuinis suppositis, ut in Deo intelligatur aliqua substantia singularis & completa in tota sua ratione essentiali absque eo quod in suo conceptu essentiali incommunicabilitatem includat, quod est proprium Dei propter infinitatem eius.

*Quomodo comparetur persona ad suppositum,
& primam substantiam.*

Dico tertio: Persona idem est quod prima substantia vel suppositum, solumque determinat illam rationem ad naturam intellectualem seu rationalem. Sententia est communis Theologorum ex illa definitione Boetii in libr. de duabus naturis. Persona est rationalis natura indiuidua substantia, id est, substantia prima talis naturae, ut recte declarat D. Thom. 1. part. q. 29. artic. 1. & 2. Vnde frequenter dici solet, personam & suppositum differre quasi materialiter

XII.

XIII.

rialiter ex parte naturæ; non vero formaliter in ratione & modo incommunicabiliter subsistendi. Quod quidem est verum quoad generalem rationem primæ substantiæ vel suppositi: tamen quia intellectus & alioris rationis ab inferioribus naturis: ideo dici potest persona differri à supposito etiam in ratione subsistendi, tanquam particulare à communi, seu tanquam dignissima species à communi genere. Non quod propria ratio generis & speciei in his reperiatur, sed proportionalis, nam intellectualis natura, si sit pure ac perfecte intellectualis, habet subsistentiam omnino immaterialem, si vero sit rationalis, simulque sensibilis ac corporalis, et etiam habet subsistentiam spirituales, vel saltem compositam ex aliquare materiali & spiritali, ut inferius declarabimus: hoc ergo modo differet persona à supposito in communi.

De hypostasi.

XIV. Deo quarto Hypostasis iuxta frequentiore huius vocis usum, idem est quod suppositum, vel persona. Hæc assertio solum pendet ex notitia & significatione huius vocis *hypostasis*, quæ Græca est, & varias habet significationes. Derivata enim est vox illa à verbo græco, *hypo*, vel, *infra*, cum præpositione, *stasis*, quod subesse, vel subitare significare potest, unde hypostasis olim significabat id omne, quod aliis subidet, ut feces, vel materiam crassam, quæ in liquorum fundo subidet, quomodo intelligi potest illud Psal. 67. *Insistentium in limo profundis, & non est substantia*, græce *hypostasis*, id est, & non est fundum, in quo consistunt. Significat deinde rei fundamentum, ut de fide ait Paul. ad Hebr. 11. *Est substantia rerum sperandarum*, græce, *hypostasis*, id est, fundamentum. Verum quia subsistere proprie convenit substantiæ, & illa est quasi fundamentum omnis rei existentis, ideo hæc vox derivata est ad substantiam significandam, vel absolute, vel specialiter substantiam singularem, & incommunicabilem, ut notavit Damasc. in sua Dialectica cap. 29. Unde quia vox Latina, *substantia*, æquiuoca est, & essentiam interdum significat, ideo interdum usurpata est illa vox ad essentiam significandam, ut notat Elias Cretenensis in orat. 23. Nazianzen. §. illud item præscribere, & constat ex Theodoro lib. 2. histor. cap. 8. Et hac ratione D. Hieronymus citata epistola ad Damasum, recusabat tres hypostases in Trinitate concedere, quod etiam de Paulino refert Acacius in epistol. ad Cyrill. Alexand. Iam vero ad tollendam hæc æquiuocationem tam usu græcorum quam latinorum harum vocum significationes definitæ, & distinctæ sunt. Substantialis enim natura, quatenus à supposito vel ratione distinguitur, græce vocatur *Usia*, latine essentia. Substantia vero singulariter subsistens, & incommunicabilis aliis similibus substantiis, sicut latine dicitur suppositum & persona, ita Græce vocatur hypostasis, unde sicut nos tres personas, ita Græci tres hypostases in Trinitate admittunt, & hoc modo levis discordia, quæ ob vocabulorum inopiam inter Catholicos Latinos, & Græcos, oriri coepit, cessavit, ut eleganter dixit Gregorius Nazianz. orat. 21. quæ est in laudem Athanasii circa finem. Iam ergo communi usu, etiam Latinorum vox hypostasis in hac ultima significatione fere semper usurpatur. Et interdum generaliter accipitur, ut significat rem subsistentem incommunicabiliter in quacunque natura, & ita idem significat quod suppositum, & hoc modo ait D. Thom. personam addere supra hypostasin, determinatam naturam scilicet rationalem qu. 9. de potentia artien. 1. in fine corporis: aliquando vero ut ibidem in solutione ad secundum addit, licet nomen hypostasis in Græco ex proprietate sermonis significet individuum substan-

tiam cuiusque naturæ, ex usu loquentium significat individuum rationalis naturæ tantum. Sicigitur constat quomodo idem sit hypostasis quod persona iuxta varias significationes.

Addit vero ibidem D. Thomas, hypostasin & subsistentiam esse idem secundum rem, differre tamen ratione: eadem enim prima substantia quatenus subsistit dicitur subsistentia, quatenus vero substat, dicitur hypostasis. Sed, quod ad nomen hypostasis attinet, licet fortasse ab illa habitudine impositum sit, non tamen illam significat, imo nec semper in re significat illam requirit: diuinæ enim personæ sunt propriissime hypostases, quamvis non subsistent. Imo etiam quoad etymologiam, quamvis hypostasis dicatur quasi *substantia*, nihilominus dici potuit à subsistendo, nam, ut alibi dixit idem D. Thom. subsistere dicitur aliquid in quantum est sub esse suo, non quod habeat esse in aliquo sicut in subiecto, sed quod, cum per se sit, & quasi in se sustentetur, ipsum sit quod si primum subiectum, seu fundamentum sui esse. Quod vero attinet ad nomen subsistentiæ, iam dictum est supra, si sumatur in vi abstracti, non significare ipsam rem subsistentem, sed rationem subsistendi, quæ si in communicabilitatem includat, est etiam ratio constituens hypostasin, si vero sumatur in vi concreti & incommunicabilis subsistentia, idem est quod hypostasis, & suppositum. Alioquin ex vi significationis & rationis significatæ latius patet subsistentiam quam hypostasis, saltem in Deo, in quo potest esse subsistentia communicabilis: in creaturis vero convertuntur, & eodem modo inter se comparantur, quo prima substantia & suppositum, propter easdem rationes superius factas.

SECTIO II.

An in creaturis suppositum addat naturæ aliquid positum reale, & ex naturæ rei distinctum ab illa.

Explicitis terminis, de re ipsa dicere oportet, & quod de supposito quæritur respectu naturæ seu essentia substantialis, intelligendum est de persona respectu naturæ rationalis, & de cæteris eadem proportionem, quibusque nominibus significentur.

Explicatur quæstionis titulus, & variæ quæstiones proponuntur.

UT autem quæstionis titulus distinctius intelligatur, advertendum est, essentiam substantiæ creatæ variis modis concipi ac significari posse, scilicet, in concreto, & in abstracto, ut cum dicimus humanitatem esse essentiam Petri, aut hominem. Item in communi, ut in dictis exemplis, vel in singulari ut cum dicitur hæc humanitas esse de essentia huius hominis, Christi verbi gratia. Item vel conceptu simpliciter & quasi confuso, ut cum species dicitur esse essentia individui, ut homo Petri, vel conceptu complexo & distincto, qui per definitionem declaratur, ut cum dicimur essentiam hominis esse animal rationale. Ex quibus concipiendi modis variæ insurgunt comparationes, & quæstiones. Prima est abstracti ad concretum in particulari & singulari, ut quomodo distinguatur hic homo Petrus ab hac humanitate. Secunda est abstracti etiam ad concretum in communi, ut quomodo homo & humanitas distinguantur. Et similiter in cæteris prædicatis communibus cum eadem proportionem. Tertia, comparando essentiam in communi ad individuum & particulare, ut quomodo distinguatur homo à Petro seu hoc homine. Et posset etiam hæc comparatio per concretæ & ab-

abstracta variari, comparatio nimirum concretum commune ad singulare abstractum ut hominem ad hanc humanitatem, vel e converso abstractum commune ad singulare completum, ut humanitatem ad hunc hominem, vel abstractum ad abstractum, &c. Quarta comparatio fieri potest essentiae distincte conceptae ad id de quo concipitur, id est, definiti ad definitionem. Quo sensu existimant multi tractasse Aristotelem in libr. 7. huius operis quaestione illam, an quod quid est, sit idem cum eo cuius est.

Hae ergo postrema comparatio aliena est a praesenti instituto, & quaestionem continet potius Dialecticam quam Metaphysicam, & communem tam accidentibus quam substantiis: eam tamen obiter attinamus, & definimus, sententiam Aristotelis explicantes. Rursus tertia comparatio propriam quaestionem continet de distinctione naturae uniuersalis ab indiuiduis, quae a nobis in superioribus tractata est, & eandem habet definitionem siue concretum ad concretum, siue abstractum ad abstractum comparatur, id est, homo ad Petrum, vel humanitas ad hanc humanitatem. Alia vero duo membra huius comparationis non addunt quaestionem nouam, sed miscent duas primas cum hac tertia: & ideo illarum quaestionum definitio: responsionem ad haec omnia continebit. Prima ergo & secunda comparatio ad praesentem disputationem spectant: in prima vero maxime cernitur, & communiter tractatur eius difficultas, id est, de illa prius dicemus, & ex illa facile in fine totius disputationis alteram definimus. Igitur naturae nomine intelligimus singularem substantiam continentem integram & completam essentiam indiuidui seu suppositi in abstracto sumptam, quae a Metaphysicis dici solet forma totius, ut est haec humanitas constans ex hac anima, hoc corpore seu his carnibus & his ossibus. Quid autem nomine suppositi intelligatur iam satis declaratum est.

Tractatur prima sententia de distinctione rationis suppositi à natura.

Prima igitur sententia, est naturam & suppositum sola ratione distinguere ex modo concipiendi nostro in abstracto vel in concreto. Hae existimatur esse sententia Aristotelis 7. huius operis libro & cap. 11. ubi definit, quod id est, esse idem cum eo cuius est. Et in primo libr. cap. 1. ait actiones esse singularem, per singulare intelligens suppositum: unde ex illo loco axioma illud sumptum est, *Actiones sunt suppositorum*. Atque idem sensus videtur omnes Philosophi, qui nostrae fidei mysteria ignorarunt. Sed, quod mirum est, etiam ex Catholicis Theologis docuerunt hanc sententiam Durandus in 1. d. 34. quaestione 1. & Henricus quodlib. 4. q. 4. Ex qua sententia plane sequitur has locutiones esse veras, homo est humanitas, & Petrus est sua humanitas, quas locutiones etiam Durandus admittit. Fundamentum eorum solum est, quia suppositum verbi gratia Petrus nihil aliud est quam hoc compositum ex hoc corpore & hac anima, & hoc ipsum est eius humanitas, & quicquid praeter hoc cogitur in substantia Petri, intelligi satis non potest, nedum probari aut persuaderi.

Sed haec sententia quamuis fortasse sola ratione naturali non possit conuinci falsitatis, tamen supposito, incarnationis mysterio defendi nullo modo potest, quia secundum fidem in re ipsa humanitas singularis fuit assumpta, & vnita hypostatice Verbo diuino, non fuit autem assumptum suppositum creatum & humanum: ergo necesse est, ut in re aliqua intercedat distinctio inter hanc humanitatem & primum suppositum eius, quandoquidem illa manet in Christo, hoc autem minime, eadem autem est ratio de illa humanitate, & de omnibus creatis naturis praeter materialibus. Item est humanitas, quae

est in Christo, est singularis natura creata, & non est suppositum creatum: ergo aliquid illi deest, quod suppositum addit ultra naturam singularem. Dices non deesse illi aliquid, sed potius aliquid habere, ratione cuius non est suppositum creatum, nimirum, quia est in Verbo, quod proprie dicitur habere humanitatem: ipsa vero humanitas dicitur esse in Verbo tanquam forma in supposito, & ideo humanitas illa non potest dici suppositum, neque homo, quia habet alium modum essendi, ratione cuius est potius in alio, quam in se. Sed haec responsio declinat in opinionem Scoti statim tractandam, quod suppositum differat à natura per aliquid negatiuum, & non quia addat illi aliquid positiuum: nam haec responsio supponit, ad rationem suppositi, praeter totam entitatem naturae, requiri negationem vnionis ad aliud, seu carentiam modi existendi in alio: hoc autem discrimen iam non est per rationem tantum, sed in re ipsa, & statim probabimus hanc differentiationem non tantum esse positam in negatione, sed aliquid etiam positiuum includere.

Adde antiquos Patres saepe decessisse hereticos ideo in potissimis mysteriis fidei Trinitatis, scilicet, & Incarnationis errasse, quod inter naturam & personam non distinxerint. Ita significat Vigilii Pap. lib. 2. contra Euthychen prope medium: clarius Damascenus lib. 1. de fid. capit. 3. optime Eriphian. in VII. Synod. act. 6. tom. 3. circa finem. Ideo (inquit) haeretici errant, quia nihil aliud agunt quam ut ostendant naturam & hypostasim idem esse, quae sane inter se differre veri Ecclesiae Catholicae alumni cognoscant. Rursus docent saepe Sancti Patres, proprium Dei esse ut sit essentialiter subsistens, & quod ea de causa Deus & Deitas sola ratione, & modo significandi seu concipiendi nostro distinguantur, ut Magist. & Theologi tractant in primum distinctionem. 8. & D. Thom. ac expositores eius 1. part. quaest. 3. artic. 3. & 4. & significat Leo Pap. Epistol. 93. capit. 5. August. libr. 11. de ciuit. capit. 10. & libr. 15. de Trinit. capit. 17. Ansel. in Monolog. cap. 15. & 16. & optime Bernard. serm. 80. in Cantic. & Magister refert Patres alios, alique sumi possunt ex his, quae disputauimus in 1. Tom. 3. part. disput. 11.

Nec fundamentum positum in contrarium vrger, nam si materia & forma sumantur praecise ut sunt partes essentiales, negatur suppositum nihil aliud esse quam compositum ex hac materia & hac forma, nam Christi humanitas est composita ex hac materia & hac forma, & non est suppositum: si vero materia & forma sumantur non solum ut partes essentiae, sed etiam ut includunt vel secum afferunt subsistentiam, sic verum est, & ex materia & forma vnitis conseruare suppositum, illud autem praeter naturam includit subsistentiam, de qua quid sit & quomodo possit & intelligi & probari dicemus in sequentibus.

Tractatur secunda opinio Scoti.

Secunda opinio est Scoti in 3. distinct. 1. quaestione. 1. & distinct. 6. quaestione. 1. & in 1. distinct. 13. & quodlibet. 19. articulo. 3. qui ait, suppositum creatum nihil rei positiue addere naturae singulari, sed solum negationem dependentiae actualis & aptitudinalis ad aliquod suppositum: humanitas enim Christi suppositum non est solum quia substantialiter est vnita Verbo, & ab illo pender: ergo negatio huius dependentiae est de ratione suppositi. Addit vero Scotus, etiam esse necessariam negationem aptitudinalis dependentiae propter animam rationalem, quae non solum dum corpori vnita est, non est suppositum, quia actu est in supposito, verum etiam dum est separata suppositum non est, quia apta est pendere à supposito, seu potius illud componere. Quod si obiciat, etiam humanitatem Petri non posse

VI.

VII.

VIII.

posse dici suppositum, quia apta est vniri, verbi gratia, Verbo diuino, responderet Scotus, negando, esse aptam, sed solum non repugnantem, quod est dicere, non esse aptam potentia & aptitudine naturali, sed capacitate tantum obedientiali. Quando autem actu assumitur vel vnitur, quamuis re vera retineat eandem negationem aptitudinis naturalis, amittit tamen negationem actualis dependentiæ, per actualem vnionem, & ideo definit esse suppositum vel persona. Et hanc opinionem sic expolitam sequuntur Scotistæ in 3. distinct. 1. Bassolis quæst. 1. artic. 1. Maironis quæst. 11. Lychetus autem ibi quæstion. 1. quamuis eam probabilem censeat, existimat tamen Scotum non omnino illi adhæsisse, & facile solui posse argumenta, quibus nititur: ac denique oppositam re ipsa esse probabiliorē: in quo discedit aperte à mente Scoti: quamuis id fateri rectius: Aureolus etiam apud Capreolum in 3. distinct. 5. quæst. 3. multis argumentis contendit, non posse creatum suppositum addere supra naturam aliquid positium. Atque idem sentit Gabr. in 3. distinct. 1. quæst. 1. vbi addit alias negationes, quæ sunt de ratione suppositi, scilicet, vt non sit actu pars integralis propter partes aquæ & similes: item vt nec constituat formaliter aliquid per se vnum, propter diuinam essentiam, & similes: quæ sumptis ex Ochamo eodem 3. quæst. 1. & idem sentit Marfil. in 3. quæstion. 1. artic. primo.

IX. Fundamentum horum Authorum potissimum fuisse videtur, quia huiusmodi negationes sufficienter ad constitutionem suppositi creati, & ad declarandum Incarnationis mysterium, ergo superuacaneum est, aliquam realitatem positium fingere, quam suppositum creatum addat. Quia nectalis entitas esse potest substantia, neque enim est materia, neque forma, nec compositum, neque accidens, quia alias suppositum creatum non esset per se vnum. Addit etiam Scotus, non recte posse intelligi Incarnationis mysterium, & ea quæ de illo Patres docent posito illo positio: inde enim fieret, illud positium neque esse assumptum, neque assumptibile à Verbo, atque ita non assumptisset Verbum omnem rem quam in natura humana plantauit contra Damasc. lib. 3. capit. 6. Sequitur deinde humanitatem Christi carere aliqua perfectione maxima, connaturali homini, quod etiam videtur inconueniens. Sequitur denique non posse Verbum diuinum simpliciter dimittere humanam naturam, quin nouam aliquam rem illi addat. Ac tandem sequitur, humanitatem nunc violenter esse in Verbo, quia caret positia perfectione connaturali.

X. Hæc sententia, si attente inspiciatur, solis verbis differt à præcedente: nam etiam Durandus fatetur in natura substantiali completa necessariam esse carentiam vnionis hypostaticæ ad alienam personam, vt possit suppositum appellari. Quapropter non minus falsam sententiam hanc esse iudico, propter rationes Theologicas, nam de Metaphysicis postea dicemus. Primo enim mysterium Trinitatis intelligi non potest, si ratio formalis suppositi in negatione consistit: alioqui tres personæ diuinæ tribus negationibus constituerentur, quod tantum abest, vt Scotus concedat, vt probabile censeat, non solum esse necessarias tres relationes, sed etiam tres rationes personales absolutas, quibus personæ illæ constituentur: sana autem doctrina docet illas personas realibus ac posituius rationibus constitui, quamuis relatiuis: si ergo in diuinis persona addit naturæ aliquid positium, quamuis ratione tantum distinctum: ergo etiam in creatura addit aliquid positium, in re tamen distinctum propter imperfectionem creaturæ. Patet consequentia, tum quia persona creata est quædam participatio increata personæ, tum etiam à fortiori, quia diuina natura est per se & essentialiter subsistens, & nihilominus secundum rationem ei

addi potest aliquid positium incommunicabile, quod relatiuum esse oportet propter perfectionem Dei, in quo nihil absolutum potest esse omnino incommunicabile. In creatura vero natura non est per se & essentialiter subsistens, cum in Christo assumpti potuerit sine propria subsistentia: ergo multo magis poterit ei addi aliquid positium, quo realiter subsistat, quod licet absolutum sit, sit incommunicabile propter suam imperfectionem, & ita constituat suppositum, id est, rem incommunicabiliter subsistentem.

Secundo ostenditur falsa illa sententia ex mysterio Incarnationis, & primo ex parte Verbi, quia nisi Verbum constitueretur positia personalitate seu subsistentia, non posset intelligi, quod extrinsecam naturam ad illam assumeret, quia non potest assumi natura ad negationem aliquam, negatio enim velle, non potest esse formalis terminus vnionis realis, vt per se notum est: abstracte ergo ac præcise loquendo de personalitate, necessarium est, vt eius ratio sit positia ad intelligendum Incarnationis mysterium. Ex quo valde probabile sumimus argumentum simile præcedenti, etiam personalitatem creatam in ratione positia positam esse. Et efficacius argumentari possumus ad hominem contra Scotum, & Nominales: ipsi enim tenent posse fieri diuinam virtutem, vt suppositum creatum alienam naturam terminent: quito ergo an eo casu posito terminetur ad negationem, vel ad positium aliquod. Primum dici non potest, vt probatum est. Si autem dicatur secundum, necesse est etiam fateri illam vnionem terminari ad substantiam & personalitatem, alioquin non esset vnio hypostatica vel personalis: ergo substantia & personalitas creata est aliquid positium. Et confirmo ac declaro vim huius rationis, & interrogo, an in Christi humanitate sit nunc illud positium, quo persona creata (secundum hos auctores) potest terminare alienam naturam, nam si non est, ergo iam deest humanitati Christi aliqua ratio realis positia, quam addit persona creata supra naturam, & per illam formaliter constituitur in esse personæ. Si vero illud ipsum quidquid sit, est in Christi humanitate, sequitur in primis, quod vel in Christi humanitate est substantia creata, vel quod vnio hypostatica non sit ad substantiam, vtrumque autem absurdissimum est. Sequitur deinde humanitatem Christi posse per se ipsam terminare vnionem hypostaticam alterius naturæ, supposito quod persona creata posita illam terminare. Patet sequela, quia illa humanitas retinet omnem rem positiam, ad quam potest talis vnio terminari. Consequens autem est plane inintelligibile suppositis principis fidei: nam quod non est persona creata, nec personalitatem creatam habet, quomodo potest personam creatam constituere? Vnde talis vnio, non esset immediate inter naturam & personam, sed inter naturas substantiales & completas, quod repugnat substantiali vnioni, iuxta doctrinam Patrum & Conciliorum.

Respondendum fortasse, humanitatem Christi factam esse ineptam ad terminandam aliam naturam per vnionem ad Verbum. Sed hoc dici non potest consequenter, si per illam vnionem nulla re posita priuata est: quid enim impedit vnio, si non impedit, vel aufert rem, quæ posset esse ratio terminandi? Nam, si solum aufert negationem actualis dependentiæ, hæc impericiens est ad terminandam alteram naturam, quia terminatio non fit per negationem, sed per positium, vt diximus. Possumus quidem mordicus dicere, illam negationem esse conditionem sine qua non: tamen hoc refugium est aperta petitio principii, & est gratis dictum, quando non redditur ratio talis necessitatis. Hanc autem rationem nos esse dicimus, quia vnio impedit propriam personalitatem positiam, quæ est ratio constituen-

di personam creatam, vel propriam, vel etiam alienam, si possibile sit ut natura aliqua à creata persona aliena terminetur.

Tertio argumentor ad idem ex parte humanitatis assumptæ: docent enim Concilia, & Patres, Verbum assumptisse humanitatem, & non hominem, seu non personam creatam hominis: & eodem sensu aiunt, Verbum assumendo humanitatem, con-sumptisse personam, non naturam. Huiusmodi autem locutiones non possunt legitime exponi, nisi quia in homine præter naturam humanam est aliquid reale, quod complet rationem personæ, quod impeditum est in Christi humanitate per vnionem Verbi, suppleto Verbo in illa natura personalitatem humanam: ut loquuntur Theologi. Alioqui solum dicerent Concilia, Verbum assumendo humanitatem, impediuisse seu abstulisse negationem vnionis, vel cum dicunt non assumptisse personam, solum dicerent non assumptisse naturam, quæ manifeste sine vnione, qui sensus reddunt vanas & ridiculas grauissimas Conciliorum locutiones. Confirmo viam huius rationis, nam sequitur ex opinione Scoti etiam Verbum ipsum ut sic, post vnionem non esse personam, sed solum compositum ex natura humana & Verbo, quod est aperte hæreticum. Sequelam probō, quia in humana natura manet omnis res, & omnis modus realis, qui est in creata persona, & tamen desinit esse persona solum quia vnitur: ergo è contrario Verbum quia vnitur, non erit persona, etiam si nulla re vel modo reali priuetur.

Dicent, humanitatem desinere esse personam, non quia vnitur utcumque, sed quia vnitur ita ut pendeat à verbo, cum tamen Verbum non pendeat ab humanitate. Sed iuxta hanc sententiam dici non potest, quod humanitas pendeat à Verbo vilo modo in esse suo: quia illa humanitas ad existendum nihil ultra requirebat præter entitatem suam: unde si vnione careret, nulla addita causalitate aut realitate: conseruaret suum esse, quia per solam negationem vnionis habet quidquid necessarium est ad subsistendum in suo esse, ut ipsi etiam fatentur: ergo non humanitas, sed compositum ex humanitate & Verbo pendet à Verbo: & ad summum humanitas vnita, vel potius vnio eius pendet à Verbo: sed hoc etiam suo modo dici potest de Verbo ut vnito, scilicet, quod quantum ad illam formalem denominationem pendeat ab humanitate. Fateor quidem hanc intercedere differentiam, quod vnio est aliquid in humanitate, non autem in Verbo. Sed hoc quid refert, ut auferat denominationem personæ cum maxime illa vnio secundum Scotum solum sit quædam relatio realis. Ut autem illa euasio tollatur, iungamus huiusmodi vnionem inter res creatas, siue illa sit impossibilis, siue possibilis, ut ipsi credunt: ponamus ergo Petrum terminare naturam Pauli, tunc ergo cum vtrumque extremum sit creatum, ex hac parte nulla est ratio, ob quam vnio potius sit aliquid positium: vel relatio realis in vno extremo quam in alio. Rursus tota entitas positiua quæ antea erat in extremis, ita manet post vnionem in vno sicut in alio. Deinde ex vi vnionis neutrum pendet ab alio in esse suo, & vtrumque ab inuicem pendet in vnione. Quæ ergo ratio asserri potest, ob quam post talem vnionem potius censeatur manere persona Petri quam Pauli? aut cur non mutuo persona consumeret personam, cum ab utraque tollatur negatio dependentiæ quoad vnionem? Vnde non magis potest dici Petrus assumere naturam Pauli, quam è conuerso. Nec denique explicabile est, qualis esset illa substantialis vnio: huc enim tendit tota vis huius rationis, quam alia via sic de-claro.

Quarto igitur argumentor, nam ex prædicta opinione sequitur, humanitatem Christi esse tam

Tom. II. Metaphys.

completam substantiam omni ex parte, sicut est persona Pauli vel Ioannis. Hoc patet, quia substantia in genere substantiæ non completur per negationem: humanitas autem illa nihil minus habet quam persona Petri nisi negationem quandam: ergo non est minus substantia completa quam persona Petri: quod vero illi sit aliquid additum, non tollit complementum eius: nam res non fit incompleta per additionem, sed per ablationem: nam per additionem potius fit plusquam completa, si ita licet loqui. Ex hoc autem sequitur vterius, non posse intercedere substantialem vnionem inter talem substantiam, & aliam omnino completam: in hoc enim maxime verum habet illud axioma, ex duobus entibus in actu omnino scilicet completis, & perfectis, non fieri vnum per se: nam si vtrumque componentium in genere substantiæ completum & integrum est, & per vnionem nihil amittit, quod necessarium sit ad illud complementum, intelligi satis non potest, quo modo substantialis vnio inter ea fiat, & ad constituendam substantiam per se vnam ordinetur. Alioqui nulla ratio reddi potest, ob quam inter personas non possit immediate intercedere substantialis vnio, & similiter inter naturas substantiales & completas ut naturæ sunt: tota enim ratio est, quia cum sint completæ in sua ratione, nec naturæ possunt vniri ad complendam vnam naturam, nec personæ ad componendam vnam personam: ergo in vniversum duæ substantiæ omnino completæ, non possunt substantialiter vniri ad vnam substantiam complendam.

Quod si forte Scotus neget humanitatem esse substantiam completam solum ex eo, quod careat negatione dependentiæ, efficitur plane iuxta sententiam eius, hanc negationem esse de ratione substantiæ completæ: quod absurdissimum esse constat, quia negatio ut negatio nihil est: & ideo esse non potest de complemento substantiæ. Ex quo tandem potest ostensua ratio contra Scotum desumi, nam id quod addit suppositum creatum indiuiduæ naturæ creatæ est de perfectione & complemento substantiæ creatæ, ergo non est mera negatio sed positium aliquid, quia negatio non dicit perfectionem, sed supponit. Antecedens vero probatur primo ex dictis, quia id pertinet ad rationem substantiæ completæ. Tum ex Aristotele dicente, primam substantiam esse maxime & perfectissime substantiam, prima autem substantia non dicit solam naturam, sed suppositum naturæ. Tum denique, quia suppositum addit naturæ substantiam, ut ex principiis fidei constat: ideo enim humanitas Christi persona non est, quia substantiam creatam non habet, substantia autem magis dicit perfectionem. Nam si in sola negatione consisteret, quo modo posset natura ad subsistendum assumi, aut substantia propria per alienam suppleri?

Vltima ratio sit, quia negatio quasi intrinseca, & inseparabilis ab aliqua re semper fundatur in aliqua ratione positiua: & hac ratione ipsemet Scotus docet indiuiduum addere aliquam positiuam differentiam speciei, quia illa indiuisio seu incommunicabilitas, quæ est de ratione rei singularis, in aliquo positio fundatur: ergo illa negatio seu incommunicabilitas, quæ est de ratione suppositi, fundatur in aliquo positio, quo formaliter suppositum constituitur. Responderi potest ex Scoto, hanc negationem, quam dicit suppositum, esse quidem inseparabilem à supposito ut suppositum est, quia suppositum sub hac voce, & conceptu illi correspondente, formaliter negationem includit, non tamen esse inseparabilem ab illa re, quæ naturaliter habet coniunctam illam negationem, ipsa integra manente: quia substantia humanitatis, licet naturaliter habeat coniunctam negationem dependentiæ ab alio supposito, tamen nihil etiam habet illi repugnans, ideo-

XVI.

XVII.

V

ideo-

ideoque supernaturaliter potest illa negatio care-
re, & ideo necesse non est ut talis negatio in aliquo po-
sitivo fundetur. Quia negatio, quæ non est omnino
inseparabilis à re, non semper fundatur in aliquo po-
sitivo, ut carentia visionis beatæ, quam habet intel-
lectus creatus ex natura sua, non fundatur in po-
sitivo, cum auferri possit nullo ablato positivo,
quamquam si una voce significetur intellectus, ut
existens sub tali negatione, inseparabilis sit negatio
ab illo adæquato significato, quia si separaretur, iam
non maneret illud significatum. Sicut ab aere tenebroso ab-
solute est separabilis negatio lucis, & ideo illa nega-
tio non fundatur in aliqua positiva forma repugnante
luminis: ab aere autem tenebroso, ut tenebrosus est,
non est separabilis illa negatio, quin amittat esse te-
nebrosus: sic ergo philosophatur Scotus de supposito
ut suppositum est, & de re illa cui adiuncta est negatio
quam suppositum formaliter dicit. In qua respon-
sione loquitur quidem consequenter, tamē contra eam
procedunt omnia superiora argumenta. Et præterea
sequitur suppositum esse quoddam ens per accidens
sicut tenebrosus. Ex quo etiam in rigore sequitur
hoc nomen *suppositum*, esse quali connotativum, & de
formali dicere negationem, de materiali autem rem,
cui convenit talis negatio sicut tenebrosus. Vnde
sicut absolute concedimus tenebrosus aerem posse
illuminari, & animam separatam posse uniri corpori,
quia esse separatam dicit solam negationem, ita co-
cedendum esset simpliciter suppositum posse assumi
vel uniri alteri: hoc tamen ultimum consequens est
contra omnes Theologos, imo contra Conciliorum
doctrinam.

XVIII.

Quod si dicatur in prioribus locutionibus fieri
sensum divinum, in hac vero ultima fieri sensum co-
positum, hoc ipsum est manifestum indicium, *suppo-
situm*, non significare de formali negationem sicut
separatum aut *tenebrosus*, sed significare positivam for-
mam constituentem suppositum, & fundantem illam
negationem, ob quam suppositum dicitur in-
assumptibile, seu incommunicabile. Ob hanc e-
nim causam, cum dicitur suppositum non posse as-
sumi, non significatur assumi non posse cum nega-
tione assumptionis, seu manens separatam: quis e-
nim hoc posset cogitare sed significatur, non posse
assumi cum illo positivo quo constituitur in ratione
suppositi, & nisi ita interpretemur, ridiculæ sunt hu-
iusmodi locutiones, ut supra dicebam: perinde enim
esset ac si quis diceret, animam separatam non posse
uniri corpori, intelligens non posse uniri manentem
separatam. Illa ergo negatio incommunicabilitatis, cui
repugnat separari à supposito ut suppositum est, non
est inseparabilis propter solum sensum compositum
ut sic dicam, sed quia fundatur in aliquo positivo,
quod formaliter constituit suppositum, & inassum-
ptibile reddit.

XIX.

Fundamen-
tum sententia
diffinitur.

Ad fundamentum ergo contrariæ sententiæ, ne-
gatur suppositum creatum sufficienter constitui ne-
gatione, quid vero sit hoc positivum, quod suppo-
situm addit naturæ, dicemus in sequentibus. Nunc ve-
ro fatemur, non esse materiam, neque formam, ne-
que compositum ex illis ut sic, sed aliquem modum
vel entitatem ei superadditam, quam vel Aristote-
les non comprehendit sub illa divisione, quia illam
non cognovit, vel ad illa membra reducit tan-
quam modus illorum, vel totius compositi, ut po-
stea declarabimus. Quod vero attinet ad mysterium
Incarnationis, responderetur, non solum non esse in-
conveniens, verum potius esse necessarium ad ex-
plicandam veritatem illius mysterii, quod Verbum
non assumpsit in humana natura aliquam ratio-
nem positivam constitutivam personæ, siue illa sit
res omnino distincta, siue modus tantum. Ex quo
non sequitur illam naturam esse imperfectam in es-
se naturæ, sed tantum sequitur non esse personam,
Et ita intelligendum est, quod Damascenus ait, nem-

pe assumpsisse Verbum quicquid ad veritatem huma-
næ naturæ pertinet, & ad formalem hominis constituti-
onem, non vero quod spectat ad personam crea-
tam ut sic. De quo etiam fatemur, aliquid fuisse addi-
tum de nouo humanitati Christi, si à Verbo separa-
retur ut posset subsistere modo connaturali. Neque
inde sit eam nunc esse violentem, cum nobiliori mo-
do sit supposita. Quæ omnia latius in proprio loco
prosecuti sumus.

Questionis resolutio.

Ex his ergo præsentis sectionis resolutio colligi-
tur, nimirum, suppositum creatum addere natu-
ræ creatæ aliquod reale positivum, & in re ipsa di-
stinctum ab illa. Quocirca si comparemus suppo-
situm ad naturam, distinguuntur tanquam includens
& inclusum, nam suppositum includit naturam &
aliquid addit, quod personalitas, suppositivitas, aut sub-
sistentia creatæ appellari potest, natura vero ex se præ-
scindit ab hoc addito seu à subsistentia. Quo fit ut na-
tura possit de potentia absoluta sine subsistentia co-
servari, suppositum autem totum non possit conser-
uari sine natura, quia illa formaliter includit, & per
illam in esse talis substantiæ essentialiter constituitur.
At vero comparando subsistentiam ipsam ad natu-
ram, condistinguuntur inter se tanquam duo extre-
ma componentia suppositum creatum. Quanta vero
sit hæc distinctio, & quid hæc substantia sit, de-
clarandum superest.

SECTIO III.

An distinctio suppositi à creatura fiat per accidentia
vel principia individuantia, & ideo locum non
habeat in substantiis spiritualibus.

In hac sectione occurrit tractanda ter-
tia opinio in hac materia, quam docu-
isse videtur D. Thomas in illo difficili
articulo tertio, quæst. 3. p. vbi inqui-
rit an sit idem Deus, quod sua essentia
vel natura. Et in summa respondet in rebus compo-
sitis ex materia & forma distingui naturam & sup-
positum, quia natura solum in se comprehendit ea
quæ cadunt in definitione speciei, non vero materiam
individualement cum accidentibus designantibus illi
suppositum vero materiale includit hæc omnia, &
ita distinguitur à natura. In substantiis vero, quæ ex
materia & forma componuntur, quia materiam
individuantem non habent, suppositum non differt
à natura, sed ipse formæ sunt supposita substantia.
Et ex hac sola communi ratione concludit, Deum
esse suam Deitatem, quod eodem modo posset de
quouis angelo creato concludere. In hac ergo sen-
tentia duo puncta in titulo insinuata breviter tractanda
occurrunt. Primum est an id quod suppositum addit
naturæ, sit accidens aliquod, vel ipsa differentia indi-
vidualis. Secundum est, an hæc distinctio naturæ, &
suppositi communis sit omnibus suppositis creatis,
etiam immaterialibus.

Addatæ suppositum naturæ individuantem
conditiones.

Circa priorem partem Sancti Patres interdum
asserere videntur, suppositum addere naturæ
singularitatem seu individuationem, vnde aiunt
suppositum includere singulares proprietates, quas
non includit natura. Ita loquitur Basiliius in epistola
ad Gregor. de differentia naturæ & Hypostasis: &
Damascenus lib. 3. de fide cap. 4. & 6. Verum tamen
considerentur ea: quæ in principio sect. præced. ex-
plican-

*Suppositum non addit naturam aliquod
accidens.*

applicando titulum diximus, nullus relinquitur huic
questioni locus. Nam hic non comparamus natu-
ram specificam seu abstractam conceptam ad indi-
viduum seu ad suppositum, sed naturam singularem,
& individuum ad suppositum, impossibile ergo est,
ut suppositum addat naturam individuationem. Nam
vel hoc intelligitur de individuatione ipsius natu-
ræ, vel de individuatione suppositi ut suppositum
est: hic posterior sensus est verus loquendo de sin-
gulis suppositis, nam clarum est vnumquodque cō-
stitui in ratione talis suppositi per singularem &
propriam substantiam suam, quam addit suæ singu-
lari & individuat naturæ. Hic tamen sensus nihil ad
presentem questionem refert, quia nunc non dis-
putamus de individuatione, aut singularitate sup-
positi vel naturæ, sed de eo quod addit vnumquod-
que suppositum supra suam singularem naturam.
Adde, quod licet singula supposita addant singula-
res substantias, tamen eo modo, quo suppositum
in communi consideramus ac definiimus, non addit
proprie supra naturam aliquam singularem subsi-
stentiam, sed id quod pertinet ad communem ratio-
nem substantiæ personæ, ut in simili dixit Divus
Thom. 1. part. quæ. 29. artic. 1. ad primum; loquendo
ergo in communi, non addit suppositum supra na-
turam individuationem substantiæ, sed addit subsi-
stentiam, quæ in singulis personis individua est: &
eodem modo comparatur ad sua individua forma-
liter sumpta, quo alie communes rationes ad sua in-
dividua.

Prior autem sensus est manifeste falsus, ut satis pro-
bat mysterium Incarnationis, in quo non est assum-
pta humanitas in communi, sed in atomo; ut cum
Damascono dicunt Theologi: habet ergo Christi
humanitas totum id quod ad individuationem hu-
manæ naturæ necessarium est, & tamen adhuc illi
deest formale constitutum personæ creatæ: ergo
id quod addit persona, non est individuatō specifi-
cæ naturæ, sed aliquid aliud. Item ostensum est in
superioribus, individuationem naturæ non esse in-
re aliquid distinctum à natura: personalitas vero ita
est in re distincta ut sit etiam separabilis. Item de in-
trinseca ratione suppositi ut sit est substantia in-
communicabilis: sed de ratione individuatæ naturæ cre-
atæ non est aliqua substantia: ergo individuatō talis
naturæ non est substantia eius: ergo non est indivi-
duatō id quod suppositum addit naturæ. Denique
etiam in Deo, cuius natura per se & essentialiter ma-
ximè est singularis & individua; distinguitur saltem
ratione id quod suppositum addit supra naturam sin-
gularem & individuatam: ergo multo magis in creatu-
ris sunt hæc distincta.

Basilus ergo & Damascenus in eis locis non po-
tuerunt loqui in sensu, quem non tractamus: sed
vel loquuntur de natura sumpta pro specifica essen-
tia, vel aliter loquuntur indifferenter de natura
prout communis esse potest multis personis, siue
secundum rationem tantum ut in creaturis, siue et-
iam secundum rem ut in Deo. Illam enim doctri-
nam asserunt, ut declarent, posse divinam naturam
esse communem multis personis, quamvis ipsæ per-
sonæ incommunicabiles sint: quia natura ut natura
non includit proprietates incommunicabiles: v-
tuntur autem exemplo creaturarum, in quibus na-
tura est communis, personæ autem singulares. Quod
exemplum non est accipiendum ut omnino simile,
nam communitas naturæ in creaturis est rationis
tantum, in Deo autem realis: sed accipiendum tan-
tum est, quantum deseruire potest ad explicandam
distinctionem nominum communium vel
proprium in divinis. De D. Tho-
mæ autem sensu dicemus in-
ferius.

Tom. II. Metaphys.

Addendum vero ulterius est in hoc puncto sup-
positum non addere naturam singularem accidens
aliquod, proprie & in rigore loquendo de acciden-
te. Hoc etiam debet esse certissimum, primo ex my-
sterio Incarnationis, quia in Christi humanitate sunt
accidentia omnia connaturalia humanæ naturæ, vel
quæ ad eius perfectionem spectare possunt: hoc e-
nim sensu Concilia definiunt assumptisse Verbum
humanam naturam cum suis proprietatibus con-
naturalibus, & nihilominus non est in illa natura
personalitas propria hominis: ergo hæc personali-
tas non est aliquod accidens connaturale humanæ
naturæ: ergo simpliciter non est accidens: nam si ef-
feret, non esset quidem extrinsecum & aduentitium,
sed connaturale, & internum. Et confirmatur, nam
Verbum divinum assumendo humanitatem, non
supplevit in ea aliquod accidens: alioquin illa non ef-
feret vniō substantialis, sed accidentalis: imo nec po-
tuit Verbum per seipsum ac formaliter supplere
formalem effectum accidentis, quia ipsum Verbum
non est accidens: potuit autem supplere rationem
substantiæ, quia est formalis ac perfectissima subsi-
stentia. Secundo probatur ex re ipsa, quia suppositū
ut suppositum est substantia completa ac per se vna:
illud ergo quod addit suppositum naturæ pertinet
ad substantiæ complementum: est ergo de genere
substantiæ & non accidentis. Quod etiam posset fa-
cile ostendi discurrendo per singula prædicamenta
accidentium: sed in re clara immorari necesse non
est. Dixi autem proprie loquendo de accidente, nam
si late vocetur accidens quicquid non est de essentia
rei, sic potest substantia accidens vocari, quia, ut di-
cemus simpliciter loquendo, non est de essentia sub-
stantialis individui: ille tamen modus loquendi im-
proprius est & vitandus, nec sit occasio alicuius erro-
ris in Theologia.

Atque hinc improbatæ manet opinio, quam Ca-
ieranus & alii referunt, scilicet, suppositum addere
naturæ affectionem qua subest accidentibus, ita ut
suppositum dicat naturam ut affectam accidenti-
bus. Nam contra hanc opinionem eodem modo
procedunt rationes factæ, nam hæc affectio etiam est
in Christi humanitate: est enim suis acciden-
tibus affecta: atque etiam hæc affectio est de genere acci-
dentium: nam vel solum est vniō ad ipsa accidentia,
vel est denominatio aut effectus formalis ipsorum
accidentium. Quid enim est esse affectum acciden-
te, nisi esse informatum illa? Dixerunt vero nonnul-
li, ut Heruz. quod lib. 3. quæst. 6. licet suppositum non
includat intrinsece accidentia, tamen extrinsece ad-
dere illa: sed quam falsum hoc sit patebit ex sectione
sequenti.

*De distinctione suppositi à natura in substan-
tiis angelicis.*

Circa secundum punctum nonnulli existimant,
in substantiis separatis creatis non distingui
suppositum à natura re, sed ratione tantum, sicut di-
stinguuntur Deus & Deitas. Quam opinionem ita
clare videtur D. Thomas docere citato loco, ut vix
possit aliquam interpretationem admittere. Nam si
velimus exponere, eum loqui solum de specifica na-
tura & individuo in contrarium est, quia inde im-
mediate concludit, Deum esse suam deitatem: & eo-
dem modo potuisset concludere Gabrielem esse su-
am Gabrielitatem (ut ita loquamur) quod non re-
cte sequitur ex sua identitate specificæ naturæ cum
individuo: nam cum individuatō naturæ & suppo-
situm

V 2

fitali-

sitalitas distincta sint, potest supposititas distingui à natura quamvis indiuiduatio nō distinguatur. Adde, quod aliās non sufficienter D. Thom. exclusisset omnem compositionem quæ in Deo cogitari posset: nec mouisset quæstionem an in Deo sit compositio ex natura & supposito. Adde præterea, quod alioqui nulla esset distinctio inter materiales & immateriales substantias: nam etiam in substantiis materialibus indiuiduum non distinguitur à natura specifica, si de sola indiuiduatione sit sermo & non de personali subsistentia, quod in superioribus probatum est, tractando de principio indiuiduationis, & de distinctione rationis inter naturam specificam & singularem. Adde denique, quod aliis locis videtur clare eandem sententiam docere idem D. Thom. vt 4. cont. Gent. cap. 55. ad quartum, & in 3. dist. 5. q. 1. artic. 3. vbi proprie agit de natura & persona, tractat enim de incarnationis mysterio: item opuscul. de ente & essentia capit. 5. vbi adducit Auicennam, qui hoc sensit libro 5. suæ Meraph. capit. 5. Et eandem sententiam videtur docuisse Albertus in 3. dist. 2. arti. 2. vbi negat angelicam naturam esse assumptibilem à Verbo. Citatur etiam pro hac sententia Aristot. 7. Metaphysic. cap. 11. textu 41. & 3. de Anim. ca. 4. text. 9. vbi ait in rebus materialibus distingui quod quid est ab eo cuius est: in immaterialibus autem minime.

VIII. Fundamentum in principio sectionis explicatum est scilicet, quia materiale suppositum includit materiam signatam, quam non habet materiale suppositum. Et potest declarari in hunc modum, quia natura materialis habet formam in materia & ideo habet etiam naturam in supposito, & non per se actu subsistentem ex intrinseca ratione sua: angelus vero totus est forma sine materia, & ideo est per se & essentialiter subsistens ex vi naturæ suæ, ac proinde nō est quod in illo distinguatur suppositum à natura. Confirmatur, quia nulla ratio afferri potest, cur Deus de potentia sua absoluta non possit facere substantiam in qua natura & suppositum non distinguantur: quæ est enim in hoc implicatio contradictionis, & talis enim substantia finita esse posset, & in multis aliis Deo inferior. Quod si talis creatura fieri potest, vnde ostendi, aut credi potest nō esse factam? Id enim reuelatum nō est, neque etiam ratione ostēdi potest, cū ex sola Dei voluntate pendeat, imo, supposita rei possibilibus, videtur satis congrua ratione ostēdi posse factam esse talem creaturam, quia deuit facere Deum substantias sibi simillimas in gradu & modo essendi quoad fieri possent. Quia si talis substantia facta est, non potest esse nisi angelica: nulla enim est altior vel simplicior inter creaturas. Et quamvis excogitare quis possit habere angelos hanc perfectionem, non tamen omnes, quia nō omnes sunt æqualis perfectionis essentialis: tamen hæc etiam discretio sine fundamento fieret, quia si hæc perfectio reperitur in angelico ordine, non prouenit ex speciali aliqua differentia, sed ex simplicitate & immaterialitate illius gradus.

Etiā in angelis addit suppositum aliquid in re distinctum à natura.

IX. Nihilominus dicendum est, etiam in angelis distingui ex natura rei personalitatem à natura singulari & indiuidua. Hæc est communior sententia Theologorum, tum in 2. d. 3. vbi tribuunt angelis compositionem ex natura & supposito, tum etiam in 3. dist. 2. vbi docet, potuisse verbum assumere naturam angelicam, in quo supponunt distinctionem naturæ à supposito in angelis, iuxta superioris dicta contra Durandum, quæ statim confirmamus. Vnde necesse est, vt D. Thom. in eadem sit sententia: nam 3. part. quæst. 4. artic. 1. ad 3. concedit naturam angelicam esse assumptibilem à Verbo

posse que ita per vnionem hypostaticam præueniri, vt propria careat personalitate. Quod autem dicit Ferracien. 4. contra Gentes capit. 55. posse hoc esse verum etiam sine distinctione naturæ à persona, est intelligibile, & aperte incidit in opinionem. Durandi supra impugnata. Nam si natura angelica potuit præueniri, & priuari propria personalitate sine distinctione, ergo & humana natura potuisset præueniri, etiam si à sua personalitate non distingueretur: ergo ex vnione non probatur distinctio ex natura rei, quod Durandus contendit. Rationes autem contra ipsum factæ, sicut contrarium demonstrant in humana natura, ita etiam in angelica. Qui enim intelligi potest, vt angelica natura maneat, & non personalitas, & quod in re non distinguantur? cum hoc sit potissimum signum distinctionis ex natura rei vt supra etiam est a nobis probatum. Expressius vero docuit illam sententiam D. Thom. quod lib. 2. art. 4. vbi licet etiam dicat in angelis nō esse indiuiduationem, quæ sit extra essentiam speciei, ex eo tamen quod in angelo sunt aliqua accidentia, quæ sunt præter rationem speciei, concludit esse in eo suppositum extra rationem essentiam, atque ita distinctum in re ab ipsa natura. Et eundem discursum indicat 3. part. 2. quæst. 2. art. 3. vbi ait, in omnibus rebus in quibus inuenitur aliquid quod non pertinet ad rationem speciei, scilicet, accidentia & principia indiuiduantia, secundum rem differunt naturæ & suppositum sicut maxime apparet (inquit) in his, quæ sunt ex materia & forma composita: sentit ergo hoc esse commune aliis, maxime tamen in compositis apparere. Vnde inferius expresse ait: Et quod est dictum de supposito, intelligendum est de persona in creatura rationali, vel intellectuali. Et quæstione 7. articulo 1. expresse ait naturam non predicari de persona nisi in Deo, in quo non differt quod est, & quo est. Acque ita hanc partem defendunt communiter sectatores D. Thom. cum Capreolo, in 1. dist. 4. quæst. 2. artic. 1. concl. 4. & Caiet. citatis loc. 3. parte, & de ente & essentia. Et est consentanea antiquis Patribus, qui sentiunt proprium esse Dei esse suam Deitatem, vt supra vidimus.

Ratione non potest vt opinor conuinci hæc pars absolute loquendo, quia nec de aliis substantiis creatis existimo potuisse hoc sola ratione probari, nisi mysterium incarnationis distinctionem hanc nobis declarasset. Vnde ex illo sumendum est à posteriori argumentum potissimum supra insinuatum: nam quod fecit Deus in humana natura assumendum illam, potuisset facere in angelica: ergo est eadem distinctio. Antecedens quamuis expresse reuelatum non sit, insinuatum tamen est à Paulo ad Hebr. 1. dicente, Nusquam angelos apprehendit, quod licet interdum, præsertim à Græcis exponatur de cura seu voluntate redimendi angelos, quam Deus neque suscepit, neque habuit: tamen de apprehensione per hypostaticam vnionem, interpretantur multi ex Patribus, neque vna expositio alteram includit, nam perfecta & cōgrua redemptio includit voluntatem suscipiendi Hypostaticè naturam eiusdem ordinis cum redimendis. Supponit ergo Paulus hunc modum redemptionis & assumptionis: etiam in angelica natura fuisse possibilem: ex libera tamen voluntate Dei, & gratia fuisse factum in humana natura, & non in angelica. Præterea ex mysterio facto sumitur valde probabile argumentum, potuisse Deum idem facere in natura perfectiori. Cur enim est hoc negandum diuinæ potentie, cum nulla implicatio contradictionis ostēdi possit? Qui enim dixerit illud mysterium implicare in angelis, quia in eis non reperitur distinctio suppositi à natura, oportet vt sufficienti aliqua ratione hoc assumptum ostendat, quod hæcenus factum non est. Præterea ex animæ rationali separata sumitur non sine indicium: in illa enim distinguitur substantia partialis à sua partiali natura: hæc enim de causa potuit esse in tri-

duo assumpta, sicut re vera fuit: ergo eadem ratione credendum est in superioribus spiritibus distinguere completam substantiam à natura, integra & completa.

Ratio denique à priori esse videtur: nam hæc distinctio, quam cernimus in humana natura, non oritur ex peculiari conditione aut imperfectione eius, neque ex compositione materiæ aut formæ: oritur ergo ex generali conditione substantiæ creatæ: est ergo angelis communis. Prima pars antecedentis est clara, quia nulla proprietas specifica & peculiaris assignari potest in homine, unde illa distinctio oritur. Secunda pars declaratur primo, quia compositio ex natura & supposito ex se prior est & abstractior, quam compositio ex materia & forma. Secundus, quia in ipsa materia secundum se, & in aliqua forma secundum se prius natura quam ex ipsis componatur totum, reperitur illa compositio cum proportionem, id est, ex substantia & natura partialibus, ut de anima rationali ostensum est, & idem argumentum fieri potest de materia: signum ergo est, compositionem ex natura & supposito esse priorem & independentem à compositione ex materia & forma, & communem rebus simplicibus, atque ita non consequi ad aliam compositionem ex materia & forma. Tertio quia nulla est ratio, cur hæc Metaphysica compositio ad illam Physicam consequatur, ut magis respondendo ad difficultates in principio positas, declarabimus.

Posse esse suppositum creatum in re non distinctum à sua natura.

Vt autem à potissima difficultate incipiamus simulque hanc ipsam rationem expendamus amplius, iuxta illam consequenter faciendum est, non posse creari substantiam, in qua suppositum à natura non distinguatur in re ipsa: hoc enim iudicio meo recte probatur ratio vltima in contrarium facta. Neque enim potest probabiliter ratione distinctio hæc affirmari in quibusdam angelis, & negari in aliis, quod si omnibus creatis admittitur, eadem ratione non poterit rationabile discrimen constitui inter hos & alios creabiles. Ratio autem cur hæc distinctio sit necessaria in omni substantia creatæ, hæc insinuat D. Thom. præsertim in dicto quodlib. & 3. part. q. 2. quia nulla est possibilis substantia creatæ, in qua non sit aliquid extra essentiam speciei: nam licet in quibusdam substantiis plura sint extra essentiam: quam in aliis, tamen in omnibus reperiuntur aliqua, scilicet, nonnulla accidentia, & ipsum esse existentie: & ideo (inquit) necesse est, in eis distinguere suppositum à natura.

Difficile autem est vim huius illationis intelligere & rationem eius reddere. Nam si D. Thom. intelligat, huiusmodi accidentia vel existentiam esse id, quo formaliter distinguitur suppositum à natura, vel specifica, vel indiuiduata, falsum est, quod assumit, ut de accidentibus paulo antea ostendimus, & de existentia facile colligi potest ex his, quæ de illa supra tractauimus, & dicemus apertius sectione sequente. Si vero intelligat, non esse quidem accidentia ipsa, quibus suppositum distinguitur à natura: ex illis tamen sumi indicium, quod illa res substantiæ, cui immediate conueniunt, aliquid addit supra naturam speciem extra cuius rationem sunt: si hic (inquam) sit sensus, est fortasse per se probabile illud indicium: nam ut tale videtur assumi à D. Thom. sine alia probatione, vel declaratione: non caret tamen difficultate illa connexio. Quæ est enim repugnantia in hoc, quod substantia aliqua, quamuis per se sit essentialiter subsistens, nihilominus sit capax accidentium? Cum enim substantia, & potentia, v. g. intelligendi, sint perfectiones valde diuersæ,

Tom. II. Metaphys.

cur si potentia est accidens, etiam substantia esse debet extra naturam vel essentiam rei? Aut cur non potest res aliqua peruenire ad eum gradum perfectionis, in quo per suam essentiam solâ habeat vim subsistendi, vim autem operandi non nisi per accidentia. Sicut ipse D. Thom. sentit materiales naturas substantiales, tam indiuiduationem, quam subsistentiam cum existentia, & accidentibus habere per aliquid vel aliqua, quæ adduntur ultra naturam speciem: de immaterialibus autem naturis ait habere indiuiduationem sine additione ad speciem, cætera verò per additionem: ergo simili modo posset excogitari alia nobilior natura, quæ per se ex vi essentia habeat substantiam, & nihilominus indigeat accidentibus ad alia multa. Hoc ergo indicium vel argumentum ab accidentibus sumptum, est certe valde obscurum. Multo vero obscurius argumentum est, quod ab existentia sumitur, cum hæc non sit aliquid additum ac supra essentiam actualem, ut supra tractatum est: & consequenter dicendum sit esse aliquid propinquius essentia, multoque minus distinctum ab illa quam sit substantia.

Hæc argumenta ostendunt, discursum illum non esse euidentem, sed ad summum probabilem coniecturam: quam ego hac tantum ratione declarare valeo, quod si essentia subsistentia creatæ tam est imperfecta ut semper indigeat additamento alterius generis ad suum conuenientem statum, maiori ratione indigebit aliquo addito vel complemento proprii generis, ut in eo completetur. Item hinc potest sumere robur argumentum illud, quia si in omni substantia reperitur inferior compositio, quæ est cum accidentibus, multo magis reperitur aliqua realis, quæ substantialis etiam sit. Atque hæc de accidentibus. De existentia vero fortasse ratio facta procedit iuxta illam sententiam, quod existentia sit res addita essentia. Iuxta nostram vero opinionem potest aliter conuerteri ratio, nam probabile est, omnem substantiam creatam, aliquam compositionem substantialem & realem in re ipsa includere, cum infinite distet à substantiali simplicitate Dei: sed compositio existentia cum essentia non est realis, neque etiam ex genere & differentia, nec superest alia, quæ in rebus immaterialibus quantumvis perfectis, locum habere possit: ergo verisimile est, hanc esse communem omnibus. Aliter etiam possumus ex proprietate existentia creatæ argumentari: nam licet existentia non sit res distincta, tamen simpliciter non est de essentia creaturæ: quia non habet illam ex se, sed ab alio, & cum essentiali dependentia ab illo: si ergo existentia naturæ creatæ talis est ut sit essentialiter dependens à Deo ut ab efficiente, probabile etiam est illam ab aliquo pendere, tanquam à sustentante, scilicet à supposito. Rursus etiam hinc colligere possumus, talem esse omnem creatam naturam substantialem, ut ei non repugnet sustentari à Deo ut à supposito, quia, cum sit imperfecta, omnibus modis qui imperfectio nem non dicunt in Deo poterit sustentari ab ipso, cum in essentiali conceptu naturæ, aut existentia naturæ ut sit, nihil includatur repugnans huic sustentationi, seu suppositioni. Quod addo, ne quis applicet similem rationem ipsi substantia creatæ, in qua non procedit, quia ex peculiari intrinseca ratione illi repugnat talis suppositio, eo quod sit vltimus terminus.

Atque ita tandem devenimus ad argumentum Theologicum sumptum à posteriori ex mysterio incarnationis, quia nulla est natura substantialis creabilis, quæ diuinæ personæ in unitatem suppositi vniri non possit: nam rationes supra factæ de angelis creatis, probant de omnibus qui creari possunt: ergo nulla est possibilis substantia creatæ, quæ in re non sit separabilis à sua substantia, & consequenter nulla est, quæ non sit in re distincta ab illa. A priori vero ratio esse videtur, quia essentia substantia creatæ

XIV.

XV.

XV.

V 3 creatæ

creatur ut sic non consistit in actuali modo per se essendi, sed in aptitudine, id est, in hoc quod sit talis natura, cui talis modus essendi debeat: & ideo talis modus semper est aliquid additum, & in re distinctum à substantiali essentia. Sicut in accidentem quod propriam & distinctam entitatem accidentalem habet, quia essentia eius non consistit in actuali inhaerentia, sed in aptitudinali, ideo actualis inhaerentia modus est ex natura rei distinctus ab essentia talis accidentis, nec potest fieri aliquid huiusmodi accidens, in quo modus actualiter inhaerendi non sit aliquid diuersum ab essentia eius. Ita ergo philosophandum est de propria natura substantiali respectu modi subsistendi. Quod autem essentialis ratio substantiae creatae non consistat in actu, sed aptitudine respectu subsistentiae, colligitur à nobis ex omnibus indiciis adductis, & ex mysterio Incarnationis, nam rerum quidditates non possumus nos nisi hoc modo inuestigare. Et hinc fit etiam verisimile, nullam posse fieri substantiam creatam, quae non habeat similem naturam, quia nulla fieri potest, quae non sit vniuocae substantia cum his quae facta sunt.

Difficilis Diui Thomae locustratur.

XVI.

Ex his responsum fere est ad rationes dubitandi in principio positas. De sensu autem Diui Thomae in illo articulo 3. quaestione tertia, prima parte, probabile est ipsum fuisse locutum de distinctione naturae communis ab indiuiduo, & non mouisse peculiarem quaestionem de identitate diuinæ naturae singularis cum persona: vel quia hoc spectabat ad materiam de Trinitate, vel quia existimauit id satis definiri ostendendo statim Deum esse essentialiter suum esse, nihilque posse ei accidere. Quia vero in illo articulo concludit Deum esse suam Deitatem, negari non potest quin ibi etiam tractet de identitate suppositi vel subsistentis in Deitate, & Deitatis ipsius. Quomodo autem hanc identitatem colligat ex sola communi ratione substantiae immaterialis, & consequenter in illa æquiparet omnes substantias non compositas ex materia & forma difficilem explicationem habet. Nam quod Caietanus ibi ait, æquiparare illas non simpliciter, sed in hoc quod in substantiis spiritualibus suppositum & natura non differunt intrinsece sed extrinsece: cum tamen in materialibus utroque modo differant hoc (inquam) in primo non est dictum à Diuo Thoma, sed additum ab ipso sine fundamento. Deinde non satis fuisse ut Diuus Thomas absolute concluderet, Deum esse suam Deitatem, prius enim probandum illi fuisset, neque intrinsece, neque extrinsece differre. Præterea falsum etiam est in angelis non differre intrinsece suppositum & naturam, quia suppositum ut sic includit subsistere, non extrinsece ut Caietanus ait, sed intrinsece ut formam constituentem ipsum, ut infra ostendamus. Denique in hoc nulla potest esse differentia inter materialia & immaterialia supposita creata: nam si subsistere est intrinsecum supposito materiali, etiam immateriali, & si huic est extrinsecum, etiam illi. Quod si Caietanus intelligat materiale suppositum includere intrinsece principia indiuiduantia, & in hoc differre ab immateriali, ut latius declarat de ente & essen. cap. 5. & Ferr. 1. cont. Gen. 31. etiam hæc differetia falsa est, nam etiam in angelis suppositum includit naturam indiuiduam & propria principia indiuiduantia illam, de quibus in superioribus visum est. Denique, idem Caietanus 3. part. quaestione 4. articulo 2. etiam in angelis dicit suppositum intrinsece distingui à natura, & ad hunc locum D. Thom. nihil respondet, nisi quod nondum tractauerat mysterium Trinitatis & Incarnationis, & ideo non plene per-

tractauit distinctionem suppositi ab indiuidua natura in rebus materialibus.

Videtur ergo mihi Diuus Thomas reliquisse illo loco inchoatum discursum, quem tertia parte compleuit, & clarius in illo quodlibeto declarauit. Supponit enim, distinctionem suppositi à natura colligendam à nobis esse, ex eo quod singularis substantia aliquid addat ultra naturam specificam, extrinsecum illi, siue hoc sit principium indiuiduans, siue accedens aliquid. Et deinde excludit à Deo principia indiuiduantia, quæ sint extra essentiam Dei, & quoad hoc videtur æquiparare illi omnes substantias immateriales: & similiter quoad hoc seu ex hac parte, negat distinctionem naturæ & personæ in angelis. Quia vero manifestum est, & statim etiam erat ab ipso probandum in Deo non esse accidentia, ideo immediate concludit, Deum esse suam Deitatem, quod de aliis substantiis immaterialibus ibi non dixit, in aliis vero locis addidit, quia in angelis saltem sunt accidentia extra specificam naturam: ideo in eis distingui suppositum à natura. Et hæc sane est mens eius, in qua illud solum difficile est, quod de indiuiduatione substantiarum creatarum immaterialium dicitur, sed de illa re quid verius videatur in disput. 5. diximus.

Locus Aristotelis in libr. 7. Metaphys. exponitur.

Ad Aristotelem dicendum est, illum nunquam tractasse hanc quaestionem, quam nos modo disputamus: nam si alicubi, maxime in dicto loco 7. Metaphysic. capite sexto vel 11. ibi autem non tractat hanc quaestionem, ut statim explicabo. Non habuit autem Aristoteles, ut ego opinor, principium aliquod ad distinguendum suppositum à natura singulari: nec nos haberemus illud nisi mysteris fidei edocti occasionem habuisse inuestigandi illud: & ideo Aristoteles vbique eodem modo loquitur de indiuidua substantia, quidditate, ac natura, & de supposito. Nam quæ ex illo adduci solent *adines esse suppositorum, non naturarum*, & quod *humani non net, aut ambulat, sed homo*: aut quod *alia substantia est quidditas, alia hypostasis* hæc (inquam) & similia non reperiuntur apud Aristotelem his modis, sed 1. Metaphys. cap. 1. dixit, *actiones versari circa singulares*, quod exponit quia medicus non curat hominem nisi per accidens, per se autem Calliam aut Socratem. Et 1. de anim. text. 64. non de humanitate sed de anima dicit, quod non net, aut ambulat. Denique 5. Metaphys. cap. 8. diuidit substantiam prout significat quidditatem, cuius ratio est definitio, vel prout significat substantialem suppositam seu indiuiduam: inter significationem autem indiuiduæ naturæ, vel suppositi nunquam distinxit. Quidquid vero ipse in hoc senserit, non refert, quia mysteria fidei, ex quibus hæc disputatio maxime pendet, ignorauit. Quod maiori ratione de esse intelligatur.

In 7. ergo Metaphys. cap. 6. tractat Aristoteles quaestionem *An quod quid est sit idem eum eo cuius est*: per quod quid est autem intelligit definitionem rei, ut euidenter constat ex cap. 5. & ex cap. 10. 11. & 12. vbi de definitione & partibus eius late disputat: & præmittit se velle Logice de quod quid est tractare, quia definitio ad logicum suo modo pertinet. Comparat ergo in illo cap. 6. definitionem ad definitum, sed ad rem de qua definitum vel definitio datur. Et in hoc sensu respondet ad quaestionem, in his quæ per se dicuntur, idem esse quod quid est eum eo cuius est: at vero respectu eius cui per accidens conuenit, non esse idem cum illo. Hoc posterius dixit Aristoteles propter concretæ accidentium, quæ materialiter sumi solent pro ipsis subiectis seu suppositis, respectu quorum non est idem quod quid est accidentis cum eo cuius est: album enim accipitur pro homine albo verbi

verbi gratia, & de illo dicitur quod quid est albi, & tamen quod quid est albi, non est idem cum homine, vel conuerso, quod quid est hominis albi est ipsum quod quid est hominis, & tamen non est omnino idem, quod homo albus; nam homo albus aliquid amplius includit. Et hoc quidem est per se manifestum, quanquam proprie loquendo quod quid est albi non potest dici esse quod quid est hominis, licet de illo denominatiue dicatur. Neque homo albus, quatenus est ens per accidens, habet proprie quod quid est, nisi etiam per accidens, nam quidditas hominis valde per accidens comparatur ad hominem album ut sic. Vnde comparando proprie & per se quod quid est ad id cuius est, in vniuersum verum est esse idem, siue definitum sit substantia, siue accidens, vt late ibi persequitur Philosophus, & est satis per se notum. Quia vero definitio datur de specie & non de indiuiduis, ideo addidit Aristoteles, quod quid est non solum esse idem cum eo cuius est, sed etiam non esse separatum à rebus singularibus, de quarum essentia existit, quod late persequitur contra Platonem per sequentia capita.

In fine vero capitis II. iterum attingit, & in summam redigit hanc comparisonem de quod quid est cum eo cuius est: vnde non est dubium, quin eodem sensu de quod quid est, loquatur. Addit vero ibi vnum, quod superiori loco prætermiserat, scilicet, in primis substantiam quod quid est esse idem cum eo cuius est: in his vero quæ habent materiam non esse idem: per primas autem substantias intelligit ibi Diuus Thomas, substantias spirituales. Et facit huic expositioni, quod videtur illas distinguere à substantiis constantibus materia. Et iuxta hanc interpretationem non limitat Aristoteles superiorem doctrinam, sed amplificat illam: dixerat etiam quod quid est ita esse idem cum eo cuius est, vt non sit separatum à rebus indiuiduis de quarum essentia est, sed in ipsis sit, hic vero addit, aliter esse in immaterialibus, & aliter in habentibus materiam: nam in illis ita est in ipsis vt sit omnino idem cum ipsis indiuiduis, ita vt indiuidua nihil addat supra ipsum quod quid est: in materialibus autem indiuiduis ita est, vt tamen ipsa indiuidua aliquid addant: scilicet, materiam signatam. Ex qua interpretatione, non sequitur Aristotelem aliquid egisse de distinctione nature & suppositi, prout nos loquimur sed ad summum de distinctione nature specificæ & indiuiduæ.

At vero iuxta doctrinam superius traditam Disp. sectio. 2. num. 21. & 36. nulla est hæc differentia inter materialia & immaterialia quoad distinctionem indiuidui. Neque hæc interpretatio Aristotelis est necessaria, quia per primas substantias non intelligit substantias materiales, sed vel ideas Platonis, vel nudas essentias rerum prout specificè concipiuntur. Et hoc explicuit ipse Aristoteles, cum dixit: Dico autem primam, quæ non dicitur per aliud in alio esse, vt in subiecto, vel materia, id est, quæ non dicitur talis per hoc quod ratio communis in ipso sit vt in subiecto, vel indiuiduo, sicut Petrus dicitur homo, sed per se ac præcise, sicut homo est homo. Respectus ergo huius primæ substantiæ, seu primi definiti, quod quid est, est omnino idem cum eo cuius est, ita vt nihil ei addat etiam secundum rationem. At vero si comparatur quod quid est ad id cuius est prout est in materia signata, & particulari (ita enim in eo cap. sæpissime videtur nomine materiæ, vt ipse Diuus Thomas exponit) hoc (inquam) modo, licet quod quid est non sit separatum ab eo cuius est, vt supra dixerat, non est tamen ita idem, quin indiuiduum aliquid addat supra speciem. Loquitur autem specialiter de rebus materialibus, quia de his solis sermonem facit in toto illo libro. Nisi velimus per materiam intelligere quamcumque indiuiduam entitatem, quæ non est de formali conceptu speciei: & quasi materialiter ad illam comparatur, vt Alex. Alenf. & Scotus exposuerunt.

Aliud testimonium Aristotel. ex 3. de Anima in superioribus tractatum est, nam ibi etiam non agit Aristoteles de natura & supposito in nostro sensu, sed de quidditate in comuni prout abstrahit ab indiuiduis, & de indiuiduis ipsis. Cetera etiam omnia quæ in secundo puncto afferbantur, satis expedita sunt.

SECTIO IV.

Quid sit substantia creata, & quo modo ad naturam & suppositum comparetur.

Astenus solum diximus, substantiam, quam suppositum creatum addit naturæ, esse aliquid positum in re ipsa à natura distinctum: superest vt distinctius declarem quid illud sit, & quanta sit hæc distinctio, & qualiter ad naturam & suppositum se habeat.

Tractatur opinio dicens substantiam esse ipsam existentiam.

Vbi primum occurrit tractanda quarta opinio celebris in hac materia, quæ dixit substantiam nihil aliud esse, quam existentiam substantialem naturæ creatæ, & completæ. Fundamentum huius opinionis in communi est, quia existentia substantialis essentialiter est substantia: ergo illam solum potest addere suppositum nature: Antecedens probatur, quia existentia substantialis essentialiter est per se existentia: sed in hoc solo consistit ratio substantiæ, vt constat ex communi definitione & conceptu eius: ergo Maior patet, tum ex communi ratione substantiæ, nam sicut substantia essentialiter est ens per se, ita existentia substantialis essentialiter est per se existentia: tum etiam quia in hoc solo differt essentialiter existentia substantialis ab existentia accidentali: tum denique quia talis existentia sufficit ad constituendam substantiam completam existentem extra causas, & independentem ab omni subiecto, vel sustentante: ergo illa etiam sufficit ad custodiendum suppositum: & superuacaneum est alias entitates multiplicare.

Dicta opinio in duas subdividitur.

Vnt autem duo modi operandi in hac eadem sententia, nam quidam dicunt suppositum addere quidem solum existentiam supra naturam, non tamen includere illam intrinsece, sed tantum extrinsece, id est, habitudinem ad illam. Ita opinatur Capreol. in 3. distinct. 6. questio. 3. artic. 3. ad 1. contra 2. conclus. vbi non dicit satis aperte hoc esse quod addit suppositum nature, non esse intrinsecum supposito vt suppositum est, sed non esse intrinsecum nature, neque esse partem suppositi: neque intrare eius essentiam. Hæc autem valde sunt diuersa: nam etiam si substantia sit intrinseca forma vel quasi forma constituens suppositum, non est intrinseca nature, vt per se constat: & potest in vero sensu dici, quod non sit pars suppositi, nec de essentia eius absolute, vel vt indiuiduum substantiæ est, vt inferius explicabitur: nihilominus tamen Caietanus & alii Thomistæ communiter tribuunt Capreolo hanc sententiam in sensu dicto, scilicet, quod existentia non constituit suppositum intrinsece, sed extrinsece, ad eum modum, quo obiectum constituit potentiam, vt terminus habitudinis potentie ad ipsum. Quem sensum indicat Capreolus in sequentibus verbis, cum ait, existentia se habet ad suppositum per modum commotati, & inportati, quasi dicitur suppositum esse idem quod indiuiduum substantiæ habens per se esse, & ita sequitur hanc sententiam Iauell. 7. Metaphysicor. questio. 17. Fundamentum

rum esse potest quoad hanc partem, quia sicut existentia est extra rationem substantiæ seu naturæ, ita & extra rationem suppositi: nam, sicut natura, ita & suppositum est indifferens ad existendum & non existendum.

*Capreoli & Hervæi opinio de constitutione
suppositi per aliquid extrinsecum
reincitur.*

IV. **M**erito tamen Caietanus, Ferrar. & alii Thomistæ reiciunt sententiam hanc quoad hanc partem, nam est aperta repugnantia dicere, suppositum & naturam distinguere à parte rei, & tamē suppositum nihil addere naturæ, quod sit intrinsecum ipsi supposito, sed tantum aliquid extrinsece connotatum. Nam, si in ipsa intrinseca constitutione seu compositione suppositi non includitur esse existentia (de hoc enim est sermo in præfati) inquiri, an in his quæ intrinsece includit suppositum, seu ex quibus intrinsece constituitur, includatur aliquid, quod in intrinsecam institutionem naturæ non ingrediatur. Nam si hoc affirmetur, de hoc inquirimus quid illud sit, nam illud est per quod intrinsece & formaliter distinguitur suppositum à natura, & non esse existentia, quod utrique est extrinsecum iuxta hanc sententiam: & respectu utriusque potest considerari ut terminus habitudinis, ut iam dicam. Si vero negetur aliquid includi intrinsece in supposito, quod non includatur intrinsece in natura, vel è conuerso, aperte sequitur non distinguere hæc duo in re ipsa: quia si distinguuntur, maxime ut includens & inclusum: at nihil amplius includit unum quam aliud: ergo neque illo modo distinguuntur. Dices hoc discursu recte probari non distinguere extrinsece naturam, & suppositum, nihilominus tamen distinguere intrinsece. Sed qui potest intelligi distinctio in sola re extrinseca nisi ratione illius sit etiam distinctio in aliquo extrinseco? Nam distinctio in hoc immediate consistit, quod unum non sit aliud: & ideo necessario requirit ut extrema realia, quæ in re distinguuntur, ita se habeant, ut unumquodque aliquid rei intrinsece in se ipso habeat quod non habet aliud: unde distinctio per extrinseca semper immediate est per aliquid extrinsecum. Ut v. g. si visus & auditus distinguuntur per colorem & sonum extrinsecum, necesse est ut intrinsece distinguantur realiter in entitatibus, quæ respiciunt colores vel sonos.

V. Dices ita esse in præfati, nam suppositum distinguitur à natura per habitudinem ad existentiam substantialem: nam suppositum est cui debetur esse, natura vero non ita. Sed vel hæc tantum est distinctio rationis, vel redit idem argumentum. Et in primis id quod dicitur de habitudine ad esse, quod conveniat supposito, & non naturæ, non est absolute verum, aut limitandum est & declarandum: nam ut supra ostendi, omnis essentia realis habet quod sit huiusmodi per existentiam vel actu vel appetitum, iuxta statum in quo fuerit, actu, scilicet, vel potentia: igitur natura, vel essentia realis etiam dicitur habitudinem ad esse reale: solum ergo differunt quoad hoc suppositum & natura, quod natura est quasi principium quo existentia: suppositum autem est id quod proprie existit. De qua differentia inquirendum restat, an suppositum præter existentiam includat aliquid in re distinctum à natura, ratione cuius dicitur esse proprie capax existentia, ut quod, cum natura tantum sit ut quo, vel nihil huiusmodi includat. Nam si dicatur primum declarandum restat: quid sit illud quod suppositum addit, nam illud est prius ipsa existentia & proprium ac intrinsecum constitutum suppositi, distinguens illud à natura. Si vero dicatur secundum, plane sequitur, naturam, & suppositum solum, ex modo significandi & concipiendi distinguere ut quo

& ut quod in ordine ad esse: quia nihil amplius in re unum quam alterum includit, ut ita concipiantur, vel nominentur: ergo illa distinctio non est in re, sed per rationem constituitur. Sicut etiam Deus & Deitas concipiuntur, & significantur ut quod & ut quo: & tamē sola ratione distinguuntur: quia in re nihil est de ratione aut conceptu Dei quod in ipsa Deitate formaliter non includatur.

Et declaratur tandem ex mysterio incarnationis, nam secundum fidem in Christi humanitate non est suppositum creatum, & iuxta opinionem Capreoli quam tractamus, hoc ideo est, quia non habet existentia ut desit humanitati aliqua alia entitas, vel realis modus, ratione cuius esset, proxime capax existentie creatæ, cum tamen modo non sit; nam, si præter existentiam desit hæc alia entitas, illa est intrinsece constitutus suppositum & distinguens à natura: si vero nihil desit præter existentiam, & ex vi ac præter existentiam illius definit esse suppositum creatum, sequitur aperte existentiam esse quæ formaliter constituit creatum suppositum: & consequenter intrinsece & non tantum extrinsece & distinguere illud à natura. Nam si extrinseca tantum constitueret ut terminus alius habitudinis separata existentia, maneret in humanitate tota illa habitudo: & consequenter maneret ratio suppositi, quæ per illam intrinsece constitueretur. Dicitur fortasse, suppositum non dicere habitudinem potentialem (ut ita dicam) sed actuale ad ipsum esse: dicit enim naturam, connotando, quod actu sit sub suo esse. Sed contra, nam hoc ipsum, sol stare sub suo esse nihil addit naturæ præter ipsum esse, neque ille ordo seu habitudo actualis, quæ fingitur in natura ad suum esse, sub quo esse dicitur, est aliquid reale in natura præter ipsummet esse, terminans vel actuans illam (omnis relationibus prædicamentibus, quæ nihil ad rem præsentem spectant) ergo reuera existentia iuxta hanc sententiam non potest dici extrinseca supposito, sed intrinsece constitutus illud. Sicut album, verbi gratia, etiam dicitur ex parte corporis quod sit actu sub albedine: & nihilominus quia corpus non habet hanc habitudinem nisi quatenus informatur albedine: ideo album ut album intrinsece constituitur albedine. Similiter linea terminata dicitur coniunctionem: aequalis linea ad punctum terminantem, quia tamen hoc nihil addit ipsi præter punctum actu coniunctum: ideo, licet punctus terminans non sit absolute de ratione lineæ, est tamen intrinsecus lineæ terminatus ut sic. Igitur si suppositum dicit naturam ut terminatam actu per existentiam, quamvis existentia non sit intrinseca naturæ, erit tamen intrinseca supposito ut suppositum est.

Atque hic discursus generaliter concludit contra omnes qui opinantur suppositum addere aliquid extrinsecum ipsimet supposito, siue illud sit ipsum esse, siue aliquid accedens, ut opinatur Hervæus quodlibet 3. quæstione sexta ubi ait, suppositum in re nihil dicere præter naturam: connotare tamen quod habeat omnia necessaria ut sit in rerum natura, siue sit existentia, siue accidentia. Rationes enim factæ in vniuersum probant, id quod constituit suppositum ut suppositum est, esse intrinsecum illi, nam formaliter, seu quasi formaliter constituitur illud. Unde, si suppositum addit supra naturam hoc quod est habere omnia necessaria ad existendum, hoc ipsum habere, quicquid illud sit, est formale constitutum suppositi, & intrinsecum illi: habere autem esse nihil aliud est quam actuari per illud, & habere accidentia non est aliud quam illis affici, seu informari: in quibus effectibus formalibus ipsæ formæ intrinsece includuntur. Hæc ergo opinio, & omnes similes eisdem rationibus improbantur: & præterea improbabilius adiungitur hoc, quod est habere accidentia, quia hæc omnino sunt extra rationem substantiæ: nam neque habitudo ad illa, ut denominatio ab illis prout.

proueniens potest per se pertinere ad constitutionem completæ substantiæ, quale est suppositum. Vnde si cogitatione fingamus (siue id possibile sit, siue impossibile) Deum conferuare substantiam completam cum sua existentia substantiali: & cum quocunque alio substantiali modo (si fortasse aliquis necessarius esset complementum primæ substantiæ) illa esset suppositum, etiam si non haberet accidentia naturaliter illi necessaria ad existendum. Et è conuerso humanitas Christi habet omnia accidentia necessaria ad existendum, & tamen non est persona, solum quia deest illi aliquid aliud substantiale. Igitur habere accidentia nullo modo pertinet ad rationem suppositi: sed ad summum est quid consequens naturaliter. Si autem habere existentiam est id, quod præesse completæ rationem suppositi, quodque solum addit suppositum supra naturam, etiam ipsa existentia, intrinsece includetur in ratione & constitutione suppositi.

Tractatur alia opinio ponens suppositum intrinsece constitutum existentia.

¶ Scilicet alius dicendi modus, & potest esse quinque. Prima principalis opinio in hac materia, existentiam substantialem extrinsece ac formaliter constituere suppositum. Et consequenter suppositum nihil aliud addere naturæ præter huiusmodi existentiam. Hæc opinio est frequens nunc inter modernos Theologos; & quidem suppositio priori dicto loquitur consequenter: nam, si existentia sola est quam suppositum addit naturæ, non potest per illam nisi intrinsece constitui. Item quia iuxta hanc sententiam existentia est substantia ipsa: sed substantia creata intrinsece constituit suppositum creatum: quia suppositum nihil aliud est quam incommunicabiliter subsistens: per substantiam autem creatam intrinsece constituitur aliquid incommunicabiliter subsistens, ergo. Vnde posita hac substantia in natura, impossibile est non poni suppositum, & ablata illa, & manente quocunque alio in natura impossibile est non poni suppositum. ergo hoc est intrinsecum constitutionem suppositi. Itaque in hoc optime loquitur hæc sententia.

¶ Tamen in eo quod supponit, & in quo cum præcedenti conuenit, scilicet, quod existentia substantialis, intrinsece, formaliter, & essentialiter sit ipsamet substantia, impugnat hæc opinio à Caietano 3. p. qu. 4. art. 2. & aliis, qui eum sequuntur. cuius rationes statim latius videbimus tractando eius sententiam. Summa omnium est, quia iuxta prædictam sententiam cogitur natura tanquam immediatum subiectum susceptuum existentie: & existentia ponitur ut actus immediatus naturæ: suppositum autem ponitur ut quid immediate resultans ex esse, & essentia substantiali. Item iuxta illam opinionem confunditur in substantiis completis compositio ex natura & supposito cum compositione ex esse & essentia. Hæc autem falsa videntur, quia natura non est proximum susceptuum existentie, sed suppositum, iuxta sententiam Diui Thomæ 3. parte quæstione 17. articulo secundo, in corpore & ad 1. Et ideo (iuxta eiusdem doctrinam) solum suppositum est principium operationis, terminus generationis, vel natiuitatis, subiectum filiationis, & similia: ergo existentia non est actus immediatus naturæ, nec natura est proximum susceptuum existentie, sed inter eas mediat substantia quæ cum natura constituit proximum susceptuum existentie.

¶ Nihilominus, si vera esset sententia, in qua omnes isti authores conueniunt, quod existentia est res realiter ab essentia distincta, præferenda omnino esset hæc quinta opinio, opinionem Caietani, & aliorum, qui tot entitates sine causa multiplicant, distinguentes

personalitatem seu subsistentiam ab essentia, & ab existentia, & rursus existentiam & essentiam inter se. Nulla enim sufficiens ratio reddi potest, aut necessitas tot entitatum. Nam quod in prædicta ratione tangitur de proximo susceptuum existentie, parui momenti est: quia licet admittatur illa distinctio, essentia per se ipsam est capax existentie, ut ex superius tractatis de essentia & existentia satis constat, & ita in communi modo loquendi dicitur res creata componi ex esse & essentia proxime, & immediate, vel secundum rem, vel secundum rationem iuxta diuersas sententias: neque est vlla ratio cur, si essentia creata non est idem cum sua existentia, saltem per se ipsam non sit capax existentie. Modus autem ille loquendi, quod natura non est id quod est, sed suppositum, nihil obstat prædictæ sententiæ quia natura significata in abstracto præscindit ab existentia, à qua realiter distinguitur: & ideo non significatur ut habens esse, sed ut principium, & radix illius esse: ac vero suppositum iuxta hanc sententiam significat totum ipsum compositum ex esse & essentia: & ideo ei proprie tribuitur habere esse, & naturam: sicut composito tribuitur habere partes seu componentia.

In quo est rursus considerandum existentiam non esse actum accidentalem sed substantialem: & ideo, si perfecta sit, & talis, ut nullo sustentante indigeat, ipsa constituit totum per se existens, & quia hoc significatur nomine suppositi, ideo existere ut quod, proprie tribuitur huic composito ex tali esse & essentia: naturæ autem proprie non tribuitur hæc denominatio, quamuis reuera immediate actuatur per ipsum esse, quia esse non est forma accidentalis deoominans subiectum quod proxime actuatur nisi improprie, & quasi concomitanter, sed est substantialis actus, constitutus rem per se stantem, quam ut sic constitutam per se primo denominat suppositum subsistens, vel existens, ut quod. Igitur si substantialis existentia distincta est realiter à substantiali natura, longe probabilius videtur, ipsammet esse substantiam seu proximam rationem extrinsece constituendam suppositum, aut personam.

¶ Neque contra hoc obstat, quod existentia iuxta hanc opinionem non sit intrinseca naturæ, aut quod non sit de essentia individui substantialis, quia, ut dicebam, aliud est loqui formaliter de supposito ut suppositum est: aliud vero est loqui de natura ipsa, vel de supposito ut est tale substantiale individuum, sub tali specie substantiæ constitutum. Priori modo dicimus iuxta hanc sententiam, existentiam substantialem esse intrinsecam supposito & formale constitutionem illius: non tamen esse intrinsecum naturæ, quia condistinguitur ab illa ut actus eius. Similiter non est intrinseca aut formaliter constitutiva suppositum in ratione eius substantialis individui, aut contrahens vel determinans speciem ad hoc individuum, sed hoc est proprium munus principiorum indiuiduantium, & naturæ singularis, à qua habet suppositum ut sit indiuiduum talis essentia, vel speciei, & non à personalitate. Vnde tres personæ diuinæ sunt vnus Deus, & hic Deus, propter eandem singularem naturam Deitatis. Et CHRISTVS Dominus, licet sit hoc suppositum ut constituitur filiatione diuina, tamen est hic homo ut constituitur hac humanitate. Et si Pater, vel Spiritus sanctus illam humanitatem assumeret, esset semper idem homo, quamuis non esset eadem persona. Et hac ratione Christus est vniuocæ homo nobiscum, licet non sit vniuocæ persona nobiscum: nam cum sit persona increata, & admirabili modo ex duplici natura composita, non potest habere nobiscum vniuocam conuenientiam in ratione personæ, quidquid alii dixerint: tamen quia personalitas non pertinet ad formalem & intrinsecam constitutionem hominis ut homo est, vel ut hic homo est, ideo cum illa diuersitate in ratione personæ stat vniuocatio in ratione hominis.

XI.

XII.

Zamel: p.
q. 3. a. 3.
c. 3.

hominis. Denique ob hanc causam merito dixit Duns Thomas quodlib. 2. art. 4. ad primum, & secundum: substantiam non esse determinationem essentiae ad rationem individui: neque poni in definitione vel ratione huius hominis, etiam si vel talis est definitur. Quod non obstat quo minus, formaliter loquendo de supposito vel supposito est, substantia dicenda sit de intrinseca ratione eius vel forma constitutens illud: sicut relatio diuina constituit diuinam personam, quamquam ibi sine compositione sit talis constitutio. Quia omnia non solum in hac opinione, sed in quacunque vera sunt formaliter loquendo de personalitate, quid illa sit.

XIII.

Illud autem maxime videtur huic sententiae obstare, quod supra tactum est, quia suppositum non minus abstrahit ab actuali existentia, quam natura: ergo non magis potest per existentiam constitui quam natura. Aut enim est sermo de potentia. Priori modo, verum est constitui per existentiam actualem tali rei proportionatam: sed hoc ipsum verum est de natura vel est in actu. Posteriori autem modo, non constituitur suppositum per existentiam actualem seu exercitam, ut constat nam repugnat habere actualem existentiam, & esse tantum ens in potentia. Vnde Antichristus nunc est quoddam suppositum in esse possibili sine actuali existentia: oportet ergo ut intelligatur constitui per ordinem ad illam seu per existentiam possibilem: idem autem est de natura sub esse possibili considerata, vel supra visum est. Nec potest responderi, sicut existens vel actu existens cum hac reduplicatione non potest concipi tantum sub esse possibili, quia hoc ipsum esse possibile excludit actualem exercitum existentiam, quod inuoluitur in illa reduplicatione existentis, vel existens est, ita nec suppositum apprehendi potest tantum sub esse possibili, quia subpositum includit illam actualitatem existentiam: hoc (inquam) responderi non potest, quia non est contra communem sensum & conceptionem hominum: quis enim dicat Antichristum non esse quandam personam futuram, & nondum existentem? aut supposita quae nunc creata sunt, non fuisse possibilea antequam fierent, & multa alia esse possibilea quae non fiunt. Non est ergo dubium, quin suppositum abstrahat à possibili & existente.

XIV.

Aliter vero responderi apparentius potest, ipsamet existentiam posse concipi vel actualem, & vel possibilem, & iuxta utrumque statum posse etiam esse rationem constituendi suppositum, vel vel actu existens, vel vel possibile. At vero iuxta hanc responsionem, dici non potest, suppositum addere supra naturam actualem istam existentiam, quia natura actualis, id est, quae iam sit actualis entitas extra causas suas, includit existentiam. hic autem non inquirimus quid addat suppositum actu existens supra naturam possibilem, sed supra naturam actualem & extra causas. Quod si dicant suppositum actualem constitui per existentiam actualem, naturam vero etiam actualem non nisi per essentiam simpliciter id falsum est, nam supra ostendimus actualem essentiam intrinsece imbibere esse existentiam. Et deinde non dicitur consequenter, cum tam in supposito quam in natura distinguatur à nobis status possibilis, & actualis. Quocirca licet supposito illo principio de distinctione existentiae ab essentia merito haec sententia non multiplicet alias entitates, tamen & illud principium simpliciter falsum est, & illo posito nulla potest ratio reddi, cur similis distinctio non intercedat inter existentiam & suppositum.

XV.

Sicigitur contra illam sententiam absolute concludimus. Existentia non distinguitur ex natura rei ab essentia actuali: substantia autem distinguitur ex natura rei ab essentia actuali: ergo non potest esse omnino idem cum existentia. Vel è conuerso, essentia actualis, & eius existentia in re non distinguuntur,

ergo, quantum distinguitur substantia ab actuali essentia, tantum necesse est ab eius existentia distinguere, nam sicut quae sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se in rebus finitis, ita quae sunt eadem inter se quae distinguuntur à quolibet tertio. Praeterea, existentia natura non est separabilis à natura manente illa in rerum natura seu in ratione entitatis actualis, ut in superioribus demonstratum est: substantia autem est separabilis à natura manente in sua actuali entitate, ut in Christi humanitate factum est: ergo. Tandem ex propriis rationibus existentiae, & substantiae ostendi potest eas non esse idem, neque habere eundem quasi effectum formalem, nam ratio existentiae est constituere id cuius est existentia in ratione entis in actu: substantia vero habet constituere ens per se independens ab omni sustentante: & ideo existentia dicitur modum sola ratione distinctum ab entitate actuali, & non potest facere compositionem realem cum illa, quia oportet supponere in alio extremo actualem entitatem, quod repugnat existentiae: substantia vero supponit entitatem actualem naturae quam modificat: & ita potest optime ab illa ex natura rei distinguere, & cum illa compositionem facere: ergo ratio substantiae ex natura rei distincta est à ratione existentiae.

Loquor autem de existentia naturae, nam in ipsamet substantia potest propria existentia considerari sicut & propria entitas vel modus realis, quae ab ipsa substantia in re non distinguitur. Et de hac existentia verum erit, suppositum addere supra naturam aliquam existentiam, non tamen illam quae existit ipsa natura, sed quae existit suppositum vel suppositum est, vel potius quae completur integra existentia totius suppositi: quomodo omnis forma vel modus realis addit aliquam existentiam illi rei cuius est forma, vel modus. Atque hinc confici potest aliud argumentum, nam ratio existentiae generatim sumpta latissime patet, & communis est tam naturae, quam personae, & ipsi etiam personalitati: non potest ergo suppositum distinguere à natura per existentiam absolute & simpliciter sumptam, cum tam natura, quam suppositum, existentiam includat sibi proportionatam, vel in actu, vel in potentia: nam in utroque statu potest tam natura, quam suppositum considerari: ergo ultra existentiam naturae oportet vel suppositum aliquam aliam rem vel modum addat.

Opinio Caietani distinguens realiter essentiam, existentiam, & substantiam.

Refutatis igitur dictis opinionibus, Caietanus in dicto loco 3. part. aliam adinuenit dicendi modum, qui placuit etiam Ferrariensi 4. contra Gentes capite 43. & potest esse sexta principalis opinio in hac materia, quae in his punctis consistit. Primo substantiam creatam esse quandam entitatem omnino realiter distinctam ab essentia, & ab existentia naturae substantialis. Hoc fere non probatur à dictis authoribus aliqua ratione, quae specialiter virget de distinctione reali propriissime sumpta, sed solum late de distinctione ex natura rei. Neque amplius probat argumentum sumptum ab incarnatione, nam vel humanitas Christi possit carere propria substantia, satis est quod in re distinguatur distinctione modali, etiam si non sit realis: nam optime potest esse sine modo suo conservari, praesertim de potentia absoluta. Quod si virgeas, quia in Christo Domino substantia qua de facto terminatur humanitas, naturaliter distinguitur ab humanitate. Respondetur, ab illa mirabili compositione non posse sumi argumentum efficax ad declarandam naturalem compositionem vel distinctionem suppositi creati: illa enim substantia

substantia humanitatis Christi est supernaturalis illi & increata; imo est perfectum suppositum, cui quasi extrinsecus aduenit humanitas, licet intimo & substantiali modo ei vnita sit: & ideo necesse est illam substantiam esse in re distinctam ab illa humanitate. At vero substantia propria est eiusdem ordinis cum natura, & solum quidam modus illius: ideoque non oportet vt tantum distinguatur à natura, quantum illa substantia increata à natura assumpta. Quomodo autem, hoc non obstante, poruerit substantia propria per substantiam Verbi suppleri diximus in primo tom. 3. part. disputatione octaua, sectio. 3. dub. vltim.

Secundo ait hæc sententia, proprium munus, & quasi formalem effectum substantiæ esse constituere subiectum proprium existentie substantialis, & aliarum proprietatum personalium, vt sunt filiatio, operatio, & similes. Quod non aliter probat Caietanus, nisi quibusdam testimoniis Diui Thomæ: & quia ex communi omnium consensu non est natura, quæ proprie est, vel operatur, sed suppositum. Ex quo additur tertio iuxta hanc sententiam, personalitatem esse aliquid prius ordine naturæ quam sit existentia, & à fortiori quam cæteri actus qui manant à supposito, vel in eo recipiuntur. Ac denique (quod mirabile est) addit Caietanus, hanc entitatem non facere compositionem cum natura, quia non est forma; neque accidens eius, sed purus terminus, & hoc vltimū approbat etiam Fonseca libro 5. c. 8. qu. 6. sect. vlt. ad vltimum, & necessariū existimat, vt suppositum creatum sit vnum ens per se.

Hæc tamen omnia falsa esse, facile ex dictis probari potest. Et in primis, vt ab hoc vltimo incipiamus, manifesta est contradictio, q̄ hæc entitas sit res distincta à natura, & quod ex illa & natura confluat suppositum, quod est ens per se vnum: & quod non sit per veram ac propriam compositionem. Quia necesse est, vt inter ea realis vnio intercedat: alias non conflueret ex eis vnum per se: quod modo enim erit vnum ex multis sine vnione eorum? ergo eodem modo necesse est vt intercedat compositio, quia compositio nihil aliud est quam realis vnio rerum distinctarum. Secundo, suppositum creatum non est ens simplex ex vi suæ constitutionis: in hoc enim secundum omnes distinguitur ab increato supposito: est ergo ens compositum, quia inter hæc nō est medium: ergo non est compositum ratione compositionis quæ fit ex natura & suppositualitate. Tertio existentia si est res distincta (vt ipsi volunt) non est proprie forma neque accidens, sed terminus essentia: vel suppositi: & nihilominus facit veram compositionem cum essentia vel supposito, consequenter loquendo in eadem doctrina. Imo ipsi ideo ponunt talem distinctionem, vt ponant omnem creaturam vere & realiter compositam ex esse & essentia: vt patet ex eodem Caiet. de ente & essentia quæst. 11. quamuis ibidem in capite 5. vocet illam compositionem cum his, nō vero ex his, quod iam supra etiam reieciimus, Disputat. 31. sect. 12. ergo, licet personalitas non sit forma, neque accidens, nec pars proprie sumpta, potest ex illa fieri realis compositio. Quod potest quarto confirmari ex mysterio Incarnationis, nam ex Verbo & humanitate fit propria quamuis ineffabilis compositio, vt late probatum est in 1. tom. 3. part. disputat. 6. sectione 4. & tamen Verbum neque est forma, neque accidens, sed terminus naturæ assumptæ. Ratio ergo compositionis seu extremi componentis latius patet quam hæc omnia, quia ratio vnus realis, quæ immediate intercedit inter res diuersas, communior etiam est: & hoc solum requiritur ad compositionem realem. Vnde etiam in linea vera compositio fit ex punctis & partibus lineæ, quod non satis videtur Caietanum attendisse, nam, licet linea non componatur ex punctis, solis scilicet, aut immediate inter se vnitis (ita enim illud principium intelligendum est) co-

ponitur tamen ex partibus & punctis, nā partes per puncta, partes autem & puncta inter se immediate vniuntur, & ita lineam componūt. Supposita ergo distinctione, siue reali siue ex natura rei inter personalitatem & naturam, necessario fatendum est ex eis fieri compositionem, tanquam ex termino & terminabili, nam hæc duo aliquo modo vt actus & potentia comparantur: si ergo distinguuntur & vniuntur, nihil est quod ad compositionem desideretur: & ita nihil est etiam frequentius in authoribus, quam in substantiis creatis inter alias compositiones reperiri hanc, quæ est ex natura & supposito.

Ex hoc autem principio colligo, falsum esse tertium dictum huius sententiæ, nimirum personalitatem comparari ad naturam, vt aliquid prius existentia propria ipsius naturæ. Probatur, quia, si ita esset, non posset facere realem compositionem cum illa. Hoc enim argumento supra probauimus existentiam non posse facere realem compositionem cum essentia, quia ante existentiam, neque ordine naturæ, neque etiam secundum modum concipiendi intelligi potest in ipsa essentia entitas sufficiens ad compositionem. Quia compositio quæ in re fit requirit in extremis componentibus entitatem actualem, quam vnum non habeat ab alio formaliter: ante existentiam vero nulla talis entitas concipi potest: ergo multo minus potest intelligi realis compositio ex natura & personalitate, quæ omnem rei existentiam antecedit etiam ordine naturæ. Accedit, quod si admitteremus veram compositionem realem ex natura & vtique præconcepta in esse essentia: & in existentia, iam tunc superflua esset hæc alia compositio ex natura in esse essentia: & ex personalitate, quæ ordine naturæ sit prior quam compositio cum existentia, quia natura per se ipsam, seu per principia intrinseca habet actualitatem essentia: & rursus adiungitur illi personalitas, quæ terminat illā, ita vt nō innitatur alteri, sed per se sit: quid ergo necesse est aliam rursus entitatem adiungere quandoquidem iam intelligitur res extra causas, & per se, ac intrinsece terminata.

Atq̄ hinc facile improbat secundum dictū huius opinionis. Non enim recte declarat munus suppositualitatis, seu quasi effectum formalem eius, scilicet, consistere in hoc, quod est constituere proximum subiectum existentia: Nam in primis nulla est proprie potentia receptiua, aut susceptiua respectu propriæ existentia: sed tantum obiectiua: ergo ficta est talis entitas, quæ constituat proximum subiectū existentia: Deinde quia eo modo quo res potest dici capax existentia: vnaquæq̄ essentia creata vel creabilis est per se ipsam capax propriæ & proportionatæ existentia: Denique argumentum illud sumptum ex illa locutione, quod suppositum est id quod est, nullius est momenti vt supra dixi, quia non oportet intelligi, esse id quod est, vt subiectum existentia: sed vt constitutum per existentiam cōpletam, & vndique terminatam, seu vt habens existentiam terminatam per substantiam. Quod vero attinet ad alias proprietates personales accidentarias, vere dici potest, personalitatem constituere proximum subiectum vel principium earum, quamuis non constituat subiectum existentia: vt ex dicendis patebit.

Vltimo contra totam hanc sententiam possunt varia argumenta desumi ex mysterio Incarnationis: ex illa primum sequitur humanitati Christi duas entitates deesse ex his, quæ in aliis personis humanis esse solent, videlicet personalitatem, & existentiam, quod Caietanus, & qui eum sequuntur, facile concedent. Ex quo vltius sequitur ex parte humanæ naturæ duplicem vnionem factam esse ad Deum: vnam ad constituendam personam, alteram ad existendum. Tertio sequitur, primam ex his vnionibus factam esse ad proprietatem personalem Verbi: secundam vero factam esse ad proprietatem essentialem, quæ est existere, nam iuxta hanc opinionem existere

XXI.

Substantia non supponitur in natura ante existentiam.

XXII.

Reiicitur Caietani opinio quod ad munera qua tribuit substantia.

XXIII.

sistere solum dicitur de Deo essentialiter. Vnde fit quarto, licet prior vnio sit propria solius Verbi, posterior vero esse communem, quia fit in re communi toti Trinitati: quod esse omnino falsum ipsi merito docent contra Durandum, qui similiter posuit duas vniones ex parte naturæ humanæ, ordine tamen commutato: dixit enim prius vniri humanitatem existentia, vel subsistentia essentiali: deinde vero proprietati Verbi: iuxta opinionem vero Caietani è contrario sequitur, prius esse vnitam humanitatem personalitati Verbi, vt in illa, & per illam fiat capax existentia: deinde vero esse vnitam existentia qua essentia diuina, & omnes relationes existunt. Vltimo potest probabiliter inferri, posse vnā ex his vnionibus separari ab alia de potentia absoluta: atq; ita humanitatem personatam propria personalitate posse vniri existentia diuinæ vt per illam existat, etiam si non vniatur diuinæ personæ vt supponitur. Quæ omnia partim sunt falsa, partim etiam noua, & superflua, & sine fundamento aut necessitate asserta, quæ hoc loco non latius prosequor, quia eadem fere tacta sunt supra in disp. de existentia.

Vera sententia & questionis resolutione.

XXIV. **R**esistis aliorum opinionibus superest vt nostram sententiam aperiamus: & quoniam personalitas per modum actus & formæ à nobis concipitur, ex munere & officio eius optimè intelligitur quid illa sit, & quomodo ad naturam comparetur. Dico ergo primo, personalitatem ad hoc dari naturæ vt illi det vltimum complementum in ratione existendi, vel (vt ita dicam) vt existentiam eius compleat in ratione subsistentia, ita vt personalitas non sit proprie terminus aut modus naturæ secundum esse existentia, sed secundum esse essentia ipsius naturæ. Hæc assertio fere probata est ex dictis contra Caietanum, & alios. Vnde solum indiget declaratione, quæ primo accipi potest ex ipsis terminis existendi & subsistenti: nam existere ex se solum dicit habere entitatem extra causas seu in rerum natura: vnde de se indifferens est ad modum existendi innitendo alteri vt sustentanti, & ad modum existendi per se sine dependentia ab aliquo sustentante: at vero subsistere dicit determinatum modum existendi per se & sine dependentia sustentante: vnde illi opponitur inexistere, vel inesse, dicitque determinatum modum existendi in alio. Igitur quādiu existentia non est terminata per modum existendi in se, & per se, adhuc est incompleta, & in statu quali potentiali, & ideo vt sic non potest habere rationem subsistentia. Rursus si afficiatur modo existendi in aliquo à quo sustentetur & pendeat, etiam habet statum incompletum, quia est in alio à quo pendet, & ad compositionem alius completi entis ordinatur. Tunc igitur existentia naturæ substantialis erit completè terminata, quando fuerit affecta modo existendi per se: hic ergo modus complet rationem subsistentia creat: ille ergo habet propriam rationem personalitatis, seu supposititalitatis. Ideoque merito dicitur esse terminus, aut modus naturæ secundum esse existentia, quia secundum esse essentia, iam natura est omnino completa, neque indiget alia determinatione, præsertim cum iam supponatur contracta vsque ad indiuiduationem & singularitatem: & sic igitur concepta secundum esse essentia proxime ac immediate indiget (vt modo concipiendi nostro loquamur) existentia quæ fiat ens actu: postquam vero est essentia in actu, solum indiget modo existendi in se ac per se: hic ergo vltimus est terminus naturæ secundum existentiam eius: & hoc est proprium munus supposititalitatis.

XXV. Secundo declaratur ex modo opposito, qui est esse in alio. Nam in forma accidentali actu inesse alteri

est quasi vltimus terminus, seu modus talis formæ secundum existentiam eius. Accidens enim quamuis ex vi sue existentia sit aptum & propensum ad inherendum, nō tamen est in actu inherens ex vi solius existentia, sed indiget speciali modo inherendi, qui est veluti vltimus terminus existentia ipsius. Igitur opposito quidem modo, tamen proportionabili intelligendum est in substantiali natura, quod, licet sit actualis entitas per existentiam suam ex vi talis existentia præcise sumptæ non est subsistens, sed indiget modo per se essendi, quo vltimo terminatur existentia naturæ, vt in se sit sine dependentia ab aliquo sustentante: ille ergo modus complet suppositum, & habet rationem supposititalitatis.

Tertio declarabitur ex mysterio Incarnationis: nihil enim aliud intelligimus deesse humanitati Christi, vt non subsistat subsistentia propria, nisi talis existendi modus quo sit per se, & nō in alio. Nam in ea est integra omnis essentia actualis & creata, & consequenter est etiam substantialis existentia humanæ naturæ, tamen quia illa existentia ita est affecta vnitur Verbo, à quo sustentatur & pendet, ideo caret illa humanitas modo existendi per se, ergo solum ex defectu huiusmodi non est subsistens, nec persona creata: ergo talis modus est, quia habet rationem personalitatis creatæ.

Satis sit obiectioni contra positam assertionem.

Argumenta, quæ contra hanc assertionem fieri possunt, præcipua sunt duo, quæ in superioribus fere sunt tacta & soluta. Vnum est, quia hic modus per se existendi, non videtur esse talis, vt in re ipsa adatur existentia substantiali, sed solum vt secundum rationem contrahat existentiam in communi ad rationem existentia substantialis. Vnde licet existentia vt sic, sit indifferens ad modum per se vel in alio, nō est tamen illa differentia per modum realis potentie passiuæ ad actus in re ipsa distinctos, & physice afficientes, sed est indifferens secundum rationem, seu est potentia Logica, qualis intelligitur esse in genere, vel in quocunque conceptu confuso, qui contrahi potest per inferiores modos ratione tantum distinctos, & Logice vel Metaphysice determinantes conceptum communem. Quocirca, si non loquamur de existentia in tota illa abstractione, & communitate, sed de existentia substantiali, illa non videtur indifferens ad perfectatam essendi: nam per hanc distinguitur ab existentia accidentis, ergo nec necessarius est, nec potest intelligi talis modus superadditus existentia substantiali.

Respondetur tamen ex dictis, hunc modum, seu terminum, scilicet *esse per se*, esse æquiuocum: Vno enim modo sumitur, vt distinguit contra accidens, & opponitur modo essendi in alio, prout est de essentia accidentis. & in hoc sensu verum est, substantialem existentiam non esse indifferentem ad hunc modum per se, sed per illum essentialiter constitui: & si etiam est verum, existentiam in communi non esse indifferentem ad hunc modum tanquam potentiam realem, neque physice per illum affici tanquam per actum re ipsa distinctum, sed solum abstrahi & contrahi per rationem, tamen per se hoc modo sumptum nō dicit talem modum essendi actualē, quia actu excludat vnionem & dependentiam ab omni sustentante, sed solum dicit aptitudinem, seu existentiam, cui ex natura sua talis modus, talisque independentia debetur: sicut è contrario *esse in alio*, prout est essentialis modus constituens accidens, non dicit actuale dependentiam vel inhesionem ad subiectum, sed naturam quæ illam postulat. Alio autem modo sumitur per se, vt dicit talem actuale essendi modum, qui omnino excludat dependentiam & vnionem actuale cū aliquo sustentante, & de hoc modo negamus esse

esse essentialē existentie proprię substantialis nature, quandoquidem ablato hoc modo potest existentia nature conservari, vt in Christi humanitate factum est. Et ideo non solum existentia in communi, vt abrahā ab accidentalibus & substantiā, sed etiam existentia substantiā, non includit actū hunc modū, sed aptitudinē tantum (loquimur semper de existentia creatā, quæ ob suam imperfectionē hanc habet limitationē, nam in increata secus est) atque illa capacitas non est solū Logica potentia, sed Physica & realis, qualis est in re terminabilē respectu termini ex natura rei distincti. Atque in hoc sensu dicitur existentia substantiā indifferens ad hunc modum, nō in differentia quasi neutra (vt sic dicam) quia talis existentia ex natura sua postulat definiri, ac determinari hunc modum, & cum illo habet naturalem connexionē, sed in differentia in primis præcisiua, quia in sua essentia illum non includit, & deinde obedientia, quia potest de potentia absoluta illo carere, & alio opposito affici.

Atque hinc obiter colligitur, cur existentia substantialis nature creatae, quamvis completa, per se ipsam & ex vi suae rationis formalis non sit subsistentia, quia nimirum non includit dictum *per se*, sed potius indifferens in sensu dicto, ut possit inueniri alternitanti & ab illo pendere. Potest autem controuerti quid sit subsistentia creata, an scilicet, ipsa existentia verumque includat, & existentiam & modum: an vero flos ipsius modus sit subsistentia, ita ut subsistentia dicatur addi existentiae, & terminare eam. In qua re magis videtur esse dubitatio de significatione vocis, quam de re ipsa: nam in re ipsa constat ad subsistendum necessaria esse illa duo scilicet, existentiam & modum, & quid verumque conferat: solum ergo potest inquiri quid nomine subsistentiae significetur. Videtur enim *subsistere* significare totum hoc scilicet, *per se* existere, & consequenter videtur subsistentia idem esse, quod *per se* existentia. Atque ita subsistentiam verumque directe includere, existentiam & perfectam. In contrarium vero est quia humanitas Christi simpliciter caruit subsistentia creata, non tantum ob defectum alterius partis constitutionis subsistentiam, vt sic dicam, sed simpliciter, quia non existit in subsistentia, non habuit. Cuius argumentum est, quod Verbum diuinum illa supplementum humanitatem totam subsistendi rationem, per nullo modo dici possit, subsistentiam Christi vt communis intrinsece includere existentiam creatam, & terminatione Verbi, sed simpliciter esse increatum. Et simile argumentum sumi potest ex mysterio Trinitatis, nam relationes sunt vere subsistentiae personales, etiam si, proprie loquendo non sint rationes habendi ipsi naturae diuinae. Atque ita haec posterior opinio magis probanda videtur. Neque obstat argumentum sumptum a significatione vocis: nam existentia commune est, & naturae, & personae, imo & ipsi personarum: si ergo sit sermo de existentia naturae, quae locuti sumus, illa non includitur formaliter, in conceptu subsistentiae, sed praesupponitur, & induitur tanquam additum, ita vt non dicatur subsistentia esse existentia per se, sed dicatur potius perfecti existentia, seu modus *per se* naturae existentis. si obloqui velimus de existentia ipsiusmet personae, illa intrinsece includitur in conceptu subsistentiae actualis, sicut includitur in conceptu subsistentiae entitatis: & sic etiam in Trinitate subsistentiae existentiae relationes includunt, & in mysterio incarnationis subsistentia humanitatis includit existentiam increatum existentiam relationum Verbi.

Altera obiectio soluitur.

¶ **A**liud argumentum erat, quia supposita existen-
tia in substantiali natura, ille modus per se essen-
Tom. II. Metaphys.

241
di sufficienter intelligitur per solam negationem ef-
fendi in alio si natura illa quæ talem negationem ha-
bet, completa sit, vt excludam animam rationalē
separatam, & partes etiam integrantes, quæ natura
sua tales sunt; etiam si actu separentur, vt esset manus
aut pes, si cum eadem materia & forma conseruaren-
tur separata, idemque multi censent de sanguine: se-
cus vero est de partibus homogeneis, quibus accie-
tarium est, quod sint partes: & ideo statim ac separan-
tur, sunt integra supposita. Vnde sumitur noua con-
firmatio: nam hæc pars per solam negationem vni-
onis cum toto fit suppositum: quid ergo necesse est
nouos modos excogitare possitios? Confirmatur
tandem, nam singulam naturam substantialem com-
pletam conseruari a Deo sine tali modo possitio cum
sola negatione vniōis ad aliud suppositum, talis
natura esset per se existens, quia esset existens & non
in alio, neque vt pars alterius, neque vt dependens
ab aliquo sustentante: esset ergo existens in se ac per
se: ergo totum hoc sufficienter concipitur per solam
negationem.

Ad argumentum hoc responsum fere est ex dictis
superius contra Scotum : offendimus enim, supposito
in Incarnationis mysterio non posse intelligi, quod
subsistentia creatura in sola negatione consistat, aut quod
addat solam negationem supra existentiam naturæ:
nam licet natura substantialis sit completa in ratione
naturæ, non tamen in genere entis & substantiæ, & id-
eo indiget positivo complemento. Ad confirma-
tionem vero de partibus homogeneis sequenti sectione
dicendum est latius, nunc breuiter respondetur, quan-
do pars aquæ, v. g. separatur ab aqua, vel nouam ac-
quirere subsistentiam, vel certe nouum positum
terminum, ratione cuius, quæ erat partialis incipit es-
se subsistentia integra.

Ad ultimam confirmationem, aliud est querere an ille casus sit possibilis, aliud quid esset dicendum de natura sic existente, data illa hypothefi per possibile, vel impossibile. De priori puncto dicemus inferius. De posteriori, qui in dicta confirmatione tangitur, dicendum est, in eo casu humanitatem sic existentem non fore personam, neq; substantentem proprie, quia licet actu non esset in alio tamen ex modo existendi non repugnaret illi esse in alio, supposito, eiq; uniri secundum se totam, quod repugnat personæ vt persona est. Vnde ratione personæ est non solum vt negativè non existat in alio, sed etiam vt contrarie (vt sic dicam) seu repugnanter positivè ita existat, vt omnino ei repugnet esse in alio. Atque in hunc modum explicat aliqui effectum, quasi formalem substantentiæ seu personalitatis, scilicet, quod talis effectus sit reddere naturam quam terminat, vel potius personam ipsam quam constituit, prorsus in communicabilem alteri personæ: quod quidem verum est, non tamen declarat directè & in se effectum personalitatis, sed à posteriori. Non enim potest forma, seu modus positivus per se primo esse ad dandam solum incommunicabilitatem, quæ est effectus negativus: oportet ergo vt det aliquod esse talis conditionis & naturæ, vt sit prorsus incommunicabile alteri personæ, cui innitatur, vel à qua sustentetur: hoc autem esse positivum non potest à nobis aliter intelligi aut exponi, quam per illum modum actualiter per se essendi, quem declaravimus. Sed de hac incommunicabilitate personæ & substantentiæ creatæ dicemus plura in sequentibus.

*Distinctio inter suppositum & naturam
exponitur.*

Dico secundoid quod suppositum creatum addit
supra naturam; distinguitur quidem in re ab
ipsa natura, non tamen omnino realiter tanquam res
aliquid, sed modaliter vt modus rei aliquid. Priori
tem probant sufficienter omnia supra adducta con-

XXXIII.
D. Tho. 3. p.
q. 4. a. 1. ad
3. a. 2. ad 3.
Et quod ibi.
2. ar. 4.

tra Durandum, & circa primum dictum opinionis Caietani. Et iuxta illam posset Diuus Thomas exponi, vbiunque ait, suppositum in creaturis distinguere realiter à natura: omnis enim distinctio, quæ in rebus ipsis actu reperitur, solet late realis vocari. Posteriores partem sequuntur multi ex recentioribus discipuli Diui Thomæ, illi presertim, qui existimant existentiam substantialem esse modum ex natura rei distinctum ab essentia separabilem ab illa, quo sensu videtur hanc sententiam tenere. Soto in dialectica quæstione 3. vniuers. & capit. de substant. quæstione 1. & 2. Phylisor. quæstione 2. Potest autem hæc sententia tribus modis affirmari. Primo constituendo hanc distinctionem modalem, tam inter essentiam & existentiam, quam inter existentiam & personalitatem inter se & consequenter etiam inter essentiam & personalitatem. Et hoc modo opinatur Soto, tamen & supponit falsum in ea distinctione existentie ab essentia, & illa supposita distinctione, superflue introducit aliam inter existentiam, & personalitatem, vt argumentis contra Caietanum factis, hic cum proportionem applicatis, ostendi potest. Alio modo potest hæc distinctio modalis poni inter essentiam & substantiam: non vero inter existentiam & substantiam. Et hic sensus supponit etiam sententiam Capreoli quam impugnauimus, & modalem distinctionem inter existentiam & essentiam actuale, quam nos negauimus. Tertio ergo modo nos asserimus distinguere modaliter personalitatem, tam ab essentia quam ab existentia nature substantialis, quamuis hæc inter se non distinguantur. Et hoc sensu probatur primo, quia hæc distinctio sufficit ad saluandum omnia, quæ probant, hæc esse distincta ex natura rei, & maxime ad ea quæ fides docet de mysterio Incarnationis, propter quæ præcipue introducta est hæc distinctio: ergo non est cur maiorem distinctionem fingamus. Assumptum patet, quia hoc satis est, vt humanitas sine tali modo substantie proprie conseruetur, & modo illi opposito afficiatur, scilicet, vnione ad aliam personam: facile enim potest res separari à modo ex natura rei distincto: quæ res in materia de incarnatione locis supra citatis late tractata est. Consequentia vero patet, tum ex illo generali principio, quod distinctiones nec multiplicandæ sunt, neque augendæ sine magno fundamento, & aperta necessitate: tum etiam, quia explicata hoc modo ratio substantie non est difficilis intellectu: illa vero entitas omnino distincta vix potest concipi quid, aut qualis sit, aut quomodo nature vniantur: oportebit enim vniri per alium modum ex natura rei distinctum ab extremis, prout contingit in vnione rerum realiter distinctarum.

XXXIV. Secundo declarari hoc potest proportionali exemplo supra adducto de accidente, in quo actualis inherencia ex natura rei est distincta ab existentia accidentis, non vt res distincta, sed vt modus rei: sic igitur è conuerso actu per se esse, & independentem ab alio sustentante erit aliquid distinctum à substantia: li natura eiusque existentia, non tamen vt res, sed vt modus eius: sicut sedere & stare distinguuntur à quantitate.

XXXV. Tertio: quia iuxta hanc sententiam expediuntur facile omnia, quæ de hac substantia interrogari solent, & difficultates, quæ circa illam occurrunt. Vt, verbi gratia, an sit substantia, vel accidens, dicimus enim, esse substantiam quasi transcendenter sumptam, vt distinguitur contra accidens: quia non potest substantia ab accidente formaliter accipere suum complementum, non esse tamen entitatem: sed modum substantialem, atque ita non directe, sed reductiue poni in prædicamento substantie. Vnde etiam facile respondetur illi interrogationi, quomodo substantia non comprehendatur in illa diuisione substantie in materiam, formam, & compo-

tum: dicimus enim ibi diuidi substantiam prout dicit propriam entitatem substantialem: & ideo non includere modos substantie. Nili fortasse implicite, nam vnio materie cum forma aliquid substantiale est, & non est materia, nec forma, nec compositum, implicite vero in composito inuoluitur. Ad eundem ergo modum dici poterit de substantia, siue Aristoteles illam cognouerit, siue non. Rursus quæri solet, in quo genere causæ substantia afficiat naturam. Et respondemus facile, affectionem modi non semper includere propriam causalitatem, quamuis ad aliquam reduci possit. Id patet de vnione, de inherencia, de dependentia, & similibus. Sic ergo dicimus, substantiam reduci quidem posse ad rationem forme, nam est veluti vltimus actus nature, proprie tamen non esse causam formalem. Cuius argumentum est, quia potest suppleri à Verbo diuino, quod propriam rationem causæ formalis exercere non potest. Respondeo ergo appellatur hæc substantia vltimus ac purus terminus nature, quia ante hunc modum existendi est natura, vt supra dicebam, quali in potentia, & in differentia quadam vt possit in se inesse vel alteri vniri: per hunc autem modum ita finitur & terminatur, vt amplius indifferens non sit: idque absque causalitate vel informatione, sed per intrinsecam modificationem. Quamuis autem nonnulla ex his possint aliquo modo declarari, etiam si substantia fingatur res omnino distincta, tamen non omnia, neque cum eadem facilitate vel claritate.

Quarto, iuxta hanc etiam sententiam commodè explicantur nonnulla, quæ circa mysterium Incarnationis solent à Theologis disputari. Primum est, an possit humanitas terminata propria personalitate, etiam aliena terminari. Ex communitate dicitur non posse, cuius ratio vix potest reddi, si personalitas propria est res omnino distincta. Si enim eadem humanitas simul vniri potest Patri, & Filio, vt probatores Theologi docent, cur non poterit etiam vniri illi entitati, quæ est propria substantia, & filiationi diuine? Nam duæ vniones inter se non repugnant formaliter. At vero si substantia solum est intrinsecus modus per se essendi actualiter, manifestam habet oppositionem proximam & immediatam cum modo essendi in alio vt in supposito: vnde conueniens redditur ratio, ob quam non possit humanitas propria personalitate affecta simul aliena terminari.

Rursus quæri solet, an persona creata possit aliam naturam terminare, & communiter creditur non posse. Huius autem ratio vix reddi potest, si personalitas est entitas distincta. Cur enim non potest Deus illam in duobus naturis ponere, sicut potest eundem corpus in duobus locis collocare, vel eandem albedinem in duobus subiectis? At vero si personalitas creata tantum est modus nature, facile redditur ratio, quia modus ita essentialiter definitur ad illam rem cuius est modus, vt nullam aliam possit afficere, nec simul, nec successiue, neque vilo alio modo: nam in suo essentiali modo afficiendi includit non tam inherenciam vel vnionem, quam identitatem cum re quam afficit: & ideo non potest exercere effectum, vel quali effectum formalem suum circa rem distinctam.

Præterea inquiri solet, cur non possit personalitas creata sine propria natura conseruari: sicut è cõtrario potest natura existere sine propria personalitate. Nam si personalitas est res prorsus distincta, nulla ratio sufficiens reddi posset, cur non posset Deus illam seruire sine propria natura: tum quia nullum est sufficiens indicium huius distinctionis reale, præter separationem mutuum: tum etiam, quia nulla implicatio contradictionis intercedit, neque essentialis aliqua dependentia personalitatis ab actuali vnione cum natura, ob quam non possit ab illa separari, & separata conseruari. Quæ est enim hæc essen-

ialis dependentia, si personalitas est res distincta? At si solum est modus, facilis est ratio, quia intrinseca ratione & essentia modi est, ut per se ipsum sine alio modo unionis interueniente actu sit coniunctum, & modificetur rem cuius est modus: & ideo conferuari non potest separatus a tali re: nam hoc ipso quod separatur destruitur eius ratio formalis seu essentialis. Quod autem personalitas non possit sine propria natura conferuari, omnes supponunt: nam sicut intelligi non potest, quod conferuetur sessio, sine sedente aut, statio sine stante, neque actualis inhalio sine forma inharente: ita nec per se esse sine natura existente. Omnes denique similes quæstiones optime definiuntur iuxta hunc dicendi modum, ut latius in 1. Tom. 3. part. D. Tho. q. 2. 3. & 4. prosecutus sum, & in sequentibus nonnulla etiam attingam: est ergo hic dicendi modus probabilior, ac cæteris præferendus. Neque superest solvenda vlla ratio, quæ contra hanc conclusionem obici possit, nam tractando opiniones Durand. Scoti, & Caietan. quæ sunt veluti inter se extreme oppositæ, & inter eas hæc nostra sententia est media, omnibus est satisfactum.

Compositio ex natura & substantia, qualis.

Dico tertio: Personalitas creata veram facit compositionem cum creata natura, tanquam modus cum re modificata, seu tanquam terminus cum re terminabili. Hæc assertio satis probata est ex dictis contra Caietanum: & suppositis quæ diximus, est satis clara: nam compositio realis nihil aliud est, quam coniunctio eorum, quæ in re distinguuntur ad componendum verum tertium: ita vero comparantur in præfenti natura & personalitas. Atque ita satis declaratum esse relinquitur, quo modo personalitas ad naturam comparetur, tam in modo afficiendi illam, quam in distinctione, vel compositione cum illa.

Solum posset inquiri de comparatione in perfectione, vtra, scilicet, perfectior sit simpliciter, vel in genere entis, naturæ, an substantiæ eius. Nam si substantia est per se res distincta, videri potest res dubia, nam substantia est actus naturæ substantialis, & ultimus, & si est propria entitas intelligenda videtur tanquam sustentans & fulcres ipsam naturam, merito ergo existimari potest perfectior illa. Item aliqui ex his, qui existimant existentiam esse rem distinctam ab essentia, iudicant esse perfectiorem, quia est actus eius: idem ergo fortasse iudicabunt de supposititate, quia etiam est actus, & terminus substantialis, præsertim cum, loquendo consequenter in illa sententia, probabilis sit substantiam esse omnino idem cum existentia substantiali.

At vero iuxta nostram sententiam absolute verum est, substantialem naturam esse perfectiorem sua substantia, quia substantia tantum est quidam modus naturæ: verum est vere ac proprie substantialis entitas: item, quia in substantia completa perfectior est essentia substantiæ, quam modus eius. Denique hoc confirmatur, quia alias Verbum non assumpsisset præcipuam entitatem, quæ est in homine, quod est incōueniens. Imo Scotus, ut sectione præcedente vidimus, repugnat in conueniens, quod verbum nō assumpsisset aliquam entitatem positivam & substantialem, quæ in nobis sit. Quod nos etiam facile concedemus esse in conueniens de propria entitate: negamus autem esse in conueniens de modo existendi ipsius naturæ: quin potius est necessarium, & aptissimum ad explicandum mysterium. Nam hoc ipso, quod humanitas non fuit sibi relicta, ut in se subsisteret, sed in Verbo, negasse est, ut modum essendi mutauerit, non tamen quod entitatem amiserit. Sicut quantitas cum separatur a pane per consecrationem, mutat internum modum essendi, sine ablatione alicuius entitatis propriæ, & intrinsecæ. Vnde sicut in acci-

Tom. II. Metaphys.

dente, si comparetur actualis vno quantitatibus ad ipsam quantitatem, est quid minus perfectum, quam ipsa quantitas, ita è conuerso in substantia: modus substantiendi est quid minus perfectum, quam ipsa natura.

Vltimo potest inquiri, an personalitas comparetur ad naturam, ut actus intrinsecus, vel extrinsecus eius. Ad quod facilis est responsio ex dictis: si enim actus extrinsecus dicatur actus essentialis, sic personalitas non est intrinseca naturæ, quia non est de essentia rei, ut ostensum est, aliàs non posset ab illa distinguui, quia nihil magis est idem cum re quam essentia eius. Potest autem personalitas dici intrinseca naturæ, vel quia illi est intime coniuncta, vel quia ex natura rei illi debetur. At vero respectu personæ dici potest intrinseca tanquam de intrinseca ratione, & constitutione eius, quia illam intrinsece componit, ut superius contra opinionem Capreolo attributam satis probatum est.

SECTIO V.

Vtrum omnis substantia creata indiuisibilis sit & omnino incommunicabilis.

Ex dictis in sectione præcedente colligi potest definitio, seu descriptio substantiæ creatæ de qua sola nunc agimus, videlicet esse modum substantialem vltimo terminantem substantialem naturam, constituentemque rem per se subsistentem & incommunicabilem. Cuius descriptionis omnes partes declaratae a nobis sunt, præter vltimam de incommunicabilitate: quamquam enim hæc non sit de ratione substantiæ ut sic, nam in Deo reperitur substantia communicabilis: est tamen de ratione substantiæ creatæ propter limitationem eius, ut in superioribus tactum est. Ac propterea omnis substantia creata est supposititas vel personalitas, de cuius ratione est incommunicabilitas, sine vlla controuersia. Ad explicandum autem exacte hanc incommunicabilitatem, coniungimus aliam proprietatem de indiuisibilitate substantiæ, & ab ea incipiendum est, quoniam eius cognitio confert ad dictam incommunicabilitatem intelligendam. Non est autem quoad hanc partem difficultas de rebus spiritualibus, quia certissimum est earum substantiam esse indiuisibilem sicut & naturam: oportet enim, ut inter se proportionem seruent: vnde sicut vtræque spiritualis est, ita etiam indiuisibilis.

Siue substantia rerum materialium diuisibilis.

Hinc vero nascitur difficultas quoad substantias materiales: nam cum earum natura diuisibilis sit videtur necessario earum substantia esse etiam diuisibilis propter rationem tactam: quia oportet, ut inter se proportionem seruent, & declaratur in hunc modum, quia natura materialis dupliciter est diuisibilis, vno modo essentialiter, seu in partes essentielles ut humanitas in corpus & animam, & qualibet alia in suam materiam & formam, vel quantitativè seu in partes integrales, ut vna aqua in multas &c. Et ratione vtriusque compositionis, seu indiuisibilitatis videtur necessarium ut substantiæ materiæ diuisibilis sit: ratione quidem prioris compositionis, quia substantia non est entitas simplex distincta realiter a materia & forma, cum non sit entitas distincta a tota natura composita, ut ex sectione præcedenti patet: est ergo modus totius naturæ integræ proximè & immediate totam illam ut sic, id est, ut completam & integram afficiens. ergo sicut ipsa natura non est simplex, sed composita, ita & eius substantia nō est mo-

X 2

XLII.

III

I.

II.

dus simplex, sed compositus: ergo est diuisibilis in ea ex quibus componitur. Et confirmatur: nam licet subsistentia sit modus ex natura rei distinctus à natura, tamen cum non sit res omnino distincta, sed modus tantum, aliquam etiam identitatem habet cum ipsa natura: non identificatur autem cum aliqua parte essentiali nature, sed cum tota adæquate: cum ergo natura non sit simplex, sed composita & diuisibilis: necesse est ut subsistentia habeat similem seu proportionalem compositionem ac diuisibilitatem, quia intelligi non potest quod res aut modus simplex identificetur proxime & adæquate cum re composita. Atque hæc ratio cum proportionem applicata etiam probat subsistentiam rerum materialium esse diuisibilem ex altero capite, id est, ob compositionem ex partibus integrantes. Et præterea est hic specialis ratio, quia materialis subsistentia non potest esse tota in toto, & tota in qualibet parte, quia hoc repugnat rei materiali: ergo oportet ut sit tota in toto & pars in parte, & hoc est esse diuisibilem.

III.

In contrarium autem est, quia repugnat rationi subsistentiæ quod diuisibilis sit, eo quod sit contra in communicabilitatem eius. Nam si est diuisibilis: ergo pars subsistentiæ vnitur parti subsistentiæ: ergo communicatur vna subsistentia alteri per vniionem, quia nihil aliud videtur esse communicari, quam vniiri. Et declaratur in vtroque membro supra posito: nam si subsistentia est diuisibilis propter partes essentielles nature: ergo in supposito equi verbi gratia, pars subsistentiæ est in materia, & pars in forma: ergo subsistit anima equi per subsistentiam partialem: ita ut sicut potest Deus conservare animam equi separatam à materia, ita etiam posset conservare subsistentiam partialem eius. quandoquidem in eo casu illam conservaret subsistentem: consequens autem repugnat materialitati talis formæ, alioqui etiam naturaliter posset in ea subsistentia permanere separata à materia. Curenim potest rationalis anima sic conservari, nisi quia subsistens est? Rursus, si subsistentia esset diuisibilis ratione partium integantium: sequeretur, duas partes aquæ inter se continuas esse duo supposita partialia, nam habent partiales subsistentias & suppositalitates: consequens autem est contra sensum omnium & communem loquendi modum. Item sequitur aquam, quando actu separata est ab omni alia aqua, esse communicabilem secundum se totam, & secundum subsistentiam suam, alteri aquæ seu toti ex vtraque compositæ. hoc autem est contra rationem subsistentiæ, ut dixi.

Prior sententia proponitur.

IV.

In hac re moderni Philosophi (antiqui enim nihil fere de hoc disputarunt) sentire videntur subsistentiam omnem esse indiuisibilem, atque hoc esse de ratione illius ob incommunicabilitatem eius. Et qui ita sentiunt, consequenter negant, aut materiam, aut formam, materialem præsertim vere subsistere: de rationali autem anima dissensio est, ut dicemus. Negant etiam partes integrales subsistere in toto, etiam si separatæ possint per se conservari, & subsistere. Vnde consequenter aiunt, quando aqua in duas partes diuiditur, totam subsistentiam aquæ diuisæ destrui, & duas alias de nouo produci: quia destruitur vnū suppositum, & incipiunt duo. Hic autem dicendi modus facilius intelligitur iuxta sententiam Caietani afferentis subsistentiam esse entitatem omnino realiter distinctam à tota natura composita, & consequenter à materia etiam, & à forma: nam supposita illa sententia cessant multæ ex difficultatibus positæ: Quia iuxta illam facile dicitur in homine, verbi gratia, subsistentiam esse quandam simplicem entitatem, eamque fateri oportere esse spirituales, quia si simplex est, non poterit esse composita ex spirituali & materiali, & quia formam consequitur, & ad perfectio-

nem pertinet, potius spiritualis erit quàm materialis: atque ita fit ut sit indiuisibilis, & quod ex se primo afficiat animam & per illam corpus, ut ita tandem terminet totam naturam: In aliis vero rebus talis entitas materialis erit, & immediate terminabit totam naturam, partes vero non nisi ut componunt naturam integram, & ideo, si illa natura dissoluatur, aut diuidatur, entitas subsistentiæ non manebit in partibus, sed destruetur, atque ita est etiam indiuisibilis. At vero iuxta nostram sententiam difficilius hæc doctrina defendi potest, & ideo absolute falsam illam censemus, & in omni opinione insufficientem ad hæc rem explicandam.

Questionis resolutio.

Vtergo rem totam declarem, supponimus duobus modis posse aliquam rem dici indiuisibilem: vno modo, quia omnino ex nullis partibus constat, ut angelus vel punctus: alio modo quia licet composita sit, vel est indiuisibilis, ut substantia cæli, vel si dissoluatur, extrema ex quibus componitur conseruari non possunt extra totum, quod interdum in vtroque extremo contingit ut in minimo naturali, & in toto heterogeneo quoad aliquas partes principales: interdum vero in altero tantum, ut in brachio si tota diuidatur, quia non manet idem quod ante erat omnibus ergo his modis intelligi potest, subsistentiam esse indiuisibilem: quis autem illorum verus sit superest declarandum.

Dico primo, subsistentia rerum spiritualium est indiuisibilis priori modo. Hæc assertio per se nota est & satis probata in principio sectionis.

Dico secundo: nulla subsistentia materialis nature seu suppositi est hoc modo indiuisibilis. Hanc etiam conuincunt (ut opinor) rationes dubitandi priori loco factæ, & præterea declaratur: nam si subsistentia alicuius nature materialis esset hoc modo indiuisibilis, maxime propria subsistentia humanitatis, sed illa non: ergo nulla. Maior est euidens, tum quia in ceteris euidentius procedunt rationes prius factæ: tum etiam, quia in humanitate saltem anima est spiritualis. Probatur ergo minor, quia subsistentia hominis non est omnino spiritualis: ergo non potest esse priori modo indiuisibilis: neque etiam est indiuisibilis ut punctus, ut per se notum est, & à fortiori patebit ex dicendis: ergo. Antecedens probatur primo, quia ostensum est subsistentiam non esse rem distinctam, sed tantum modum nature cuius est terminus: ergo subsistentia totius humanitatis non potest esse spiritualis. Probatur consequentia, quia necesse est rem spirituales esse realiter distinctam ab humanitate: vel ut prorsus condistinctam ab illa, quod improbatum est, vel certe ut identificatam soli animæ, quod etiam repugnat principio posito, tum quia ostensum est subsistentiam esse modum totius nature, atque ita à toto illa distingui tantum modaliter, & non ut partem à toto: tum, etiam quia per subsistentiam humanitatis etiam materia ipsa terminatur seu conterminatur: non potest autem sic terminari per rem omnino distinctam, qualis esset res spiritualis.

Secundo, quia, ut ostendimus, existentia humanitatis non est omnino spiritualis, sed composita ex partialibus existentibus, materiali & spirituali: ergo nec subsistentia est omnino spiritualis. Probatur consequentia, quia ut etiam ostendimus, subsistentia nihil aliud est, quam modus existentie in se in se, & ideo ergo quando subsistentia est composita, est etiam proportionata ipsi existentie, & consequenter composita ex aliquo spirituali & materiali sicut ipsa. Tertio probatur ex communi loquendi & sentiendi modo: quia homo non est spiritualis per se, sed materialis potius: at si personam eius esset spiritualis, omnino dicenda esset persona spiritualis, sicut persona Christi hominis simpliciter dicitur in materia, quia tota subsistit.

substantia eius increata est, licet natura humana in qua subsistit sit creata, sumit ergo persona vt persona huiusmodi denominationes potius à personalitate, quam à natura: sed hoc ad modum loquendi spectat: priores vero rationes sunt, quæ rem declarant, quæ magis ex dicendis constabit.

Dico tertio: Omnis substantia rei materialis est dupliciter composita, scilicet integrali, & essentiali, vel quasi essentiali compositione. Prior pars probatur facile ex conclusione præcedente: nam omnis substantia rei materialis est materialis: sed quidquid materiale est habet extensionem aliquam & consequenter compositionem ex partibus integralibus, quia nihil aliud est habere extensionem, quam habere partes coextensas ad extensionem quantitatis, & hæ partes vocantur integrales. Hoc etiam probat aliquæ ex rationibus in principio factis, præsertim illa quod substantia totius aquæ, verbi gratia non potest esse tota in toto & tota in qualibet parte, cum non sit res spiritualis. Neque etiam fingi potest esse in aliqua parte aut puncto indivisibili totius aquæ: quis enim vel cogitare posset hoc figmentum? aut rationem reddere cur in vna parte, vel puncto potius sit, quam in aliis? aut denique explicare quomodo in vno puncto existens totam substantiam reddat subsistentem.

Vnde contra hoc est etiam optimum Theologicum argumentum, quia Verbum diuinum, vt totum corpus humanum in se susciperet, & mirabili modo sustentaret, seu subsistens redderet, toti vnitum est & omnibus ac singulis eius partibus, & sanguini, ac partibus eius, & simili modo vnitum manit in triduo inanimato corpori: ergo propria corporis substantia, quam Verbum suppleuit, intime etiam est in toto corpore & singulis partibus eius, & non in aliqua determinata parte aut puncto illius. Cuius rei optimū etiam argumentum sumitur ab existentia: hæc enim intima est toti, & omnibus ac singulis partibus eius: sed substantia est intrinsecus modus, seu terminus existentie: ergo est quasi diffusa per totam illam, & intime coniuncta singulis partibus eius. Sicut etiam actualis inherencia formæ accidentalis extensæ, & quantæ non potest esse in vna parte eius, sed in tota & in singulis partibus, in quibus est existentia eius: quia est intrinsecus modus & quasi terminus eius. Vnde sicut inherencia accidentis materialis necessario est composita ex partibus integralibus, eo quod talis forma ex similibus partibus consistit, ita etiam substantia rei materialis ex eisdem partibus necessario componitur.

Quocirca hæc pars huius assertionis non solum procedit in nostra sententia, qua asseruimus substantiam esse modum & non entitatem distinctam, sed etiam in opposita sententia, saltem quoad res omnino materiales (vt hominem excipiam) quod conuincit illa ratio, quæ generalis est in omni opinione scilicet, quod talis entitas non potest esse tota in toto & tota in qualibet parte cum spiritualis non sit. Quis enim credat naturæ puræ materiali deberi spiritualement substantiam aut ex illa resultare? Quod si quis inuestigat entitatem materialem posse esse totam in toto, & totam in qualibet parte, vt multi sentiunt de animabus brutorum perfectiorum. Respondemus in primis, illam sententiam nobis non probari: nam forma, quæ pender à materia in fieri & esse, non potest naturaliter simul tota dependere à diuersis partibus materiae. Deinde etiam id concedatur in illis peculiaribus formis, non est extendendum ad entitatem materialem communem in similibus materialibus substantiis, & quæ non solum formam, sed etiam materiam suo modo consequitur, quæ a solum debetur (maxime secundum illam sententiam) naturæ completæ, quæ in his rebus ex forma & materia constat.

At vero in homine non procedit hæc pars iuxta prædictam sententiam, nam consequenter dicere

Tom. II Metaphys.

debet substantiam hominis esse spiritualement: sed hoc iam est à nobis improbatum. Solum hoc discrimen nos constituere possumus, quod in homine substantia habet hoc genus extensionis seu compositionis solum ex ea parte, qua includit materiam & modum per se existendi, aut partialem substantiam materiam, non vero ex parte formæ, sicut in aliis rebus materialibus. Quæ differentia est per se satis nota, illa tamen non obstat, quominus substantia propria humanitatis extensa seu composita ex partibus integralibus dicatur: sicut etiam eius existentia vel ipsa met humanitas sic est composita; licet spiritualement formam essentialiter includat. Vt omittam esse in homine aliquas partes aliquo modo integrantes, quæ non informantur anima rationali, vt sanguis & similes, quarum substantia (quæ non potest non esse materialis) ad completam substantiam totius humanitatis aliquo modo pertinet, vt latius in quest. 5.3. part. tractauimus.

Altera conclusionis pars, quæ est de compositione ex partibus quasi essentialibus, proprie habet locum supponendo substantiam tantum esse modum naturæ: nam, si est entitas omnino distincta, licet fingi posset etiam composita, ita vt materia habeat suam entitatem partialem substantiæ, & formam suam, & ex vtraque componatur integra substantia, tamen ex actu & potentia: licet hoc (inquam) fingi possit, tamen & nimis superfluum esset totum fingere entitates, & non esset id satis consequens ad ea principia in quibus alia sententia fundatur. Atque ita nec Caietanus, nec illi authores qui putant substantiam habere suam propriam entitatem, ponunt illam sic compositam, sed simplicem quoad hanc compositionem quasi essentialem, seu ex actu & potentia. In quo quidem loquuntur consequenter, pariuntur tamen difficultatem in explicanda substantia humanitatis, quam necesse est, vt spiritualement esse fateantur, quod veritati consonum non videtur, vt in secunda conclusione probauimus: vnde rationes ibi factæ ad hanc partem suadendam valere possunt: Præterea ex nostra sententia, quod substantia sit tantum modus, videtur necessario inferri hæc pars, vt in principio sectionis in prioribus argumentis sufficienter tactum est. Quia in vniuersum modus rei compositus, qui ab illa tantum modaliter distinguitur, & adæquatè ac per se primo efficit totam illam vt sic, id est, secundum se totam & non ratione alterius partis: talis (inquam) modus necessario participat compositionem proportionatam rei cuius est modus. Quia non potest aliter intelligi, quod motus intime afficiat totam rem, & omnes partes eius cum aliqua idèntitate reali, & sola distinctione modali: at in præsentia substantia ita modificat existentiam totius naturæ, vt tam existentiam materiam, quam existentiam formæ terminet ac modificet: ergo cum illis simul sumpris idèntificatur, & ideo necesse est vt compositionem includat, proportionatam compositioni ex materia & forma, quam essentialem vocamus.

*Substantia res materiales ratione solius
materie.*

Possit tamen aliquis excogitare modum, quo intelligi possit in rebus omnino materialibus (hominem excludimus) substantiam carere huiusmodi compositione, nimirum, quia licet hæc substantia dicatur esse totius naturæ, quia ex vi eius tota natura subsistit, non tamen per se primo afficit totam naturam vt sic, sed partem eius, scilicet materiam primam, & ex vi illius subsistit totum seu ab illa redundat denominatio in totum. Quod in hunc modum potest declarari, nam ratio positivæ substantiæ à nobis concipitur seu declaratur per illas negationes, per quas Aristoteles primam substantiam definiuit, quæ sunt,

X 3 not

XIII.

XIV.

non esse in subiecto, non dici de subiecto: hæc autem negationes in rebus materialibus primam originem trahunt à materia prima, illa enim cum sit primum subiectum ex quo forma educitur, per se primo postulat non esse in subiecto, & consequenter nec dici de subiecto si in indiuiduo sumatur: forma vero quæ educitur de potentia materiae, sicut ex subiecto fit, ita etiam est in subiecto: & ideo tota ratio subsistendi in huiusmodi rebus videtur existere in materia. Vnde Boetius ille quem in 2. sectione allegauimus, assererat materiam primam esse maxime primam substantiam, qui errauit quidem in eo quod aut existimauit materiam primam esse substantiam completam aut non aduertit sine completa natura nullam esse perfecte ac proprie primam substantiam: non tamen videtur errasse in eo, quod materiae primæ attribuit propriam ac perfectam rationem subsistendi ex se sufficientem ut ratione illius tota natura subsistat. Quod tandem confirmatur: nam materia propriissime est per se, quia nulli subiecto aut sustentanti innititur, nec naturaliter inniti potest, forma autem materialis innititur ipsi materiae ut sustentanti: ergo in tota natura materiali ratio & modus subsistendi est in ipsa materia, & non afficit formam in se ipsa: sed à materia redundat denominationio in totum.

XV.

Quod si obiciatur, cum materia sit imperfectior quàm forma etiam materialis, videri inconueniens totam subsistendi rationem harum materialium rerum materiae attribuere, & non formæ: Respondetur, subsistentiam pertinere potius ad modum existendi, quàm ad gradum entitatis, & ideo non esse inconueniens, quod forma, licet sit perfectior simpliciter in gradu entitatis, quam materia, in quodam existendi modo sit minus perfecta, quia dependet à subiecto, quod non habet materia. Et ideo fieri potest, ut materia, licet minus perfecta habeat subsistentiam, quam non habet forma.

XVI.

Secundo obici potest, quia in humana natura subsistentia propria non est subsistentia solius materiae: ergo neque in aliis rebus. Consequentia tenet à paritate rationis: antecedens vero certum videtur. Primo ex mysterio Incarnationis, nam verbum diuinum solum illi rei fuit vnitum immediate, cui naturalis subsistentia vnitur: sed fuit vnitum immediate non solum materiae, sed etiam animæ ut certa fide constat, & in triduo declaratum est, manifestum enim anima vnita Verbo ex vi prioris vniõis. Neque sola anima & caro secundum se, sed tota etiam humanitas fuit Verbo vnita immediate: ergo propria subsistentia humanitatis non est tantum subsistentia materiae, sed includit etiam subsistentiam animæ & simpliciter dicitur quantum completam subsistentiam totius humanitatis. Et confirmatur, nam hac ratione dicit Theologus, Verbum diuinum non corrupisse subsistentiam, præexistentem, sed impediuisse ne in humanitate fieret, ut patet ex D. Thom. 3. part. quæstione 4. art. 2. ad 3. si autem illa subsistentia esset solius materiae, non tam fuisset præuenta quam corrupta, præexistebat enim in illa materia, solumque factum esset, ne materia illam haberet sub forma humana. Secundo probari idem potest ratione, quia in homine forma non solum est perfectior materia in gradu entitatis, sed etiam in modo essendi, nam est tam independens à subiecto sicut materia, & ideo fieri non potest nisi per creationem sicut & illa: ergo est per se & consequenter tam subsistens sicut materia: ergo habet suam subsistentiam partialem, eo perfectiorem quo immaterialiorem, cum ergo homo consistat anima, & corpore, & principalius anima quam corpore, magis subsistentia animæ quam corporis vel neutrae proprie, sed subsistentia integra ex utraque composita. Idem ergo erit suo modo in rebus.

XVII.

Responderi nihilominus potest ad hanc objectionem negando consequentiam: de antecedente enim non videtur posse dubitari: imò ut supra dicebam, si

hominis subsistentia simplex esset, potius in anima, quam in materia ponenda esset. Non videtur autem esse eadem ratio de cæteris materialibus rebus, ut ex eadem ratione adducta colligi potest, nam in homine forma est independens à subiecto: in aliis vero forma est dependens, & ideo licet anima hominis terminetur per partialem subsistentiam, alia vero forma non possunt terminari, nisi per inhærentiam, vel quasi inhærentiam. Neque est inconueniens, sed videtur potius valde consentaneum naturis rerum ut natura hominis sit aliquo modo magis subsistens, quam omnes inferiores naturæ: illa enim est secundum se totam per se primo, & intrinsece subsistens, quia constat ex duplici parte per se apta ad subsistendum, & independens à subiecto: inferiores autem naturæ solum sunt subsistentes ratione vnius partis, & quasi per denominationem ab illa, quia habent alteram partem omnino dependentem à subiecto.

Hæc sententia sic exposita (ut alias dixi) videtur aliquo modo probabilis, non tamen probanda verè: nam in primis est aliena à modo loquendi & sentiendi Philosophorum & Theologorum: omnes enim sentiunt, quamlibet substantiam completam habere etiam suam completam subsistentiam, & ad eam non minus, immo magis quodam in modo concurrere formam quam materiam, ut videre licet in authoribus supra citatis, & in D. Thom. 2. cont. Gent. cap. 68. Vbi ait, substantiam compositam ex materia & forma esse vnam secundum vnum esse ex materia & forma constans, in quo tota substantia subsistit. Deinde argumentor virgendo secundam objectionem supra factam, nam ex ea concluditur subsistentiam humanitatis componi aliquo modo ex modis partialibus animæ & materiae, quos nunc breuitatis gratia subsistentias partiales vocamus: nam de hac appellatione & vero sensu eius infra est dicendum. Hinc ergo colligimus subsistentiam solius materiæ non esse completam in ratione subsistentiæ, sed ad summum partialem, quia aliàs non posset componere cum subsistentia partiali animæ integram subsistentiam per se vnam: ergo illa subsistentia materiæ non potest esse sufficiens ut per illam subsistat qualis et natura integra substantialis. Patet consequentia, tum quia subsistentia debet esse proportionata naturæ, quam terminat: si ergo natura substantialis completa est, requirit subsistentiam completam, & non partialem, tum etiam quia aliàs sola existentia materiæ terminaretur per subsistentiam, & non existentia formæ, & totius naturæ compositæ.

Ex quo præterea argumentari possumus: nam sequitur ex illa sententia, proprie & in rigore solum materiam esse substantiam in huiusmodi materialibus rebus, & non formam, & consequenter, nec compositum ex materia & forma. Patet sequela, primo quidem, quia substantia est, quæ habet esse substantiale: esse autem substantiale est illud, quod natura sua aptum est terminari per subsistentiam: sed sola existentia materiæ apta est terminari per subsistentiam, non autem existentia formæ, sed per inhærentiam tantum: ergo sola existentia materiæ est substantialis, non autem existentia formæ. Nec satis est, si dicatur, existentiam formæ terminari quasi mediate per subsistentiam materiæ: nam hoc dubius modis intelligi potest: Primo quod subsistentia materiæ vere terminet, & quasi afficiat existentiam formæ proxime & in se ipsa, & solum dicatur mediate hoc facere, quia prius natura afficiat materiam: & hic sensus non habet locum in nostra sententia, tum, quia supponimus, subsistentiam non esse rem distinctam, sed modum tantum eius existentie, quam proxime terminat, tum etiam, quia si existentia formæ est sic terminabilis, immerito dicitur medicare terminum à materia & non habere illum ex se.

Alter ergo sensus, & re vera in ea responsione intentus, est, existentiam formæ dici mediate terminari

et per substantiam materię, quia talis forma inest materię substanti, & iam non indiget alia sustentante. Sed hoc non soluit argumentum factum, quia hoc modo etiam existentia quantitatis terminatur per substantiam materię, quia inest materię substanti, & iam non indiget alio sustentante. Nec refert si dicatur indigere consortio formę, ut esse possit, & in materia sustentari, nam etiam forma materialis indiget consortio quantitatis sine qua naturaliter neque esse, neque recipi posset in materia: ergo in hoc pares sunt. Imo hinc insurgit noua ratio, nā vix potest assignari differentia inter formam substantialem & accidentalem, quia neutra confert formaliter per seipsam, seu modū sibi intrinsicum ad substantiam compositam, & utraque confert materię aliquid esse actuale seu formale, in quo a materia pendet utraque in fieri & in conservari, quare ergo ratio vel differentia assignari potest cur vna potius substantialis dicenda sit, quam altera? Neque enim satis est dicere, vnam habere entitatem substantialem, & aliam accidentalem, & inde esse per eandem differentiam: nam genus entitatis non potest aliunde sumi aut declarari, nisi ex ipso esse, & modo essendi, si ergo in modo essendi conveniunt, quia utraque penderet a materia ut subiecto, & non magis terminatur a substantia, vel ad illam confert vna entitas quam illa, non magis est substantialis entitas vna, quam altera.

Vnde ulterius infertur ex illa sententia, res materiales non esse integra & completa supposita, quod plane est absurdum: sequela vero patet, tum quia probabiliter ostensum est, sequi ex dicta sententia in hiis rebus esse plus substantię quam sit in sola materia, tum etiam ad hominem, quia suppositum formaliter constituitur per substantiam: ergo si substantia est incompleta, non potest suppositum esse nisi incompletum. Vnde etiam confirmatur, nam, si substantia materię incompleta est, natura sua postulat compleri: ergo absurdū esset, & præter naturę ordinem, quod in omnibus rebus naturalibus præter hominem, maneret sine complemento: sicut ergo essentia materię appetit complementum essentie, & existentia materię complementum existentię, ita etiam substantia materię complementum substantię, nam ad hoc etiam natura sua ordinatur: ergo sub omni forma, sub qua naturaliter manet, habet substantię complementum, sicut essentie, & existentię. Tandem ex mysterio Incarnationis argumentum sumitur: nam ex prædicta sententia sequitur formam sanguinis non fuisse immediate vnita substantię Verbi, sed solum mediate ratione materię, seu subiecti, sicut accidentia, quod est omnino falsum, ut constat ex D. Thom. 3. p. q. 5. & ex ibi tractatis. Sequela vero est manifesta, nam eo modo vnita est natura vel pars naturę Verbo, quo vniretur substantię creatę, mediate vel immediate, si esset in proprio supposito.

Corollaria ex præcedenti doctrina.

Ex his ergo omnibus concluditur omnem substantiam naturę cōpletę & materialis esse aliquo modo compositā ex partibus seu extremis, quę inter se comparantur ad modū actus & potentię, & ad essentialē compositionem pertinent. Hoc sequitur manifeste ex dictis, quia ostensum est, hanc substantiam non esse modum vnus tantum partis, sed esse adæquatū modū totius naturę, per se primo terminantem illam, mediate tamen afficientē aliquo modo singulas partes essentielles eius, scilicet, materiam & formam. Vnde necessario fit, talem modum non esse simplicem, sed essentialiter compositum cū proportionē ad naturā, & partes eius, quas afficit, omnis autem compositio essentialis requirit extrema, quę se habeant tanquam actus & potentia.

Secundo colligitur ex dictis, huiusmodi substantiam includere & parciales modos ipsarum partium & vnionem eorum inter se. Prior pars probatur, tum quia compositum includit extrema, ex quibus componitur, tum etiam, quia substantia non est res omnino distincta, sed motus adæquatus naturę compositę. posterior item pars est facilis ex dictis, quia substantia adæquata vnus naturę, est per se vna, sicut & ipsa natura: oportet enim ut sepe quod inter se seruent proportionem: ergo integra substantia totius naturę non est tantum aggregatum quoddam partialium substantiarum, sed modorum materię & formę, aliās in ratione substantię non esset per se vna, includit ergo in suo genere vnionem aliquam illorum partialium modorum inter se, quia coniunguntur ad constituendā vnam adæquatam substantiam totius compositi. Et confirmatur à simili, nam essentia ut sit vna, præter essentias partium materię scilicet & formę, requirit vnionem earum inter se, & idem est de existentia: ergo idem est de substantia. Tandem confirmatur, nam separata, verbi gratia, forma hominis à materia, licet in singulis partibus maneant substantię parciales, nō tamē manet substantia humanitatis, sicut nec humanitas ipsa: ergo sicut humanitas non est aggregatum materię & formę (nam huiusmodi aggregatum manet dissoluta vnione, cum tamen humanitas non maneat: ex quo necessario concluditur, humanitatem per se & essentialiter includere vnionem) ita omnino de substantia philosophandum est, seruata proportione.

Tertio sequitur ex dictis, substantię naturę completę materialis non esse indiuisibilem priori modo supra posito, ut in secunda etiam cōclusionē dictum est, id est, simplicem, & incompositam. Nunc videndum superest, an sit etiam diuisibilis posteriori modo, id est, resolvable in ea, ex quibus componitur, cōseruatis componentibus, vel vtroque, vel altero eorum.

Compositam substantiam in partes integrantes diuidi posse.

Dico quarto: Substantia materialis ratione compositionis ex partibus integrantes, quantum est ex se diuisibilis est in partes, quę post diuisionem cōseruentur in suo esse, & incipiant esse integra supposita seu integrę substantię. Dico quantum est ex se, quia ex parte naturę, seu obiecti potest interdum contingere, ut hæc diuisio non possit in actum reduci, saltem naturaliter, vel quia substantia est incorruptibilis, ut in cælo, vel quia est physice indiuisibilis, ut in minimo naturali, vel quia substantia cōseruari non potest sine tali partium integritate, ut quando animali caput abscinditur: tunc enim corrupta substantia, necesse est etiam destrui substantiam. At vero quoties substantia diuiditur in partes integrantes & retinentes eandem substantialem naturam, tunc etiam substantia totius diuiditur in partes integrantes, ex quibus constabat, quę delinunt esse partes, non amittendo esse quod antea habebant, sed amittendo tantum vnionem, & hoc sensu dicimus substantiam materialem, quantum est ex se, esse diuisibilem. Quod probatur, nam quando aqua quę erat continua, diuiditur in duas partes, quę post diuisionem sunt duo supposita aquę, substantię, quę antea erat vna & cōposita, diuiditur in duas: ergo substantię materiali quantum est ex se non repugnat hæc diuisio, si aliunde non repugnet ex parte formę seu naturę. Respondent aliqui tunc nō diuidi substantiam, sed omnino corrumpi ac destrui quę antea erat, & duas alias generari. At hoc sine fundamento dictū est, & ideo per se est incredibile, nam illa substantia imitatur substantiam, cuius est substantia, seu substantia est diuisibilis, ita ut post

Fonsec. 1. s.
Mor. c. 8. q.
o. sec. 5. ad 3.

diuisionem maneat in vtraque parte diuisa eadem entitas substantiæ cum eadem singularitate, indiuiduatione, & existentia, mutato tantum modo vnionis seu terminationis: ergo idem erit de subsistentia. Respondent, non esse parem rationem, quia subsistentia est complementum suppositi: & huic complemento repugnat quod sit pars vnus totius complementi. Sed hæc responsio non potest cum superius dictis consistere: ostendimus enim, hanc subsistentiam rerum materialium non esse ita indiuisibilem, vt sit tota in toto, & tota in qualibet parte, & consequenter probatum est esse extensam & habere partes: non ergo repugnat huic complemento totali habere partes inter se vnitas, & suo modo continuas.

XXVI.

Neque dicti authores asserunt rationem aliquam, quæ huiusmodi repugnantiam, ostendat neque reuera asserere potest, quia subsistentia est supplementum rei in ratione per se stantis & independentis ab aliquo sustentante, huic autem complemento non repugnat habere partes proportionatas rei cuius est complementum. Nam res ipsa, quæ per se subsistit, verbi gratia, tota aqua, constat ex partibus partialiter etiam subsistentibus, seu confusis subsistentibus cum toto & in toto, quia licet partes sint in toto componentes illud, tamen non sunt proprie in illo tanquam in sustentante, & ideo habere possunt in illo partem subsistentiæ, seu partialem subsistentiæ modum: non ergo repugnat huic complemento, quod constat ex partibus ipsius complementi inter se vnitis. Ergo pari ratione non repugnat, quod dissoluta vnione conseruetur in vtraque parte substantiæ diuise entitas modalis vtriusque subsistentiæ, quæ antea erat partialis propter vnionem & incipit esse totalis per diuisionem, neque enim vlla vnio seu continuatio partium subsistentiæ magis est necessaria ad conseruationem subsistentiæ quam ipsius substantiæ. Quocirca, sicut in huiusmodi subsistentia materiali intelligitur extensio partium, ita intelligi debet earum continuatio in aliquo termino communi sibi proportionato. Vnde cum sit talium partium diuisio, solus ille terminus communis destruitur, & resultant noui termini extremi ac terminantes, & hac solum de causa amittuntur partiales subsistentiæ denominationem partialium & incipiunt esse totales, sicut contingit in partibus quantitatis & materiæ seu substantiæ. Neque asseritur vlla ratio, ob quam aliter sit philosophandum de extensione, continuatione & diuisione huius subsistentiæ, quam aliarum rerum materialium. Neque sunt multiplicandæ sine causa generationes, & corruptiones rerum aut modorum realium. Ex vi autem solius diuisionis præcise sumptæ non destruitur nisi sola continuatio, neque insurgit quidquam aliud præter terminos terminantes loco termini communis, seu continuantis: non ergo destruitur tota entitas subsistentiæ quæ prius erat, seu diuiditur in duas per solam earum discontinuationem.

Quomodo integra subsistentia hominis in partes quasi essentielles diuidatur.

XXVII.

Dico quinto: In homine integra subsistentia totius humanitatis constat ex partialibus subsistentiis animæ & corporis, ita vt horum dissoluta vnione maneat in vtraque parte compositi pars subsistentiæ, atque ita sit vt subsistentia integra hominis sit diuisibilis quasi essentialiter sicut & natura. Hanc conclusionem indicauit Genebrar, lib. 2. de Trin. pag. 63. & 64. dicens, subsistentiam interdum manere ab vno principio, vt in angelis, interdum à duobus, vt in hominibus animo & corpore constitutis. Et quoad eam partem, quæ ad materiam seu corpus spectat, communis est homini cum aliis rebus materialibus, & ideo in seq. concl. tractabitur & probabitur. Altera vero

pars, quæ ad animam pertinet, est propria hominis. & in ea supponitur in primis, animam hominis separatam à corpore verè subsistere, quod est certissimum. Quod enim maneat vere existens de fide est: hinc autem ferre euidenter sequitur manere etiam subsistentem, quia per se existit independentem ab omni sustentante. Quod etiam manifeste declarauit Incarnationis mysterium: nam anima Christi separata manet Verbo vnita, & consequenter subsistens per subsistentiam Verbi: ergo signum est, ipsam ex se esse capacem propriæ subsistentiæ, quam Verbum per vnionem impediuit, & altiori modo suppleuit.

De anima vero rationali corpori coniuncta solet esse questio, an pro eo statu subsistat: quidam enim simpliciter affirmant, quia etiam dum est vnita corpori, non sustentatur, nec pendet ab illo. Caiet. 1. p. quæ. 76. art. 1. ad 5. & q. 90. art. 2. Ferrar. lib. 1. cont. Gent. cap. 68. fauet D. Thom. in 1. d. 8. quæ. 5. a. 2. Alii vero absolute negant, quia subsistere includit negationem existendi in alio etiã per modum formæ, Caiet. 3. p. q. 6. a. 3. Alii vero (vt Fonsæca lib. 5. c. 8. quæ. 5. sect. 4.) sub distinctione respondent, quia existimant subsistere vtroque modo accipi posse, scilicet, vt includit tantum negationem dependentiæ à subiecto, vel sustentante, vel vt includit absolutam negationem existendi in alio etiam per modum partis aut formæ. Et priori modo concedunt animam rationalem vnità corpori subsistere, posteriori autem modo negant. Et idem fere dicunt de anima separata, nã sub vna significatione fatentur eam subsistere, sub alia vero negant, scilicet, quatenus subsistere dicit negationem non solum actualis vnionis, sed etiam aptitudinis existendi in alio per modum formæ vel partis. Sed hæc responsio multiplicando vocis significationes in eis consistit & rem non satis declarat. Nos vero ad rem ipsam potissimum spectantes, supponimus (quod supra probatum est) rem non constitui subsistentem formaliter per negationem aliquam, sed per positium modum existendi, quem comitatur negatio omnis alterius modi illi repugnantis. vt, v. g. negatio vnionis hypostaticæ ad aliud suppositum. Nã sicut ex vnione hypostaticæ occasio sumpta est inquirendi & cognoscendi modum subsistentiæ nature creatæ: ita ratio huius subsistentiæ per negationem vnionis hypostaticæ, seu per immediatam repugnantiam inter modum per se subsistendi & modum vnionis hypostaticæ optime à nobis declaratur. Sicigitur de anima separata nulla est dubitandi ratio. quin hunc modum positium habeat & consequenter subsistat, vt ostensum est. Difficultas ergo solui esse potest, an ille modus positium & realis, à quo anima separata habet vt subsistat, illi de nouo acquiratur per separationem, an vero eundem habeat à principio creationis suæ in corpore. Nam si illum habeat, ab illo denominabitur subsistens, nam hæc non est denominatio negatiua, sed positiua: si vero non habet, non erit subsistens, dum est in corpore, atque ita, si rem spectemus, omnino cessat distinctio.

Existimo autem non posse satis demonstrari alterutram ex primis duabus sententiis. Quia vera resolutio ex hoc pendet, scilicet an modus subsistendi animæ habeat formalem repugnantiam cum modo vnionis seu informationis corporis, nam vterque modus est positium, vt partim ex dictis, partim ex disputatione de causis constat: si ergo formalem repugnantiam inter se habent, non poterit anima informans corpus habere simul modum subsistendi, atque ita fiet vt anima in corpore non subsistat, si vero illi modi inter se formaliter non repugnant, erit sine dubio subsistens anima, etiam dum corpus informat, quia talis anima natura sua capax est illius modi subsistendi, in eo illum natura sua postulat, vel potius ab illa fluuit statim ac non impeditur, vt patet in anima separata: si autem modus vnionis vel informationis non repugnat formaliter cum illo modo subsistendi nihil

nihil habet anima humana, etiam dū est corpori vnita, quod propriam eius subsistentiam impediatur: habebit ergo illam. An vero illi duo modi subsistendi & informandi habeant inter se formalem repugnantiam in neutram partem inuenio sufficientem demonstrationem aut ostensionem.

Animam rationalem etiam in corpore subsistere.

XXVII. **E**Xistimo autem probabilius opinari, quid dicunt, non esse inter illos duos modos formalem repugnantiam, ideoque animam hominis, etiam corpori vnitam vere subsistere. Ratio est, quia licet anima informet corpus, nō sustentatur à corpore, neq; ab illo pendet, ergo, quamuis informet, existit in se ac per se ratione suā independentia. Confirmatur primo, quia vnio illa informatiua, longe distincta est ab vnione hypostatica, vt per se constat: ergo non est necesse vt includat formalem repugnantiam, cum subsistentia, quantū includit vnio hypostatica. Dices, quāuis anima nō vnitur hypostatice corpori, vniri tamen hypostatice toti homini seu personae hominis, & ideo non posse habere propriam subsistentiam. Sed hoc potius confirmat oppositum, nam anima rationalis non vnitur personae hominis tantum vt mendicans ab illa subsistentiam, sed potius vt cōstituens seu conferens illam, vel totam, vt interdum videtur D. Thom. innuere, vel saltem ex parte seu partialiter vt nos opinamur: hac autem vnio in persona nō excludit, sed potius requirit partialem subsistentiam, sicut etiam partes aquae vniantur in vno supposito, componendo integram subsistentiam eius, suis partialibus subsistentis.

Secundo confirmatur ac declaratur hoc ipsum ex mysterio incarnationis: anima enim Christi à principio creationis suae & toto suo tēpore, quo fuit vnita corpori, fuit etiam vnita hypostatice Verbo diuino propria vnione ex se independentē ab vnione à corpore, quae in illa mansit etiam post separationē à corpore: ergo vnio hypostatica animae ad subsistentiam Verbi, & vnio informatiua eiusdē animae ad corpus non habent inter se formalem repugnantiam: ergo nec propria subsistentia animae habet formalem repugnantiam, cum actuali informatione: nam vnio hypostatica supplet vicem propriae subsistentiae, & illam impedit. Simile argumentū sumpsimus alibi ad hominem contra Caiet. nam ille concedit animam rationalem post resurrectionem informantem corpus gloriosum, fore subsistentem in ipso corpore: ex quo plane conuenit, informationem & subsistentiam non habere inter se formalem repugnantiam: ergo idem dicendum est de informatione in corpore corruptibili: haec enim eiusdem rationis est physice & essentialiter cum informatione corporis gloriosi, sicut & corpus ipsum essentialiter idem est, licet diuersis qualitatibus affectum.

XXVIII. **V**ltimo confirmari potest, quia anima rationalis fit per creationem prius natura, quam vnatur corpori: ergo fit subsistens in eo instanti in quo creatur: ergo manet subsistens dum informat corpus. Antecedens est certum, & posterior consequentia euident, quia anima rationalis in eodem instanti temporis, quo creatur, informat corpus: si ergo in illo instanti creatur subsistens, simul habet subsistentiam cum informatione, quia non potest in eodem instanti temporis prius natura recipere positium modum subsistentiae, & illo priuari propter vnionem ad corpus, quia hoc inuoluit apertam contradictionem. Quod si in illo primo instanti habet anima vtrumq; modū subsistentiae & informationis, etiam toto tempore, quo est in corpore habebit vtrumq;, quia tales modi non magis inter se pugnant in quouis tēpore, quam in vno instanti. Prior vero consequentia probatur ex

D. Tho. 1. p. q. 45. ar. 4. vbi probat, creati esse propriū rerum subsistentium: si ergo anima hominis in corpore creatur, etiam in eo subsistit. Responderi potest, creationem posse terminari ad existētiā absq; subsistentia. Sed quamquam supernaturaliter & miraculose hoc verum sit, vt in creatione animae Christi cōtigit, naturaliter tamen non videtur id fieri posse cū non sit rerū naturis consentaneum, nam creatio natura sua tendit ad rē subsistentē: vnde eius efficacia non potest impediri ex naturali conditione rei quae creatur. Ex quo potest noua ratio in hūc modū formari. nam sicut anima rationalis ex natura sua petit fieri per creationem, ita etiam petit subsistere, ad quod vltimate tēdit creatio: cum ergo petat etiam informare corpus, signū est has duas cōditiones nō esse inter se repugnantes: non enim potest anima ex natura sua simul repugnantes cōditiones postulare. Quod si illae cōditiones repugnantes essent, potius subsistentia impediret informationem quā e cōuerso: quia illa est intimior creationi, cōcreatur enim subsistentia seu intrinsece consequitur ad terminum creationis: informatio vero seu vnio ad corpus fit per distinctā rationem extrinseci agentis.

XXXIII. **S**icigitur satis probabiliter concluditur, animam rationalem, etiam dum est corpori coniuncta, habere positium modum subsistendi, & cum separatur non acquirere nouum aliquem existendi modum positium, sed priuari solum positium modo vnionis ad corpus. Neque oportet vt loco illius positium vnioni succedat in anima separata aliquis modus positius, formaliter repugnans vnioni ad corpus, sed sufficit sola carentia vnionis: estque id magis consentaneum naturali conditioni ipsius animae, quae ex se apta est ad vnionem: illamque naturaliter petit, & ideo nunquam postulat modum aliquem existendi repugnantem vnioni: non ergo est vlla ratio vel causa cur illi tribuatur, etiam si vnione priuetur. Et propterea etiam si separata sit, quasi violēta manet, appetens corpus, quod certe non ita esset, si vnioni succederet alius modus existendi positius & connaturalis, & repugnans vnioni: sicut materia non manet in statu violento, quando priuatur vna forma, quia illa alia succedit: esset tamen violenter, si omni forma priuaretur.

XXXIV. **E**x his ergo probata manet assertio posita: nam si anima rationalis in corpore suā habet subsistentiam partialem quam retinet, etiam si à corpore separatur, necesse est vt integra subsistentia hominis ex partialibus subsistentis animae & corporis inter se vnitis componatur, & in eisdem sit resolubilis seu diuisibilis per separationē animae à corpore manente subsistentia partiali in parte separata. Et confirmari hoc potest ex mysterio incarnationis: nam ad hunc modū vnio totius humanitatis componitur ex partialibus vnionibus animae & corporis, & in eas fuit resolubilis: nam per separationē animae à corpore sicut humanitas destructa est, ita & eius integra vnio ad Verbum, manserunt autem partiales vniones in anima & corpore separatis, ita ergo dicendum est de partialibus subsistentis, nam vnio illi supplet subsistentia propriā cum proportionē. Neq; contra hanc assertionem occurrit noua difficultas ex parte animae (nam de materia statim dicemus) quia cū illa subsistentia animae incompleta sit, & partialis, nō repugnat ei compositio integræ subsistentiae, neque etiam repugnat vt eadem res simul hoc modo subsistat, & sit pars, sicut de partibus aquae supra dicebamus, quo exemplo vtitur ad rem praesentem Diuus

Thom. 1. part. quæst. 75. articulo 2. ad 1. & 2. ex quo loco plane constat illum fuisse huius sententiae, quam etiam habet q. disp. de Anim. artic. 3. ad 6.

De

De compositione, & dissolutione substantia in aliis rebus pure materialibus.

XXXV. Dico sexto: In aliis substantiis materialibus & corruptibilibus præter hominem, licet integra substantia totius componatur ex partialibus modis materiæ & formæ, & per eandem separationem dissolvatur, non tamen potest post separationem uterque partialis modus consequens esse, sed tantum partialis modus materiæ, & ideo in his rebus sola materia habet partialem substantiam, non tamen formam. In hac assertionem explicamus modum compositionis substantiæ completæ omnino materialis, quæ res non est quidem facilis ad explicandum. Quod igitur huiusmodi substantia composita sit ex partialibus modis, qui per modum actus & potentiæ inter se coparentur, in superioribus probatum est, atque hos partiales modos materiæ & formæ attribuimus, quia cum integer modus substantiæ realiter identificetur & adæquate cum tota natura, necesse est ut partialiter cum forma & materia idem sit, & consequenter, quod materiæ & formæ partiales modi respondeant, ex quibus integra substantia componatur. Atque hinc etiam necesse fit, ut dissoluta unione harum partium integra substantia dissolvatur & pereat: id enim commune est omni composito cuius partes separari possunt: constat autem in his rebus de quibus agimus, unionem partium dissolui posse. Rursus in his rebus etiam est manifestum, dissoluta unione non posse manere utrumque partialem modum, quia saltem ille non manet qui ad formam pertinet: cum enim forma ipsa non maneat, nec modus eius conservari poterit.

XXXVI. Quod vero ex parte materiæ idem maneat partialis substantiæ modus non omnibus probari videtur: nam cum materia sit imperfectior quam forma, videtur ab illa recipere modum & rationem subsistendi, & consequenter mutata forma, necesse debere mutari in materia partialem substantiæ modum. Deinde quia materia existens in toto proprio non subsistit: ergo non habet proprium substantiæ modum, quem retinere possit sub diversis formis. Nihilominus tamen pars conclusionis posita verior videtur, quia mutata forma, nulla realis entitas, vel modus substantialis mutatur in materia præter modum unionis, qui longe diversus est à modo substantiæ: etiam si admittamus esse in materia talem modum unionis distinctum ab unione formæ, de quo supra dictum est. Quod enim hi modi, scilicet unionis & substantiæ, sint distincti, probatur primo à simili ex dictis de unione & substantia animæ rationalis. Secundo, quia si Deus conservet materiam sine forma, ut facere potest, talis materia careret omni modo unionis ad formam, & nihilominus esset subsistens: potest ergo conservari modus substantiæ sine modo unionis: distinguitur ergo ex natura rei. Tertio idem colligi potest ex propriis rationibus talium modorum: nam modus unionis est quasi respectivus, essentialiter pendens ab altero extremo unionis & compositionis: modus autem substantiæ est in se omnino absolutus: & ideo vix potest à nobis nisi per negationem declarari. Quarto ex mysterio Incarnationis, nam modus unionis materiæ cum forma non pugnat cum unione hypostatica: nam materia actu unita animæ rationali, & formæ sanguinis vel cadaveris fuit simul unita hypostatice Verbo divino: at vero modus substantiæ propriæ directe repugnat unioni hypostaticæ, ut ex dictis constat: sunt ergo illi modi diverfi.

XXXVII. Quod vero non repugnat, hos duos modos simul esse in materia, probari potest eisdem argumentis, quibus hoc ipsum vel simile de anima rationali probavimus, scilicet quia materia non unitur formæ & subiecto, vel ut sustentanti illam in suo esse: nam potius materia est primum subiectum formæ seu genera-

tionis, & ideo natura sua maxime postulat hunc modum existendi in se ac per se simul cum unione ad formam: ergo utrumque modum postulat, & unus alteri non repugnat: neque vlla probabilis ratio talis repugnantie afferri potest. Item quia in mysterio incarnationis corpus Christi Domini simul habuit unionem ad animam, & unionem hypostaticam ad Verbum loco propriæ substantiæ: ergo tale corpus natura sua haberet cum unione ad animam proprium substantiæ modum, nisi per unionem hypostaticam esset præventum.

Denique (ut ad id quod intendimus, deveniamus) quod partialis modus substantiæ materiæ non ita pendeat à forma, vel ab unione ad illam, ut necesse sit mutata forma, mutari illum substantiæ modum probatur, quia nulla est ratio talis dependentiæ, nam ipsa essentia seu existentia materiæ pendet à forma quatenus illam naturaliter requirit ut sit: & nihilominus mutata forma, non mutatur actualis entitas seu existentia materiæ, sed eadē numero perseverat: ergo idem erit de partiali substantia ipsius materiæ. Probatur consequentia, tum quia substantia est proportionata existentia, tum etiam, quia est tam absoluta sicut ipsa existentia: ergo non est cur magis pendeat ab hac indivisa, & determinata forma, vel ab unione ad illam, quam ipsa existentia. Ex quo facile solvitur prior pars rationis in contrarium: est enim magna diversitas inter formam materiale & materiam: quanquam enim forma sit absolute perfectior quam materia: in hoc tamen est secundum aliquid minus perfecta, quod plus pendet hac determinata forma ab hac determinata materia, quam e converso: non enim potest eadem forma migrare à materia in materiam, sed eo ipso, quod ab hac materiale paratur, perit, materia autem migrat (ut ita dicam) à forma in formam, vel potius eadem manet sub diversis formis in ea succedentibus. Quod provenit vel ex diverso modo dependentiæ: nam forma pendet à materia ut à propria causa, materia vero solum pendet à forma ut à conditione requisita, ratione cuius ei debetur existentia, & eius conservatio, & non sine forma: vel certe provenit ex proprio munere primi subiecti: nam circa illam versatur actio agentis: & ideo necesse est ut sit apta permanere sub utroque termino: forma vero quæ est terminus actionis, non habet eam indifferentiam: & ideo si materialis sit: perdet in suo esse ab actuali unione ad subiectum, quæ mutari non potest, manente & conservata ipsa forma. Ex hac autem, eademque radice provenit altera differentia, scilicet, quod materia mutata forma possit conservari cum existentia & cum existendi modo: forma autem sicut non potest conservare existentiam mutando subiectum, ita etiam non possit existendi modum retinere.

Atque hinc probata etiam relinquuntur penultima conclusio pars, scilicet, habere materiam suam partialem substantiam: quia in suo genere concurrat ad componendam integræ substantiæ completæ. Nam habet proprium partialem modum existendi, quo componit substantiam totalem ut ostensum est: & ille modus talis est, ut per illum habeat materia esse in se ac per se: & independens ab omni subiecto vel sustentante: & ratione eiusdem modi existendi potest eadem materia quasi in se manere sub diversis formis, conservato eodem existendi modo ut ostensum est: ergo ille modus existendi materiæ vere ac propriè est substantia saltem partialis. Respondent aliqui, hoc ipso quod materia pendet in suo esse, & modo essendi à forma absolute seu in comuni sumpta, non posse habere talē existendi modum proprium qui sit substantia. Et eadem ratione autem, materiam actu unitam formæ, multo minus dici posse substantiam quam animam rationalem unitam corpori: nam anima rationalis ita est in corpore, ut in suo esse sim-

*Substantiales forme materiales, nec partialem
subsistentiam habent, nec subsistunt.*

placiter non pendeat, neque ab hoc corpore, neque absolute, à corpore: materia autem pendet à forma, etiam si absque hac vel illa forma esse possit. Alii vero videntur distinctione superius data, scilicet si subsistere solum dicat negationem inhaerentis in subiecto, sic materiam primam subsistere, si vero dicat, esse per se, id est, non in aliquo à quo in suo esse pendet, sic materiam primam non subsistere, quia est in composito, & ab eo pendet, seu à forma eius.

Sed, omnia vocis ambiguitate, quod ad rem spectat dicendum est, dependentiam materiam à forma nihil obstat, quo minus in materia sit proprius modus subsistendi partialis: non enim omnis dependentia repugnat rationi subsistendi: omnis enim substantia creata pendet in primis ab agente, & praesertim à Deo: omne etiam suppositum materiale pendet suo modo à dispositionibus suis, sine quibus existere non potest: & consequenter ab eisdem pendet substantia talis suppositi: & ad hunc modum pendet materia à forma, veluti à substantiali dispositione ita extrinseca & connaturali, ut sine illa esse non possit. Non ergo repugnat substantiae huiusmodi dependentia, sed tantum illa, quae est à subiecto vel supposito sustentante. Atque hinc fit (quod spectat ad viam verbi subsistendi) vere dici posse materiam subsistere, quia haec denominatio potius est à modo subsistendi, & non tantum negatiua, neque includens (videlicet) negationem omnis dependentiae, aut omnis unionis cum alio, aut essendi in aliquo tanquam in toto, cuius substantiam partialiter componat: sicut de anima rationali diximus, est enim quoad hoc eadem proportio. Veruntamen ut omnis tollatur æquiuocatio, addatur aliquid quo declaratur, materiam non subsistere ut integrum suppositum, non enim nego quin subsistere simpliciter dictum interdum in hoc rigore sumatur, ut colligitur ex D. Tho. 1. q. 75. art. 2. ad 1. & 2. Dicatur ergo materia subsistere incomplete seu partialiter.

Superest ut dicamus de vltima conclusionis parte, quia ad materiales formas substantiales pertinet, & ut attente considerentur, quae hactenus diximus, videri potest obfcura & non satis cum illis coherere. Diximus enim substantiam suppositi pure materialis esse modum quandam compositum ex modis partialibus materiae & formae: diximus etiam modum illum qui se tenet ex parte materiae esse partialem substantiam: quomodo ergo intelligi potest alius modus partialis ex parte formae, quin ille etiam sit partialis substantia, cum ex vtroque refuset & componatur substantia completa? Aut si modus ille formae substantia non est, quid, quaeso, erit? Aut qualiter poterit ratio eius intelligi? Propter hoc ergo aliqui negant illam partem conclusionis positae, & concedunt etiam formas materiales habere partiales substantias modos, & consequenter etiam fatentur illas subsistere, quamuis incomplete & in toto. Alii vero quoad hanc denominationem vtuntur distinctione superius adducta, scilicet, prout subsistere dicit solam negationem inhaerentis, sic dici posse has formas subsistere, non vero prout dicit negationem dependentiae, & existentiae in alio à quo pendet. Veruntamen apud antiquos Doctores nunquam appellantur haec formae substantiales, neque dicuntur subsistere etiam incomplete. Imo expresse D. Thom. in loco proxime citato distinguens subsistens seu hoc aliquid in incompletum & completum, dicit priori modo excludere inhaerentiam accidentis, & formae materialis, posteriori autem modo excludere imperfectionem partis. In quo satis significat non posse formas materiales dici subsistere, etiam complete, seu eo modo quo materia vel anima rationalis subsistere dicitur.

EX quo planefit, non habere materialem formam proprium modum existendi, qui sit partialis substantia: alioqui ab illo modo denominaretur subsistens, saltem incomplete: Vnde D. Thom. citato loco & ceteri Theologi tanquam proprium & peculiare attribuunt animae rationali inter omnes formas informantes corpus, quod sit aliquid subsistens, eo quod sit operans independentem à corpore ut organo seu instrumento: & in art. 3. expresse negat D. Thom. animas brutorum animalium esse subsistentes. Et hoc sensu dicitur nomine Augustini in lib. de Ecclesiast. dogmat. capite 16. & 17. solam hominis animam esse substantiam, animas vero brutorum non esse substantias. Ratio vero est, quia substantia intrinsece ac formaliter includit independentiam à sustentante, & maxime à materiali subiecto seu causa, à qua in suo genere res pendeat. sed in his formis materialibus nihil est (id est, neque essentia, neque existentia, neque modus existendi) quod non innitatur materiae ut sustentanti, quodque ab illa non pendeat in esse & conservari in genere materialis causae: ergo potest habere veram rationem substantiae partialis. Consequentia est per se evidens. Minor item est clara, satisque in superioribus declarata & probata, quia quidquid est in his formis est affixum materiae: est enim commensuratum entitati & naturae talis formae, cui connaturalis est haec dependentia. Denique nihil est in his formis, quod non producat, vel comproducat per educationem de potentia materiae, nihil ergo in eis est, quod non pendeat à materia ut à sustentante. Maior autem propositio etiam videtur satis constans ex communi omnium consensu: omnes enim per hanc negationem maxime declarant rationem substantiae, & eam ut minimum ad subsistendum requirunt, licet multi aliquid ultra postulent ut vidimus. Item inhaerentia directe opponitur substantiae: omnis autem dependentia à subiecto sustentante potest inhaerentia appellari: atque ita D. Thom. supra, modum existentiae formae materialis in materia inhaerentiam appellat: repugnat ergo cum propria substantia.

Neque refert quod in his compositis materialibus aliquid seu aliquis partialis modus ex parte formae concurrat ad componendam integram substantiam totius. Non enim necesse est, ut omne id, ex quo aliquid componitur participet rationem vel denominationem totius: ut non quidquid componit lineam, est linea, neque omne id, quod componit hominem est homo, si proprie loquamur: sic igitur non quidquid complet substantiam totius, est substantia etiam incompleta, sed est terminus quidam vel modus complens substantiam. Itaque fatemur substantiam, integram naturae omnino materialis, componi ex partialibus modis materiae & formae, dicimus tamen modum materiae esse partialem substantiam, non tamen modum formae, quia modus materiae est quasi primum fundamentum seu basis totius substantiae talium rerum, & non nititur priori fundamento aut subiecto. Vnde fit ut manere possit naturaliter quidem sine hac vel illa forma, vel quacunque determinata, supernaturaliter vero absque omni forma, & absque omni complemento quod ab illa provenire potest. Modus autem formae, licet sit complementum quoddam substantiae totalis, non est autem proprie partialis & incompleta substantia, quia est talis modus, qui innititur priori subiecto & fundamento, à quo ut à sustentante ita pedit, ut sine illo sustineri aut esse non possit,

XLII.

XLIII.

possit non modo naturaliter, quod certissimum est, verum nec supernaturaliter. Quamquam enim materialis forma possit à Deo conservari sine materia, modus tamen existendi quam habet, dum est in materia, non potest conservari in illa forma separata à materia: tum quia per separationem intrinsece mutatur modus existendi, tum etiam quia ille modus est quasi respectivus, & dicens actualement habitudinem & competit formæ non utique, sed ut informanti, & componenti totum. Quod etiam optime declarat, quantum ille modus deiciat à ratione subsistentiæ partialis. Vnde etiam constat differentia inter modum existendi animæ rationalis & aliarum formarum: nam illa præter unionem habet proprium existendi modum independentem à materia. Atque ita fit ut homo nobiliori modo subsistat, quā omnes alie res materiales: subsistit enim & per se totus & secundum materiam, & secundum formam, habetque subsistentiam integram compositam ex partialibus subsistentiis, quam perfectionem attingunt alie res materiales ut declaratum est.

LXIV. Sed quaeres, an hic modus qui ex parte formæ materialis concurrat ad complendam subsistentiam totius, sit ipsamet unio talis formæ cum materia, vel aliquis alius modus ex natura rei ab unione distinctus. Videtur enim ex dictis sequi illud prius: diximus enim hunc modum talem esse ut sine materia conservari non possit: huiusmodi autem dependentia seu tanta connexio videtur esse propria unionis formæ cum materia. Item quia præter unionem que includit substantialem inhesionem, & dependentiam existentiæ talis formæ à materia non videtur ad quid sit necessarius alius modus eiusdem formæ & existentiæ illius, aut quem effectum formalem habere possit circa existentiam talis formæ: non est ergo in tali forma alius existentie modus, nisi unio seu adhesio in materia. Sicut in forma accidentali actualis inhesio in subiecto est modus existentie talis formæ, & quasi ultimus terminus eius, præter quem supervacaneum omnino esset alium fingere: idem ergo est in forma substantiali, quatenus cum accidentali convenit in informatione inhesiva seu dependente à subiecto, quod informat, quamvis differat in gradu seu perfectione talis inhesionis. Quæ differentia optime etiam declaratur iuxta eandem doctrinam, inhesio enim formæ materialis differt ab inhesionem accidentis, quia illa prioralis est, ut adiuncta incompletæ subsistentiæ materiæ, cum illa compleat perfectam & integram subsistentiam in genere substantiæ: ex quo constat illam esse substantialem modum: inhesio autem accidentis nullo modo completat aut pertinet ad subsistentiam integram substantiæ: sed est omnino extra genus & latitudinem substantiæ.

XLV. Quamquam hæc pars videatur specie probabilis, præsertim cum hæc pluralitas rerum aut modorum vitanda sit, quoad fieri possit: nihilominus tamen dicendum existimo hunc modum esse distinctum ex natura rei ab informatione, seu unione, aut inhesionem formæ materialis in materia. Quod imprimis de iaro ex mysterio Incarnationis: Verbum enim hypostatice sibi uniuit sanguinem (quem suppono habere formam distinctam ab anima rationali) & in triduo assumpsit cadaver, & iuxta veram & receptam sententiam potuisset assumere naturam leonis, & aliam similem: ex vi autem talis unionis priuaretur natura assumpta integra atque totali subsistentia creata, & de facto ita contingit in sanguine, & in cadavere Christi iuxta sanam doctrinam: ergo priuatur tam incompleta subsistentia materiæ, quam omni complemento subsistentiæ, quod ex parte formæ adiungitur, id est, illo partiali modo quem forma materialis secum affert ad complendam cum subsistentia materiæ integram subsistentiam compositam, non priuatur autem forma sua informatione & unione ad materiam propter assumptionem, ut per se

notum est: ergo illius modus complens subsistentiam ex natura rei distinctus est ab actuali informatione, quia ut in superioribus traditum est, nullum est certius signum talis distinctionis quam realis separatio. Vnde ab alio, etiam si mutua non sit. Nec video quomodo possit huic rationi satisfieri, nisi per assumptionem irrationalis, seu inanimatæ naturæ non vniui subsistentiam divinam toti naturæ creatæ per se primo seu secundum se totam, sed tantum secundum materiam. Veruntamen hæc evasio est in Theologia improbabilis, & pluitquam falsa, ut in libris de Incarnatione suis locis ostendimus. Et præterea non soluit difficultatē: nam si unio sit ad materiam: ergo priuatur materia sua subsistentia partiali: ergo non potest in forma materiali manere aliquis modus qui ad rationem vel complementum subsistentiæ pertineat, quia talis modus directe ac præcise respicit modum subsistentiæ materiæ, & illum quasi actuat & ab illo omnino pendet ut ostensum est: ergo reuoluiur cum eadem efficacia in rationem factam, scilicet, quod talis modus est inseparabilis ab actuali informatione: & consequenter ex natura rei distinctus ab illa.

Atque hinc sumi potest Metaphysica ratio & propria huius rei: nam sicut in integra natura composita distinguimus entitatem naturæ à completo modo subsistentiæ, ita in ipsa materia distinguimus essentialē entitatem ratione cuius est pars essentiæ seu naturæ compositæ, & partialē modum subsistentiæ: ratione cuius componit integram subsistentiam totius. Sic ergo in substantiali forma intelligitur essentialis entitas formæ: quæ est pars essentiæ & naturæ compositæ: & hæc est, quæ informat materiam ut etiam pars naturæ, & hæc actualis informatio nullo modo pertinet ad rationem subsistentiæ, sed præcise ad compositionem naturæ, ut patet etiam in Christi humanitate, quæ includit informationem animæ rationalis abque villo vestigio subsistentiæ creatæ: ergo hæc informatio ut sic nullo modo pertinet ad complementum subsistentiæ: ergo oportet aliquid aliud adiungere ex parte formæ. Alioqui sequeretur in materiali natura completa nihil esse, quod ad rationem subsistentiæ pertineat, præter incompletam subsistentiam materiæ, quod in superioribus improbatum est.

Dicetur fortasse, his rationibus recte probari aliquid aliud adiungendum esse ex parte formæ, præter unionem cum materia: quatenus utraque est pars essentiæ, vel naturæ: hoc tamē nihil est aliud esse præter unionem existentie formæ ad subsistentiam materiæ. Nam sicut in materia distinguuntur ex natura rei essentiæ & subsistentia partialis, ita in ipsa forma distinguitur unio ad essentiæ materiæ ab unione ad subsistentiam, & per assumptionem hypostatice una separatur ab alia, nam forma sanguinis Christi vniti manifeste essentiæ materiæ, non tamen subsistentiæ propriæ eius, cum illam non haberit: ergo hoc satis est ad efficaciam rationis factæ, & ut intelligatur subsistentia materialis naturæ compleri per solam hanc unionem existentie formæ ad subsistentiam materiæ. Sed hæc responsio nullo modo potest consistere: nam si recte consideretur introducit in naturali compositione suppositi ex forma & materia quendam modum hypostatice unionis, quod quam sit incredibile, & improbabile, per se satis patet. Declaratur autem assumptum, quia unio hypostatice nihil aliud est, quam unio vnus substantiæ seu existentie substantialis ad subsistentiam alterius ut per eam terminetur: hoc autem attribuitur formæ materiali cum dicitur per suam existentiam vniri subsistentiæ materiæ, ut per eam terminetur. Nec refert quod forma illa non sit integra substantia, sed partialis: nam etiam anima rationalis est partialis substantia: & nihilominus unio eius ad subsistentiam alterius est vera unio hypostatice. Neque etiam ob-

stat, quod subsistentia materia sit incompleta: imo tanto erit mirabilior vnio.

Vnde optimum conficitur argumentum. Nam subsistentia completa tantum potest naturaliter terminare completam naturam, cuius est subsistentia, quam intime afficit: ergo subsistentia incompleta tantum potest naturaliter terminare illam incompletam naturam, quam intime afficit, vt modus eius interius, non realiter, sed modaliter tantum ab illa distinctus: ergo subsistentia materia ita adaequate terminat intensiue & extensiue (vt alias Caietanus loquitur) partialem naturam materiae, vt non possit saltem naturaliter terminare existentiam formae. Neque est conuerso existentia formae possit quasi hypostatice vniri subsistentiae materiae. Quin potius si velimus argumentum retorquere, ex illa positione sequitur subsistentiam materiae non esse incompletam nam si talis est, vt per eam terminetur existentia materiae & formae, & consequenter existentia totius naturae integræ, quid illi deest, quo minus completa subsistentia sit? Vnde ex illa sententia etiam sequitur, in toto materiali composito non esse aliam subsistentiam, vel complementum subsistentiae praeter subsistentiam materiae: nam vnio existentiae ad subsistentiam non est complementum subsistentiae, sed solum via vel quasi conditio necessaria, vt existentia vnus per alienam subsistentiam terminetur, vt patet in Christi humanitate & vnione eius ad verbum.

Quapropter nihil etiam obstat, si quis respondeat, subsistentiam materiae non esse alienam formae substantialiter vnita ipsi materiae, & ideo vnionem illam non esse similem hypostatice vnioni, quæ est ad alienam subsistentiam: sicut est contrarium multi censent subsistentiam esse solius formae, praesertim in homine, & ad illam vniri essentiam & existentiam materiae. Hoc (inquam) non obstat, nam cum materia sit realiter distincta a forma & imperfectam habeat subsistentiam, tantumque sibi commensuratum, satis est aliena & extrinseca ipsi formae, vt non possit terminare subsistentiam eius, nisi interueniente aliqua praeternaturali vnione. Praesertim cum in superioribus ostensum sit, subsistentiam vnicuique rei connaturalem, non esse rem distinctam ab illa, sed modum intrinsecum illius. Illa vero opinio, quæ tribuit formae totam subsistentiam, supponit subsistentiam esse rem simplicem, & realiter distinctam a materia, quam a forma, & non esse terminum existentiae, sed vel existentiam ipsam, vel conditionem ad illam praerequisitam, quæ principia nos non admittimus. Et iuxta illa magis consequenter attribuitur subsistentia formae, vel radici respectu materialium formarum, vel etiam vt primo quasi subiecto respectu animæ rationalis in nulla vero sententia dici probabiliter potest, quod subsistentia materiae terminet hypostatice existentiam formae, aut quod integra subsistentia totius compositi materialis, compleatur per solâ vnionem existentiae formae ad materiam subsistentiam.

Concludimus ergo, sicut in materia praeter entitatem essentiae eius, quæ est quædam partialis natura, datur modus quidam partialis etiam, & incompletus, qui est vltimus terminus existentiae eius. ita in forma materiali praeter entitatem essentialem eius, quæ est altera partialis natura, dari modum alium partialem ex natura rei distinctum ab illa, qui est terminus existentiae eius: & sicut ex essentia partialibus materiae & formae inter se vnitis confurgit integra & completa natura, ita ex illis duobus modis materiae & formae inter se etiam vnitis confurgere integram subsistentiam totius materialis naturae. Rursus conueniunt in hoc illi duo partiales modi, quod vterque petat ex natura sua vnionem cum altero, adeo vt naturaliter neuter possit sine altero conservari. Differunt tamen, quod modus materiae non innitur alteri vt sustentanti, sed solum requirit illum quasi vltimum actum seu complementum suum.

Vnde vltimius sit, vt talis materiae modus non requirat determinate hunc vel illum modum formae, sed quacunque forma, vel modo formae contentus sit, successiue possit idem permanere sub diuersis formis & modis earum. Ex quo etiam colligitur, talem modum non terminare seu afficere materiam praecise, vt vnitam huic vel illi formae, sed secundum se: quandoquidem variata quacunque vnione ad formam ille modus existendi perseverat in materia secundum se. Hæc vero omnia longe aliter contingunt in materiali forma. Nam in primis sicut hæc forma habet entitatem innixam materiae, ita modus existendi eius innitur modo existendi materiae, & ab eo quasi fulcitur vel sustentatur. Ex quo fit, vt sit ab eo inseparabilis, ita vt determinate pendeat hic modus formae ab hac subsistentia materiae, nec possit aut variare hoc sustentaculum, & quasi migrare in aliud subiectum, aut omnino sine illo permanere. Rursus hinc cōiectamus, hunc modum formae non afficere ipsam secundum se, sed tantum vt vnitam materiae. Non quod non adhzreat (vt sic dicam) intime ipsi formae & existentiae eius, quam terminat: id enim dici non potest. Alioquin superfluous esset talis modus, neque haberet proportionatam entitatem, quam immediate afficeret, sed quod non consequatur formam, neque illam afficiat nisi vt vnitam materiae: nam, sicut illa forma secundum se non est naturaliter capax existentiae, sed tantum vt vnita, ita enim nec terminum seu modum existentiae habet, nisi vt vnita. Itaque sicut materia prima ordine naturae supponitur formae, ita etiam eodem naturae ordine in ea praesupponitur modus subsistentiae eius: forma vero materialis primo intelligitur vniri materiae, & in illa secum asferre modum, quo cum materia componat rem complete subsistentem, quem modum habere non potest, nisi prout vnita est tali materiae, & ideo dicitur non afficere illam secundum se, sed prout vnitam.

Et propter has differentias vocamus modum illum materiae partialem subsistentiam, & materiam secundum se subsistentem constituere dicimus: modum autem formae non vocamus subsistentiam, etiam incompletam, & partialem, sed complementum quoddam integræ subsistentiae, quod non constituit huiusmodi formam secundum se subsistentem, sed cum subsistentia materiae completat integrum terminum totius suppositi complete subsistentis. Quod si quis contendat, illum etiam modum formae appellandum esse partialem subsistentiam, eo quod sit quasi pars substantiae totalis: primum infirma ratione nitetur, vt iam ostensum est. Deinde solum in modo loquendi à nobis, & à communi vsu Philosophorum discrepat: nam (quod ad rem pertinet) negari non potest, quin ille modus innitur materiae, & ab illa pendeat. Ac denique absolute ac simpliciter nemo potest dicere materialem formam subsistere ratione illius modi, sed solum esse in toto, quod in ea subsistit. Declaratur hoc denique ex modo existendi, quem haberet forma materialis, si per diuinam potentiam separata conseruaretur, & ex differentia inter modum, quem tunc haberet, & quem habet vnita materiae. Si enim Deus conseruat animam & quæ separatam à materia, & illi conferat positium modum per se essendi, sicut confert quantitati consecratæ in Eucharistia: ille modus differet à modo existendi, quem habet illa anima vnita materiae in duobus. Primo, quia ille modus non habet ex se ordinem ad materiam, ratione cuius ab illa pendeat: secundo, quia directe repugnat cum vnione talis animæ ad materiam, quia talis anima non potest vniri materiae nisi cum dependentia ab illa, quæ dependentiae repugnat cum illo modo existendi, sicut modus, quem habet quantitas separata, repugnat cum actuali inherencia. At vero modus existendi, quem materialis anima habet naturaliter, non repugnat vnioni, & depen-

L.I.

dependentiæ, seu inhzrentiæ in materia, imo natura sua illam postulat, & ideo talis modus non est substantia, ille autem, quem habet illa anima in prædicto casu separationis, re vera esset substantia. Quia esset modus substantialis, sicut & existentia, quam terminat: & esset modus per se essendi incommunicabilis inhzrentiæ, quid ergo illi deesset ad rationem substantiæ?

LII.

Dices, illa substantia essetne totalis an partialis? non enim videtur primum, cum sit tantum in natura partiali, nec secundum, quia non est apta componere unam substantiam totalem. Circa hoc multa dici possent, quæ breuiter insinuabo. Primum est, non repugnare partialem naturam subsistere per substantiam integram & completam, cum Christi anima subsistat per substantiam Verbi, quod saltem in triduo certissimum est: sic ergo dici potest illa substantia talis animæ esse quasi totalis, quia non est apta ad componendam aliam substantiam, sed in se est indiuisibilis. Secundum est, talem substantiam simpliciter in sua entitate esse imperfectam, & hoc sensu dici posse incompletam, non quia ordinetur ad complendam aliam substantiam, sed quia tantum est apta ad terminandam incompletam naturam. Sicut modus per se quantitatis separata non est partialis proprie, quia non ordinatur ad componendum alium, tamen est quid imperfectum, & incompletum in se, sicut etiam motus est in se quid incompletum, licet non ordinetur ad componendum alium motum, & hæc duo vera sunt. Tertium vero posset aliquis addere, scilicet posse à Deo fieri, ut talis anima conseruata illa substantia uniat materiam, & tunc illa substantia cum substantia partiali materiam componeret unam: quod licet hoc verum est, propriissime dicitur illa substantia partialis. Hoc tamen mihi non probatur, quia existimo materialem formam non posse uniri materiam, nisi per unionem includentem dependentiam à materia, & inhzrentiam, quæ substantiæ repugnat, ut supra dixi, forma enim non potest aliter informare, quam natura sua apta sit, quia causalitas formalis non potest suppleri aut variari in eadem forma, at vero materialis forma non est apta informare, nisi inhzrendo suo modo, quare impossibile est, ut in formet subsistendo. Nisi fortasse adiuncto nouo miraculo, quod talis forma simul afficiatur modis oppositis, & ex natura rei repugnantibus, quod in his modis ita proxime oppositis, ut sunt per se esse, & inhzrere, non existimo esse possibile, nisi constituendo eandem rem bis in eadem natura, seu in diuersis locis. Videantur, quæ de hac re tetigimus in tomo primo tertia parte disputatione decima quarta, sect. 1. & 3.

Satis sit argumentis in principio positis, & incommunicabilitas substantiæ declaratur.

LIII.

Argumenta, seu rationes dubitandi in principio sectionis positæ priori loco non sunt à nobis soluenda: probant enim & confirmant sententiam à nobis propositam. In his vero, quæ posteriori loco positæ sunt, attingitur difficultas alia, præcipue intentata in hac sectione, scilicet quo modo substantia creata dicatur incommunicabilis: hoc enim esse de ratione suppositi certissimum est ex omnium Theologorum sententia in principio 3. lib. sentent. & 3. part. D. Thom. Quo sensu dixit etiam Boetius, personam, esse rationalis naturæ indiuiduam substantiam, id est, incommunicabilem, ut omnes exponunt. Substantia ergo creata, quæ suppositum semper constituit, incommunicabilis etiam esse debet: nam si ipsa communicabilis esset, quomodo posset rem incommunicabilem reddere? Hæc autem incommunicabilitas videtur repugnare cum

his, quæ diximus de compositione substantiæ, & de unione unius substantiæ cum illa, quia omnis compositio fit per quandam communicationem oportet ergo verum sensum huius incommunicabilitatis aperire.

Est ergo primo considerandum, varios esse modos communicationis, & non omnes excludi ex vi substantiæ seu suppositi. Est enim in primis quedam communicatio extrinseca intentionalis, seu in genere causæ finalis, quo modo finis seu bonum dicitur communicare se ipsum, alliciendo ad sui dilectionem: & hoc modo constat substantiam & suppositum esse communicabilia, nam dicitur perfectio nem aliquam per se amabilem. Alia est communicatio etiam extrinseca, sed realis, & effectiua, quomodo causa efficiens dicitur se communicare suis effectibus, & hoc etiam modo clarum est non esse de ratione suppositi, ut sit hoc modo incommunicabile: Imo vero ad suppositum maxime pertinet hoc modo se communicare, nam (aiunt) actiones sunt suppositorum, & substantiæ, quamuis non sit propria ac formalis ratio huius communicationis, non tamen excludit illam, imo est conditio necessaria ad hanc communicationem. Rursus est alia communicatio intrinseca, & formalis: voco autem formalem, non tantum illam, quæ est in genere causæ formalis, sed omnem illam, in qua res communicat, vel præbet alii suam merentiam seu formalitatem, quomodo etiam materia dicitur intrinsece ac formaliter se communicare composito. Hæc vero communicatio potest etiam esse multiplex, quædam est secundum rationem tantum seu communis rationis, quomodo species, genera, & alia superiora prædicata dicuntur communicari inferioribus. Et hanc communicationem excludit in primis incommunicabilitas suppositi & substantiæ, sed non est propria eius, sed communis cuiuslibet rei singulari, nam qualibet res singularis, siue sit natura, siue suppositum, non potest pluribus inferioribus communicari. Imo ipsummet suppositum, vel substantia in tantum est hoc modo incommunicabilis, in quantum in re ipsa singularis est, nam ipsa ratio substantiæ, vel suppositi, prout abstracte concipi potest, communicabilis est secundum rationem, ut indicauit D. Thom. 1. part. quart. 29. art. 1. ad primum.

Alia est communicatio realis eiusdem rei singularis ad plura supposita, vel plura entia realiter distincta. Quæ potest dupliciter intelligi, scilicet vel per identitatem, vel per unionem tantum. Priori modo non reperitur talis communicatio extra diuinam naturam. Vnde incommunicabilitas huius communicationi opposita, conuenit quidem omni substantiæ finitæ, non tamen ex eo præcise, quod substantia singularis est, sed ex eo tantum, quod finita est. Nam diuina natura, licet sit singularis & essentialiter subsistens, realiter communis est tribus personis realiter distinctis secundum totam suam perfectionem, & ipsamet substantia absolutam, & deconuerso omnis res finita, etiam si non sit subsistens, est incapax huius communicabilitatis respectu plurium & distinctarum rerum per identitatem, prouenit ergo hæc incommunicabilitas ex limitatione. Quamquam autem hæc sit sufficiens ratio, & adæquata respectu creaturarum, non tamen respectu omnium rerum: quia diuinæ personæ secundum proprias relationes seu proprietates personales sunt hoc modo incommunicabiles per identitatem, non propter limitationem, sed propter relatiuam oppositionem vel originis: ab hac enim prouenit distinctio diuinarum personarum, & consequenter incommunicabilitas unius respectu aliarum, nam respectu inferiorum rerum potius prouenit ex eminentia, & infinitate, ratione cuius non possunt identificari cum rebus finitis & inferioribus, ut per se notum est.

Alia vero communicatio realis unius & eiusdem rei

rei singularis respectu plurium & distinctarum, non per identitatem, sed per unionem tantum, naturaliter saltem loquendo, repugnat supposito & substantia creata: unde hoc sensu etiam incommunicabilitas tali communicationi opposita est de ratione illius. Imo iuxta probabilem opinionem Theologorum etiam supernaturaliter, seu per divinam potentiam, omnis substantia creata est incommunicabilis non solum pluribus suppositis, quod indubitatum est, sed etiam pluribus naturis: substantia enim creata ita est alligata (vt sic dicam) propriae naturae, quam terminat, vt per nulli alteri communicari possit, quod aliis verbis dici solet, suppositum creatum ita esse imperfectum, vt non possit alienam naturam assumere aut terminare. Quam incommunicabilitatem non habet diuina persona aut substantia: potest enim pluribus naturis communicari per hypostaticam unionem saltem supernaturaliter: naturaliter enim id fieri non potest, nam licet esse hoc modo communicabilem connaturale sit diuinae personae, vel substantiae, ipsa tamen communicatio nulli naturae creatae potest esse connaturalis, cumq; fieri debeat per mutationem creaturæ, & non Dei, necessario sequitur, vt per solam mutationem, vel actionem supernaturaliter fieri possit. Vnde si hanc incommunicabilitatem absolute sumptam non esse de ratione suppositi vt sic, sed de ratione suppositi creati. Imo in ipso met supposito creato non oritur ex aliqua conditione ad rationem suppositi pertinente, nam aliis etiam rebus conuenit, quæ non sunt supposita. Vna enim forma non potest naturaliter esse in diuersis materiis adæquate, nec vna materia sub diuersis formis inter se repugnantibus, neque vnum accidens in distinctis subiectis, neque vna natura in distinctis suppositis, & sic de aliis. Quod ergo substantia creata non possit naturaliter communicari pluribus rebus, seu naturis, ex eo prouenit, quod limitata est & finita: ex eadem enim radice similis incommunicabilitas reperitur in omnibus exemplis adductis, & in aliis rebus aut modis similibus. Quod vero etiam supernaturaliter eadem substantia creata incommunicabilis sit multis naturis, etiam existimatur prouenire ex limitatione eius, sed quia hæc communis ratio non sufficit, vt opinor, addendum est id oriri ex propria imperfectione substantia creatae, scilicet, quia solum est modus naturæ, quam terminat, & non res omnino ab illa distincta. Est enim intrinsecum huic modo, vt solam illam rem assequi possit, quam modificat, quia in suo modo assequendi dicit quandam identitatem cum re, quam assequitur. Vnde hoc non est proprium substantia, sed commune omnibus modis, tam substantialibus, quam accidentalibus: quam rem latius tractauimus in tom. 3. p. disp. 13. sect. 4.

Porro præter communicationem vnus rei respectu plurium, potest intelligi communicatio vnus rei respectu alterius per formalem unionem, vel conjunctionem aliquam, vt forma communicatur materiæ, & materia formæ, & sic de aliis. Atque hoc modo nulla esse videtur res creata (vt diuina omittamus) omnino incommunicabilis: quamquam enim non omnis res omni modo communicari possit, nulla tamen videtur esse res, quæ non sit aliquo modo communicabilis. Nam, vt dicebam, materia communicatur formæ, & forma materiæ, & accidens communicatur subiecto & subiectum accidenti, & (quod ad rem præsentem spectat) substantia communicatur naturæ, cui intime coniungitur, eam terminando, & natura communicatur supposito, cuius est forma & essentia, & ipsæ etiam substantia communicatur, siquidem illi vnitur. Vnde concludi videtur, incommunicabilitatem, absolute sumptam non posse esse de ratione substantia etiam creatae, sed sub aliqua determinata ratione vel imitatione.

Tom. II. Metaphys.

Quod vt declaremus, aduertendum est, aliud esse loqui de supposito, aliud de quacunque re creata substantia: aliud denique de substantia ipsa completa, vel incompleta. Suppositum enim absolute dictum significat substantiam completam & totalem, atque omnino determinatam in genere substantia. Vnde suppositum creatum vt tale est, omnino est incommunicabile, quia neque vterius determinari potest, aut quasi contrahi, vel modificari in genere substantia, & quamuis accidentia recipiat, quibus communicari videtur, non tamen recipit illa secundum substantiam suam, sed secundum naturam, cuius signum est, quia ablata substantia, eadē accidentia manent, præterquam quod hæc communicatio accidentium est in alio genere, & valde extrinseca. Non potest autem suppositum creatum communicari secundum substantiam suam alteri naturæ substantiali, non solum naturaliter, verum nec supernaturaliter, vt diximus, atque ita est omnino incommunicabile. Formaliter autem ac propriissime, & quatenus suppositum est, est incommunicabile alteri supposito, non solum creato, sed etiam diuino, vt ab eo sustentetur seu terminetur: nam in ratione sua includit, quod sit vltimo terminatum: hæc ergo incommunicabilitas est propria suppositi, vt suppositum est. Vnde etiam diuinis & increatis suppositis conuenit, nam licet suppositum diuinum communicabile sit creatis naturis, non tamen vt ab eis terminetur, sed vt eas terminet, & quasi se sustineat.

Neque huic incommunicabilitati obstat, quod cum vna aqua, v.g. vnitur alteri: ex duobus suppositis integris fit vnum, atq; ita videtur vnum suppositum substantialiter vniri & communicari alteri ad componendum vnum tertium. Hoc (inquam) non obstat, quia cum dicitur suppositum incommunicabile, intelligitur formaliter seu cum compositione, id est, manens suppositum: nam si amittat rationem seu complementum suppositi, id quod reliquum est, communicari poterit, saltē vt pars totius vel compartii. Atque ita contingit in prædicto exemplo, nam cum aqua vnitur aquæ, vtræque amittit aliquem vltimum terminum terminantem & complementum rationem totius, seu totalis substantia, quam suppositum significat, & ambæ acquirunt communem terminum, in quo vniuntur per modum partium: & ideo quæ vniuntur, non sunt supposita, sed potius vt vniuntur, desinunt esse supposita, atque ita semper verum est, suppositum vt suppositum esse incommunicabile, vel (vt ita dicam) inuibile substantialiter alteri supposito. Diximus autem superius, substantias, quæ sic vniuntur, non amittere totam substantiam quam antea habebant, sed solum indiuisibilem terminum eius: ex quo fit, vt partes aquæ post unionem inter se possint dici substantia, non tamen supposita: nam denominatio substantia indifferens est ad totum, & ad partes, quæ participant substantia di modum, seu ad rem completam & incompletam: denominatio autem suppositi, sicut & personæ, est solius substantia completæ, & plene constitutæ in suo genere. Quod ex communi vsu horum nominum constat. Sic enim, vt notauit D. Thom. 1. part. qu. 29. articulo 1. ad 5. anima rationalis etiam separata, sicut substantia, non est persona, quia est substantia incompleta, sicut nec manus (inquit) nec quacunque alia partium hominis. Quod si quis dicat saltem posse vocari suppositum incompletum, sicut nonnulli appellant animam semipersonam: respondendum est, id solum pendere ex vsu vocis, ideoque esse illam locutionem improprie, & in rigore falsam: nam cum dicitur suppositum incompletum, inuoluitur repugnantia in ipsis terminis secundum propriam significationem eorum, nam suppositum non significat nisi substantiam completam. Verum est, D. Th. interdum indicare illam distinctionem, non tamen sub nomine suppositi, sed substantia, & hoc aliquid, vt

LIX.

Y 2 paret

subsistens: nam illud est quod habet esse: ergo sentit D. Thomas, vnicam esse actionem, qua fit res subsistens: ut si per quam subsistentia ipsa producitur seu concreatur. Quod testimonium non solum D. Thomae auctoritatem, sed etiam efficacem rationem continere videtur. Et confirmatur, nam quando accidens fit in subiecto, eadem actione fit entitas accidentis, & actualis inherens, ut nunc supponimus ex dictis in superioribus: ergo etiam ratione substantialis natura, & eius subsistentia vnicam actione fit. Probatur consequentia, tum quia saepe diximus eandem proportionem seruare modum subsistentiae ad naturam substantialem, quam habet modus inherens ad naturam accidentalem: tum etiam, quia sicut fit forma accidentalis inherens, ita et natura substantialis subsistens. Denique confirmatur, quia suppositum creatum est vnum ens simpliciter ac per se: ergo vna actione fit: ergo illa eadem actione, & ab eodem agente non fit, seu concreatur subsistentia.

In contrarium autem sumi potest argumentum ex mysterio incarnationis, in quo videmus animam rationalem esse creatam eadem actione, qua creatur, si non esset Verbo vnienda, & eiusdem speciei cum actionibus, quibus aliae animae rationales creantur: ut suppono ex his, quae late tractavi in primo tomo, tertiam parte disputatione 8. sectione 1. ergo creatio animae ut talis est, non terminatur ad subsistentiam animae, sed ad solam existentiam: ergo oportet, ut subsistentia alia actione, seu alio modo fiat. Simile argumentum fieri potest, de effectione totius humanitatis: & ad res omnes potest applicari. Nam angelus, verbi gratia, posset nunc vniiri hypostatici Deo, quoad ipsius naturam, ut supponimus, & tunc deberet esse seu conservari subsistentia angeli: conservaretur autem natura eius eodem modo, & in eadem existentia, in qua nunc conservatur: ergo est actio diuersa illa, qua conservatur existentia ab ea qua subsistentia conservatur, quandoquidem vna cessante permanet alia: ergo etiam est diuersa actio illa, qua res accipit existentiam ab ea, per quam subsistentiam recipit, nam actio productiua, & conservatiua eadem est per se loquendo, si agens non varietur. Et confirmatur ratione physica, nam actiones variantur, iuxta distinctionem & necessitatem terminorum, eo quod actio nihil aliud sit, quam dependentia termini ab agente, quae formaliter est modus quidam, ipsius termini, realiter vero est ipsemet terminus, ut progrediens ab agente, sed subsistentia est aliquid ex natura rei distinctum à re subsistente, & ab existentia eius: ergo habet diuersam dependentiam & emanationem ab agente: fit ergo per distinctam actionem.

Duobus modis intelligi potest actionem hanc esse vnam vel plures: primo, quod ita sit vna, & sit indiuisibiliter eadem, ita ut effectio subsistentiae nihil in re addat effectioni naturae & existentiae eius, quae per subsistentiam terminatur. Alio modo intelligi potest effectiorem subsistentiae aliquid addere actioni creatiuae seu productiuae existentiae rei. Hoc autem subsistendum est, nam duobus modis potest accidere: primo ut id quod addit effectio subsistentiae, sit actio omnino distincta ab effectione existentiae, quamuis ex natura rei sit coniuncta cum illa. Secundo, ut non sit actio distincta, sed veluti pars quaedam eiusdem actionis, ita ut vna tantum sit actio, quae ad tam existentem & subsistentem terminatur, illa tamen non sit simplex, sed composita ex partiali modo, seu dependentia terminata ad existentiam, & alio partiali modo terminata ad subsistentiam. Sicut actio, qua continue fit calor, ut duo, vel calor bipedalis, est quidem vna non tamen simplex sed composita ex partialibus actionibus terminatis ad diuersos gradus, & ad diuersas partes caloris. Imo hae actionis compositio potest adhuc duobus

modis contingere: vnus est ut compositio sit talis, & tantum cum dependentia partium inter se, ut non possit vna pars sine alia manere aut fieri: & hoc modo censemus esse vnam actionem, qua fit, & vnitur subiecto accidens, & omnis forma quae educitur de potentia materiae seu subiecto. Alter modus est, ut compositio hae sit sine mutua partium dependentia, ita ut possit manere vna pars actionis sine alia, quod interdum vicissim & indifferenter contingit in vtraque parte, ut quando inter eas & terminos partiales earum nullus est ordo per se, sicut in exemplo posito de calefactione bipedali, posset enim fieri in dimidia parte tantum, idque indifferenter in vna vel alia. Interdum vero non est mutua hae independentia, sed vna pars actionis per se supponit aliam, & non potest esse sine illa, vel saltem quin illa praecesserit, quamuis & conuerso ea quae supponitur, seu est prior, possit esse sine subsequenti, sicut in exemplo de actione productiua caloris, ut duo actio, qua producitur primus gradus, posset manere sine subsequente, non tamen è contra.

Authoris iudicium.

Argumenta igitur posteriori loco posita sufficienter probant, actionem, qua fit subsistentia cum existentia rei, non esse ita vnam, ut sit omnino simplex & indiuisibilis, alioqui nullatenus posset illa actio terminari ad rei existentiam, & impediri ne ad subsistentiam terminetur. Quia si actio re ipsa exercetur, necesse est, ut habeat suum terminum: si ergo attingit vnum terminum, & non alium, vel vnam partem termini, & non aliam, ideo est, quia impeditur vel vna actio, vel vna pars actionis, & non alia: ergo actio, quae sic minuitur vel impeditur, ut sic dicam, non potest esse omnino simplex, & indiuisibilis, huiusmodi autem est actio, qua fit res tota subsistens, quandoquidem potest manere illa actio, ut terminatur ad rem seu existentiam naturae, sine actione subsistentiae: ergo. Probant praeterea rationes illae effectiorem existentiae, & subsistentiae rei non habere inter se mutuam ac necessariam dependentiam, quandoquidem potest vna sine altera permanere. Existimo autem hoc non esse verum indifferenter, seu vicissim ac mutuo, nam actio, qua fit natura existens potest esse sine effectione proprie subsistentiae, ut ex mysterio incarnationis constat: non potest autem è conuerso fieri, ut effectio existentiae maneat sine actione productiua, vel conservatiua naturae subsistentis. E ratio est, quia cum subsistentia tantum sit modus naturae, non potest esse aut fieri, nisi in ipsa natura, & actu terminans illam: ergo ordine naturae essentialiter supponit existentiam, & consequenter effectiorem etiam, vel conservatiuam ipsius naturae: iuxta principia ergo à nobis posita, ita philosophandum est, etiam alii iuxta alia principia aliter opinari cogantur.

Neque priores rationes quidquam contra hae efficiunt, nam ad summum eo redeunt, ut probent hanc actionem esse vnam, non vero quod sit simplex & indiuisibilis. Sicut è conuerso, licet posterior res rationes probent, ut dixi, illam actionem non esse vnam simplicem, non tamen probant definite esse duas, sed vel esse duas, vel vnam compositam, quae diminui potest, & quasi mutila, vel dimidiata manere. Quid autem horum verius sit, inquirendum superest: pendet autem hoc ex posteriori puncto supra proposito. Nam si solum agens quod existentiam efficit, facit etiam immediate subsistentiam, videtur sane vtrumque facere vna actione totali: si autem ipsum solum confert existentiam, subsistentiam autem non per se solum, sed medio aliquo principio ipsius rei subsistentis, confert, erunt actiones duae, quia in rigore sunt à diuersis principiis, ob hanc igitur causam simul hae tractanda sunt.

VII.

VIII.

*Quod sit principium proximum, à quo manat
subsistentia.*

VIII.
Rationes du-
binandæ.

Et igitur præcipua huius sectionis difficultas, an subsistentia effectivè sequatur ex intrinsicis principijs naturæ existentis: an vero à solo extrinseco agente detur natura solum passiva, seu quasi passivè se habente respectu illius. Et videtur quidem hoc posterius verum esse. Primum ob rationem supra insinuatam, quod actio agentis per se prima tenet ad rem subsistentem ut sic: ergo ipsum solum est, quod dat effectui totam entitatem, absq[ue] ad subsistentiam. Secundo ex illo simili de accidente, nam quando accidens sit vni[us]um subiecto, modus inha[er]entis non est acti[us] ab ipsomet accidente, quod v[er]itur, sed solum extrinsecum agens; quod efficit accidens, confert illi actualem inha[er]entiam: ergo si servanda est proportio, idem dicendum est de subsistentia respectu naturæ substantialis. Tertio, quia aliàs sequitur materiam primam esse principium intrinsicum actuum suæ subsistentiæ, quod est contra naturam materiæ, nam cum pura sit potentia, non est activa. Sequela patet, quia tam intrinsicè comparatur, & tantum connexionem habet illa partialis subsistentia cum materia, sicut subsistentia animæ cum anima, aut completa subsistentia totius naturæ cum ipsa natura. Quarto, quia aliàs sequitur, naturam violentè privari sua subsistentia, quod non est consentaneum mysterio Incarnationis, quia aliàs dicendum esset: humanitatem Christi esse nunc in statu violento. Sequela vero patet, quia illud est violentum, quod est contra internum imperium actuum naturæ, ex 3. Ethicorum capite primo, si ergo natura esset intrinsecum principium actuum suæ subsistentiæ, privari illa esset contra internum imperium actuum, & consequenter esset violentum. Quinto, quia subsistentia non educitur de potentia naturæ, seu alicuius subiecti: sed concreatur tantum: ergo à solo Deo immediate fieri potest. Antecedens probatur, quia subsistentia non est aliquid inha[er]ens subiecto, nam ut supra dicebamus, subsistentia est modus directè oppositus inha[er]entia. Consequentia autem patet, quia causa secunda nihil agere potest, nisi per educationem ex potentia subiecti. Et confirmatur, nam quod cum alio concreatur, non habet cum illo connexionem actuam, sed formalem ac materialem, vel aliquam similem, quæ ad has reducatur: & ideo eadem actione fit cum re, quæ per se primo creatur, sicut materia & forma celi concreatur cum cælo, non propter actuam connexionem ut notum est, sed ob formalem & materialem: ergo idem dicendum erit de re subsistente, & de connexionem naturæ, & propriæ subsistentiæ eius. Sexto, quia aliàs sequitur, posse naturam existentem conservari sine propria subsistentia, & absque vlla alia, quod videtur intelligi non posse, quia si natura est à parte rei existens, & non est in alio supposito, intelligi non potest, quia in se ac per se sit, & consequenter quod subsistat. Sequela probatur, quia si solus Deus efficit existentiam, & deinde subsistentia resultat à natura existente: ergo sunt diversæ actiones: ergo potest Deus separare ab altera, & priorem sine posteriori conservare. Neque ad hoc erit necessaria nova actio, quæ detur tali naturæ aliquis positivus modus loco propriæ subsistentiæ, sed sufficiet suspensio divini influxus, nam illa dimanatio propriæ subsistentiæ ab existente natura, pendet à concursu Dei: omnis enim modus realis omnique dependentia: qualiscunque illa sit, pendet magis & immediatius à causa prima, quam à secunda: ergo potest Deus suspendere illum concursum, nullum alium tribuendo: & conservan-

do actionem, quæ de solo producit naturam existentem.

Sententia auctoris.

Hæc sententia est probabilis, nec potest opposita sufficienter demonstrari. Nihilominus in primo tomo tertia parte disputatione octava sectione tertia contrarium nobis visum est probabilius, propter auctoritatem Divi Thomæ ibi questione secunda articulo quinto, ad primum, & questione decima sexta articulo 12. in corpore & ad primum, quem eius discipuli communiter ita intelligunt, & ideo in hanc sententiam inclinant, quam etiam indicat Genebrardus libro secundo de Trinitate, pagina nonagesima tertia, & nonagesima quarta. Ratio vero est, quia ex parte naturæ sunt omnia principia sufficientia, ut ab ea acti[us]ve resulter subsistentia eius: ergo non est negandum, quin inter illa talis acti[us]ve connexio intercedat. Antecedens declaratur, quia ut supra à nobis ostensum est, essentia substantialis cum sua existentia ordine naturæ antecedit subsistentiam, ergo habet omnia necessaria, ut ab illa possit resultare modus subsistentiæ. Patet consequentia quia ipsa essentia est nobilior, quam subsistentia, & per existentiam constituitur in statu in quo possit esse principium intrinsecum subsistentiæ per resultantiam saltem naturalem. Rursus videtur esse maxime proportionata, ut possit esse huiusmodi principium: tum quia ex nobilitate ac perfectione eius provenit talis existendi modus, unde in virtute potest illum continere: tum etiam, quia ad perfectionem rei spectat, ut possit esse intrinsecum principium sui modi essendi, præsertim quando ille modus est omnino intrinsecus & connaturalis, & naturaliter inseparabilis ab ipsa re. Atque hinc probatur manere prima consequentia totius rationis, nam quando effectus vel aliquis modus rei potest convenienter reduci in causam secundam, non est illi primæ attribuendus: & similiter quando renovari potest in internum principium, non est ad eam extrinsecam causam referendus: & præcipue quando talis modus habet intrinsecam, & inseparabilem connexionem naturalem cum re, cuius est modus. Et augetur vis huius rationis ex simili exemplo de dimanatione acti[us]ve propriæ passionis ab essentia, quam admittunt, & plures auctores, & qui melius sentiunt: videturque satis probari experimento physico de reductione aque in pristinam frigiditatem, & latius traditur à Philosophis in 2. de anima. Nullæ autem sunt rationes, quæ probabilius suadeant dimanationem illam effectivam passionum ab essentia, quam sit ratio à nobis facta, imo omnes ad illam reducuntur, ut facile patebit consulenti auctores, vel diligenter excogitanti huiusmodi rationes, & vim earum. Adde, maiorem vim habere dictam rationem in presenti, quia maior est proportio inter naturam existentem cum sua subsistentia & maior & intimior connexio: quam sit inter substantialem essentiam, & accidentalem proprietatem. Neque huic rationi obstat, quod subsistentia est tantum modus naturæ, proprietas autem accidentalis est entitas distincta, imo hoc potius iuvat & confirmat rationem factam, quia facilius est, intrinsecum modum fieri seu dimanare ab interno principio, quam entitatem distinctam. Atque hoc magis confirmabit responsio ad rationes dubitandi in contrarium positas.

Solutiones argumentorum.

AD primam respondetur, actionem agentis vlt[im]e mate quidem tendere ad constituendam rem per se subsistentem (agimus enim de substantiali actione) proxime tamen & immediate effectivam

re rem seu naturam existentem, ad quam non im-
pediam naturaliter consequitur subsistentia, quam
dicitur conferre ipsi summe agens, eo modo, quo is
qui dat formam dicitur dare omnia consequentia
ad formam. Unde creatio, verbi gratia, dicitur esse
rerum subsistentium, non quia formaliter termine-
tur ad subsistentiam: nam re vera terminatur ad ip-
sum esse ut sic, ut sumitur ex Dico Thoma prima
parte questione quadragesima quinta per totam, &
signatur articulo quarto ad primum: sed quia per se
primo tendit ad tale esse, ad quod ex natura rei con-
sequitur subsistentia, si fit creatio facta modo quasi
connaturalis ipsi termino. Quod ideo aduero, quia
potest Deus creare formam accidentalem, quæ ex se
non habet esse, ad quod subsistentia consequatur, ta-
men ille modus productionis est extraordinarius,
& præternaturalis: & tunc necesse est ut Deus super-
naturali modo sustineat accidens illud sine subiecto
& est probabile conferre illi per nouam actionem po-
situm modum per se existendi, ut in materia de Eu-
charistia in simili dictum est.

Ad secundam rationem negatur consequentia, &
similitudo sumpta ab inhesionem accidentis: est enim
dissimilis ratio. Nam cum forma accidentis sit in sub-
iecto & ex subiecto, non prius natura creati quam v-
niri, & ob eandem causam non potest se ipsam acti-
ue vnire subiecto, quia nec potest se ipsam de poten-
tia subiecti educere, neque ante vnionem etiam se-
cundum naturæ ordinem habet esse existentie, ut
possit esse principium efficiens sue inhesionis. Et ex
eadem radice est, quod talis forma eadem actione &
ab eodem agente recipit inhesionem, à quo recipit
esse. Sicut etiam qui existunt subsistentiam natu-
re substantialis nil aliud esse quam ipsam existentiam
substantie, recte & consequenter dicunt subsistentiam
non resultare à propria essentia, sed conferri tan-
tum ab extrinseco agente, quia existentiam non potest
provenire ab intrinseco, neque ante existentiam ha-
bet res unde possit esse principium efficiens. In eo
tamen non loquuntur isti auctores consequenter,
quod admittunt essentiam substantialem prius natu-
re habere entitatem actualem essentia, quam sub-
sistentie, quia tunc necesse est, ut admittant aliquam
priorem actionem, per quam essentia habeat illam ac-
tualitatem, quam antea non habebat, & separabile
de potentia absoluta ab actione, quæ sit subsistentia:
& tunc sine causa negant essentiam constitutam per
actionem agentis in illa actualitate, esse posse intrin-
secum principium actuum à quo manet subsisten-
tia: hic autem error sequitur ex alio supra notato, ni-
mirum quia falso negant, illud esse actualem essentia
esse existentiam: & ideo fallum etiam dicunt, & vo-
cabuntur, quando subsistentiam, quæ non
constituit formaliter actualitatem rei, sed afficit, vel
modificat illam, vocant existentiam ipsius ef-
ficientie: sed hæc satis sunt in superioribus tractata.

Hic vero inquiri potest circa responsionem da-
tam, an in aliquo casu, vel supposito aliquo miracu-
lo possit forma accidentalis effectiue se vnire sub-
iecto saltem per resultantiam naturalem, ut verbi
gratia supponendo quantitatem conferri à Deo
separatam à subiecto, ut in Eucharistia fit, & postea
creari materiam vel substantiam in time præsentem
illi quantitati, & auferri ex parte Dei omne impe-
dimentum, id est, suspendi omnem actionem, quæ
Deus impendebat inhesionem, & per se constitue-
bat quantitatem. In eo igitur casu cessat respon-
sio data, nam illa quantitas, iam prius existerat
quam esset vnita: ergo habet esse, à quo possit ef-
fectiue manare vnio, & aliunde est tam intima con-
nexio inter quantitatem & actualem inhesionem,
sicut inter naturam substantialem & subsistentiam.
Et confirmari potest ex quadam probabili opinio-
ne efficientie, afferentis animam rationalem, quia pri-

us natura existit intime præfens materie dispositæ,
quam illi substantialiter vnatur, seipsam actiue v-
nire corpori per naturalem quandam resultant-
tiam, seu actiuitatem. Quod si obiciatur, quia for-
ma non efficit actiue informationem sed forma-
liter, responderi potest, utrumque concursum ha-
bere.

Hunc dicendi modum de quantitate in illo casu
ut probabilem reliqui in primo tomo tertia parte
loco citato, postea vero re magis considerata in ter-
tio tomo disputatione 57. sectione tertia probabi-
lius censui & merito, inhesionem etiam præexisten-
tis accidentis non manare actiue ab ipso accidente,
sed ab aliquo extrinseco agente debere fieri. Et ratio
est, quia licet accidens toto priori tempore existat
absque inhesionem, & consequenter conseruetur in
esse per actionem non eductiuam de potentia mate-
rie, sed alterius & superioris rationis, tamen in eo in-
stante, in quo iterum vnatur subiecto, non prius ha-
bet esse, quam vnatur, quia iam tunc non recipit esse
per illam actionem superiorem, & quasi creatiuam,
sed per actionem eductiuam, seu (quod perinde est)
conseruatiuam forme in subiecto, & ex subiecto, &
non alias: per quam actionem forma simul recipit
esse & inesse, & ideo non potest talis forma esse prin-
cipium actuum talis actionis, vel inhesionem, quam
per illam in eo instante recipit. Atque hoc modo dif-
ferentia assignata in superiori responsione locum
habet, etiam in accidente, quod prius tempore sup-
ponitur existere separatim. Nam illa præexistencia
(ut sic dicam) tempore antecedens, est per accidens
respectu actionis, quæ est in illo instante, in quo tale
accidens vnatur subiecto. Quapropter non est etiam
simile exemplum ab anima rationali sumptum, nam
illa etiam, prout existit, in eo instante, in quo vnatur
corpori, prius natura existit, & per actionem non e-
ductiuam, sed creatiuam. Præterquam quod illa o-
pinio Henrici satis dubia est, & incerta, ut notauimus
in secundo tomo tertia parte disputatione 44. sectione
quinta.

XIII.

Hinc vero obiter inferatur, idem quod dictum
est de forma accidentali, dicendum etiam esse de
materiali forma substantiali, quoad suam actu-
alem vnionem, & quasi inhesionem in materia.
Quia etiam illa fit per eductionem, & ideo simul &
eadem actione existit, & vnatur, & ideo sicut non
potest seipsam efficere, ita nec potest seipsam vnire.
At vero, si sermo non sit de inhesionem forme sub-
stantialis, sed de illo modo partiali, quo talis forma
complet subsistentiam totius, recte intelligitur re-
sultare actiue ab ipsa forma: nam ille iam supponit
formam quoad suam entitatem essentialem existen-
tem, & vnitam materie, & in reliquis eodem mo-
do ad illam comparatur, sicut subsistentia ad essen-
tiam.

XIV.

Forma sub-
stantialis
corporalis an
possit se affi-
ue vnire.

Secundo obiter etiam intelligitur ratio, ob quam
actio per quam accidens vel materialis forma fit, &
vnatur subiecto, non potest quasi parti & manere
dando esse tali forme, & non dando illi inhesionem
seu vnionem cum subiecto. Sed quodcumque
accidens separatur à subiecto, & sic conseruatur, o-
mnino cessat prior actio, & incipit noua, dans seu co-
seruans illud esse sine vnione, secus vero in actione
vel actionibus, per quas natura substantialis accipit
esse & subsistere, nam potest illa prior actio diuidi &
separari à posteriori, ut dixi. Ratio autem differen-
tiæ est, quia illa actio, qua forma accidentalis, vel ma-
terialis recipit esse connaturali modo, est essentiali-
ter pendens à subiecto, alioquin non esset actio edu-
ctiua: ablata autem vnione cessat concursus subie-
cti, & ideo necesse est, ut talis actio cesset, & inci-
piat alia, quæ sit quasi creatiua & productiua. Ac-
tio vero, per quam fit natura substantialis, non pen-
det essentialiter à subsistentia, cum hæc posterior sit,
quam

XV.

quam ipsum esse, ad quod terminatur talis actio, De qua re dixi plura in primo tomo 3. partis disp. 8. sect. 1.

XVI. Ad tertium, quod erat de materia prima, aliqui putant inconueniens hanc actiuitatem, etiam per re-
An à mate- putant inconueniens hanc actiuitatem, etiam per re-
ria prima re- sultantiam naturalem illi tribuere: & ideo aiunt, hu-
substantia re- iusmodi actiuitatem substantiæ semper esse à fo-
stantia, sicut ma forma, non solum in naturis simplicibus seu for-
mis substantiis (quod per se clarum est) sed etiam
in naturis completis constantibus ex materia &
forma. Qui modus dicendi esset satis probabilis, si
substantia esset simplex entitas omnino realiter
distincta à materia & forma. Supponendo autem
quod supra docuimus, substantiam esse modum
naturæ habentem compositionem, vel simplici-
tatem proportionatam ipsi naturæ, esseque vel par-
tialem vel integram, iuxta conditionem naturæ
quam terminat, necessario dicendum est substi-
tentiæ consequi ad eam naturam, quam proxi-
me terminat. Concedo ergo substantiam incom-
pletam materiæ resultare ex ipsa. Neque enim po-
test resultare à forma, tum quia substantia conse-
quitur naturam tanquam modus ad rem cuius
est modus: substantia autem materiæ non est mo-
dus formæ, sed ipsiusmet materiæ: tum etiam quia
illa substantia materiæ ordinem naturæ supponit
ipsi formæ, quia ut materia sit primum subie-
ctum generationis supponitur substantiæ, & sub-
uersi formis eandem numero substantiam reti-
net. Neque inconueniens attribuire materiæ hoc
genus actiuitatis circa propriam substantiam, nam
licet non sit actiua propria actione quæ ordinetur ad
communicationem sui esse, quia non potest sibi si-
mile producere, neque ad illud disponere: tamen
per quandam resultantiam circa aliquam proprie-
tatem vel modum suum, nihil impedit quod sit acti-
ua. Sic enim quantitas, quæ est proprietatis materiæ, &
illam semper concomitans, naturaliter manat ab illa
iuxta probabilem sententiam, & idem multi censent
de relationibus quæ insunt in materia, & in illa resul-
tant postremo termino: Neque contra hoc obstat, quod
materia sit pura potentia in ordine ad actum forma-
lem, nam hoc non excludit quin habeat aliquam ef-
ficientiam actualem, quæ satis est ut ex illa resultent ali-
quæ proprietates, vel modi essendi illi proportio-
nati.

XVII. Substantia
priuata sua
substantia
autem sit in sta-
tu violento.

Ad quartum responderetur, difficultatem in eo ta-
tam æque procedere de essentia siue comparatur a-
ctiue ad substantiam, siue passiuè tantum, quia vio-
lentum non solum est illud quod est contra princi-
pium actuum internum, sed etiam quod est contra
principium passiuum: Aristoteles enim loco ibidem
citato solum ait, violentum esse quod est à princi-
pio extrinseco, nihil prorsus conferente passio, cui
vis est illata: is autem, qui aliquid ab extrinseco pa-
titur contra naturalem appetitum passiuum, nihil
confert, sed potius repugnat. Restat ergo eadem dif-
ficultas, siue natura sit principium actuum propriæ
substantiæ, siue solum naturali aptitudine & appe-
titu passiuo illam postulet, quo modo non sit in sta-
tu violento si illa priuatur. De qua re disputant The-
ologi, partim in prima secundæ q. 6. partim in 3. p. q.
2. & quidam generaliter aiunt, quidquid creatur à
Deo patitur positue, vel priuatiue, non esse violentum,
quia secundum potentiam obedientialem sub-
iecta est suo creatori: & ad hoc est magis propensa,
quam ad suam particularem perfectionem, sicut a-
qua quando ascendit ad replendum vacuum non vio-
lenter ascendit: quia licet motus ille sit contra ap-
petitum particularem propriæ naturæ, est secundum
generalem appetitum ad bonum vniuersi. Alii vero
in particulari respondent, Christi humanitatem non
esse in statu violento, quia licet sit priuata propria
substantia, euecta est ad altiore statum, & ad v-
nionem cum nobiliori substantia, quæ virtute & e-

minenter continet quidquid perfectionis est in pro-
pria. Et hæc est vera sententia, quam late tractauimus
in primo tomo tertia parte, disputatione octaua, sectio-
ne tertia.

Quintum argumentum posset in contrarium re-
torqueri saltem ad probandum, diuersum esse mo-
dum quo fit substantia ab eo quo fit natura existens,
& ideo ex hac parte potius posse concludi, actionem
seu effectiōem esse diuersam, & non repugnare quod
substantia resultet actiue ab ipsa natura, etiam si na-
tura secundum existentiam suam ab extrinseco agen-
te creetur. Quia natura creatur simpliciter ex nihilo,
vel generatur ex præexistente materia quæ ex nihilo
creata est: substantia autem fit aliquo modo ex ipsa
natura cuius est substantia: nam sicut in illa est tan-
quam modus eius, & ab illa essentialiter pendet in
genere causæ materialis, saltem per reductionem, ita
ex illa fit, nec potest aliter fieri nisi coniuncta ipsi na-
turæ, & in ea nitens, atque ab ea pendens: & hoc satis
est ut ab ipsa natura possit actiue resultare. Neque
obstat quod substantia concreari dicatur, quando
res creatur, quia concreatio, licet non semper requi-
rat dimanationem vnius rei ab alia, ut bene declarat
confirmatio illi quinto argumento adiuncta, non ta-
men semper illam excludit. Interdum enim dicitur
concreari aliquid tanquam pars eius quod per se pri-
mo creatur, & tunc oportet ut intercedat dimanatio
vnius ab alio, sed sola compositio vnius in integrum ter-
mini, qui per se primo fit per vnam actionem compo-
sitam & proportionatam termino: & hoc modo crea-
tur cælum vna actione, & partes eius concreantur.
Alio modo dicitur aliquid concreari, quia naturali
necessitate coniunctum est cum proximo termino
creationis, ut intellectus concreatur animæ, & hu-
iusmodi concreatio non excludit, sed potius fere
semper adiunctam habet dimanationem eius rei, quæ
concreatur, ab existentia vel essentia rei quæ creatur,
& hoc modo dicitur concreari substantia. Denique
alio modo concreatio solum dicitur concomitantiam
cum creatione in eodem momento, absque intrinse-
ca vel necessaria connexionione. Quo modo dicitur co-
muniter gratia concreata Angelis, vel Adæ & huius-
modi concreatio neque est eadem actio cum creatio-
ne, nec dimanatio, necessario coniuncta cum illa, sed
est actio omnino distincta, & coniuncta cum creatio-
ne vel ex voluntate creatoris, vel ex concomitantia
alterius agentis, ut verbi gratia lumen aeris potuit ef-
se aeris concreatum ex præsentia solis, qui illum il-
luminauit in eodem instanti in quo creatus est. Igitur
ex concreatione substantiæ non potest excludi
dimanatio eius ab existentia.

Sed vergebis, concreationem substantiæ non ef-
se collocandam in secundo ordine sed in primo, id-
circo excludere prædictam dimanationem. Assumptum
probat, quia quod concreatur illo secundo mo-
do supponit constitutum integrum terminum crea-
tionis, & solum per accidens, & ad summum per se
secundo coniunctum est cum termino qui per se pri-
mo creatur, & hoc modo intellectus concreatur a-
nimæ, vel Angelo, & lux soli, & quantitas corpori
vel materiæ, & sic de aliis. At vero substantia non
sic se habet: non enim supponit terminum creationis
& per se secundo illi adiungitur, sed formaliter in-
cluditur in adequato ac per se primo termino crea-
tionis: nam quod creatur non est natura, sed suppo-
situm, vel res substantiæ ut sic: ergo substantia crea-
tur ut pars formalis rei, quæ creatur, quod spectat
ad primum modum concreationis: non ergo potest
concreari tanquam dimanans à termino fundari
in illo communi modo loquendi, suppositum esse
quod generatur vel creatur, & non naturam. Quæ
locutio eodem modo intelligenda est, quo alte-
ra similis, suppositum scilicet esse quod operatur, cu-
ius sensus non est substantiam esse rationem a-
gendam.

agendi: sed esse quoddam complementum, quod ex natura rei præsupponitur in agente, ratione cuius dicitur ipsum suppositum esse, quod operatur, quamvis ratio agendi sit ipsa natura vel forma, ut sectione sequente satis dicemus. Sic igitur suppositum dicitur esse quod sit, vel creatur, non quia subsistentia ipsa sit ratio formalis (ut sic dicam) terminandi creationem, sed quia est substantiale complementum rei, quæ creatur, naturaliter ac necessario resultans ex formali termino creationis, quod est ipsum esse substantiale. Creatio ergo vi sua facit rem independentem à subiecto, & natura sua tendit ad producendam rem omnino completam in suo esse substantiali: completur autem per subsistentiam, ut dixi: & ideo creati dicitur res subsistens: quamvis creatio ut sit non attingat immediate subsistentiam ipsam, sed illud esse ad quod sequitur subsistentia. Atque ita factis declaratum manet, quo modo subsistentia dicatur concitari, non ut pars termini, quem immediate attingit creatio, sed ut modus naturaliter consequens eadem terminum.

De materiali causa subsistentiæ.

Naturatur vero in illo argumento quædam difficultas pertinet ad alteram partem huius sectionis, quæ est de causa materiali subsistentiæ, an scilicet subsistentia proprie habeat materiale causam, & quænam illa sit. In qua re primo comparari potest subsistentia ad illam naturam, quam adæquate terminat, id est, simplex & completa subsistentia ad proportionatam naturam, nimirum angelicam, simplex autem & incompleta ad materiam, vel animam rationalem: completa vero & composita ad integram & compositam naturam. Et secundum hanc comparationem certum est, subsistentiam esse affixam, de incine adhzrentem naturæ, quam terminat: & ita pendere ab illa in fieri & in esse, ut nullo alio modo fieri aut esse possit, quæ omnia in superioribus probata sunt.

Ex quo aliqui etiam ita loquuntur, ut dicant subsistentiam inherere naturæ, quam terminat, & ex illa fieri seu educi tanquam ex materia, quia omnis modus, qui ordine naturæ præsupponit rem, quam modificat, ita inheret illi, & ex illa fit. Dico autem, quæ præsupponit rem modificabilem, ut excludam dependentiam creationis, seu creationem passivam, quæ etiam est modus rei, quæ creatur, non tamen est in illa, quæ sit ex illa, ut ex subiecto, quia non præsupponit illam ordine naturæ, sed potius ad illam tendit: hoc autem est singulare in hoc modo propter specialem eius rationem, quæ est esse viam ad terminum: subsistentia autem non est huiusmodi: sed ordine naturæ præsupponit rem, quam afficit ac terminat, & ideo comparatur ad illam, ut ad subiectum & materiam, sicut omnes alij similes modi. Et confirmatur, nam hoc modo optime intelligitur, quo modo possit subsistentia fieri concursu ipsiusmet essentia: quia nimirum educitur de potentia subiecti: sicut ob contrariam rationem creatio passiva, quamvis sit affixa termino, non potest fieri ab agente creato, neque concursu ipsius termini, quia non est in illo, ut in subiecto. Quod si obiciatur, subsistentia repugnare inhærentiam: responderi potest, non repugnare illi inhærentiam, ut quod, sed ut quo, id est, non repugnare illi esse inhærentem, sed constituere rem inhærentem: vel aliter (& eodem de voluitur) repugnare illi inhærentiam, non ex parte sui, sed ex parte rei, cui ipsa inheret, vel quam constituit: ipsa enim subsistentia constituit subsistens, cui ut sic repugnat quod inheret: terminat etiam naturam, quam reddit ineptam ad inherendum, vel inexistendum alteri: sed hoc ipsum facit subsistentia inherendo tali naturæ.

Aliis vero non placet hic loquendi modus: negantque subinde, subsistentiam inherere naturæ. Cuius rei rationem aliqui reddunt, quia alioqui esset accidens: quæ ratio non concludit, quia non est sermo de adhærentia in eo rigore, sed ut ad substantialem unionem cum dependentia extendi potest, & sæpe tribuitur formis materialibus. Alij reddunt rationem, quia subsistentia non est forma proprie & in rigore: ergo nec natura, quam terminat, comparatur ad illam, ut materia vel subiectum: ergo neque inter illa intercedit inhærentia, sed aliud genus unionis longe diversum. Vtraque consequentia est clara, quia illa sunt quasi correlativa, seu se mutuo consequuntur. Antecedens autem probatur à Theologis, quia aliàs verbum divinum non posset supplere vicem subsistentiæ, cum non possit esse forma. Item probari potest, quia neque est forma accidentalis, ut supra probatum est, nec substantialis quia aliàs non posset informare, vel aliam formam, vel completam naturam substantialem.

Hæc dissensio videtur magna ex parte esse in modo loquendi, nam in re constat esse inseparabilem unionem inter subsistentiam, & essentiam, seu naturam cum termino: ac subsistentiam ipsam creatam, quatenus est modus quidam ex natura rei distinctus à natura, habere quoddam esse imperfectum & diminutum, quod nec fieri, nec conservari potest, nisi affixum tali naturæ: an vero illa coniunctio & dependentia dicenda sit inhærentia, nec ne, videtur pertinere ad modum loquendi. Mihi tamen posterior loquendi modus magis placet, tum quia omnis modus, qui non distinguitur realiter, sed modaliter tantum à re, cuius est modus, videtur habere cum illa unionem alterius rationis, quam sit inhærentia proprie sumpta, ut sumi potest ex his, quæ supra dicta sunt de distinctione modali, & de causa formali: & dicemus iterum infra, tractando de accidentibus. Quod si in modis omnibus hoc habet locum, multo magis in substantiis, qui ad complementum substantiæ concurrunt. Et maxime hoc procedit in hoc modo, qui est subsistentia, cum ex se habeat complere suppositum creatum in positiva ratione essendi per se. Tum etiam comparatur ad naturam ut forma: sed ut purus terminus: ergo nec natura comparatur ad subsistentiam ut materia, vel proprium subiectum: comparatur ergo ut terminabile ad suum terminum: cum quo habet naturalem connexionem necessariam: & late loquendo, seu reductivè se habent ut actus & potentia. Atque hæc habitudo & connexio satis est, ut subsistentia possit à natura diminute per resultantiam naturalem.

Atque ex his constat, si subsistentia comparatur, non ad naturam, quam terminat, sed ad aliud subiectum: non posse esse inhærentem alicui, quia hoc multo magis repugnat rationi illius, idque in omni subsistentia completa est per se manifestum. Item in subsistentia partiali materiæ primæ. De subsistentia autem partiali animæ rationalis verum est aliquo modo esse in corpore, seu in subsistentia corporis, cum qua complet integram subsistentiam totius, tanquam ultimus actus eius, non tamen cum inhærentia, quia non pendet ab illa in suo esse, sed cum simplici unionem, quæ non repugnat subsistentiæ partiali, unde non potest dici subsistentia corporis, esse causam materialis subsistentiæ animæ. In formis autem materialibus propterea negamus esse subsistentiam partialem, quia modus illarum vere est in materia cum causalitate materiali, & cum dependentia & aliquali inhærentia.

Possitne substantialis natura sine ulla subsistentia conservari.

XXV. I N sexta ratione attingitur alia difficultas, an scilicet fieri possit vt Deus impediatur emanationem sub-
sistentia à natura per se solam suscipientem in fluxus:
atque ita fieri possit, vt natura conservetur sine vlla
subsistentia propria, vel aliena. Quæ difficultas, si at-
tente consideretur, multo magis locum habet in
contraria sententia, asserente Deum solum efficere
subsistentiam cum existentia: nam si potest suscipere
suum influxum circa rem seu modum posse-
riorem, conservando superiorē, quando ille fluxus
est cum causa secunda, eadem vel maiori ratione id
poterit, si sit ab ipso solo. Quapropter illa difficultas
non pendet ex presenti questione quam modo tra-
ctamus, sed communis est in omni sententia, asserente
subsistentiam esse rem positivam ex natura rei
distinctam à natura. Quam attingit Scotus in ter-
tium distinctione prima, questione prima, vbi, li-
cet reputet inconueniens, quod possit natura ex-
sistens conservari sine propria subsistentia, & sine vo-
luntate alienam, existimat tamen id sequi ex illa
sententia asserente subsistentiam esse rem positivam
ex natura rei distinctam, & Caietanus tertia parte
questionis quarta, articulo secundo, respondens
Scoto, concedit id sequi, & non reputat esse in-
conueniens, vt per potentiam Dei absolutam na-
tura conservetur sine vlla personalitate propria vel
aliena.

Scorip' nio

*Sententia
Caletani.*

XXVI.
Qua diffu-
cultas in
Caierani
opinionem.

Hæc vero sententia est difficilis valde in opinio-
ne ipsius Caietani: nam ipse ait substantiam esse an-
terioiorem existentia, & constituere proprium susce-
ptum existentia: sed non potest natura conservari
sine existentia: ergo nec sine substantia, quæ est
prior. Quod si dicatur, posse Deum invertere hun-
ordinem, & potere existentiam in natura ante sub-
stantiam: contra hoc possumus ad hominem ar-
gumentari, Caietanus enim ait, Deum non con-
servare materiam sine forma, quia non est ca-
pax existentia nisi per formam, eo quod forma
constituit susceptum existentia: nec potest ex-
istentia constitui circa positum susceptum: sic
igitur non poterit natura conservare sine sub-
stantia, quia non est capax existentia nisi per sub-
stantiam: nec poterit inverti hic ordo, quia non
potest existentia constitui extra proprium suscepti-
um. Illud vero est mirabilis, quod quidam do-
cent, substantiam nihil aliud esse, quam existen-
tiam ipsam substantialem, & nihominus admit-
tunt posse conservari naturam sine substantia propria
vel aliena. Nam hic coguntur concedere, posse
conservari essentiam rerum natura sine existen-
tia. Quod quam sit absurdum, ex ipsis terminis
constat, & in superioribus latius tractatum est. In
nostra vero sententia cessat hæc difficultas, exi-
stimus enim essentiam existentem esse priorem
ordine naturæ suæ substantia, & ideo licet impedi-
retur substantia, non priuaretur natura existentia suæ
& ita videtur probabiliter dici posse non implicare
contradictionem. Nam in eo casu talis natura dice-
retur esse per se mere negativæ, quia non esset in alio,
non tamen positivæ, quia non esset ita terminata
ut esset positivæ in capax unionis ad aliud suppositum.

XVII.
Resolutio
ambig.

Nihilominus tamen contraria sententia videtur
probabilior, quam tenet etiam Fonseca libr. 5. ca. 8.
quæstio 6. sectione 5. ad 4. Scoti, etiatque in eam
sententiam D. Thom. in 3. distinctione 5. quæstione 3.
art. 3. ad tertium. Vbi solum ait, quod si humanitas
separaretur à verbo, ratum subsisteret. Sunt autem
nota verba Diui Thomæ, ex quibus ratio nō in-
firma pro hac parte colligitur: Separatio (inquit) dicitur
et tripliciter totalitatem, & in continuis dicitur etiam vir-

que esse in actu, unde hoc ipsum quod hominem deponeret, subsisteret homo ille per se in natura rationali, & ex hoc ipso acciperet rationem persone. Quando ergo id quod additur vel subtrahitur, est tantum intrinsecus terminus, non potest illa impediri vt res profusius interminata maneat, vt probat exemplum de linea: intelligi enim non potest vt profusius maneat sine termino, aut quod illa linea diuiditur, & punctus continuans partes auferatur, non resulcent proprii termini in partibus diuisis, cum tamen eadem, vel maior distinctio sit inter punctum & partes lineæ, quæ inter substantiam & naturam. Est etiam optimum exemplum de quantitate & figura. Quis enim intelligat magnitudinem existentem in rerum natura, & figura terminabilis & nulla terminatam figura? Id reuera intelligi non potest. Aut quod linea non sit recta aut obliqua, & superficies aut rotunda, aut singularis: eam enim figura modus quantitatis ex natura rei distinctus ab illa.

Contingit ergo inter rem & modum esse tam in-
trinsecam connexionem, vt res non possit carere o-
mni modo terminante: ergo si alibi hac connexio
reperitur, maxime inter substantiam & naturam,
que non solum comparantur vt terminus & termi-
nabile, sed etiam substantia est talis terminus vt sit
immutabilis ex natura rei, & magis vñm faciat cũ
natura, quàm figura cum quantitate. Idemque argu-
mentum sumi potest ex præsentia locali: fieri enim
non potest, vt sit quantitas v.g. in rerum natura, &
nullam habeat localem præsentiam, esto posset hanc
vel illam variare, cum tamen præsentia sit etiam mo-
dus ex natura rei distinctus, & inferioris rationis seu
accidentalis. Atque hinc etiam intelligimus esse alios
quos modos ita immediate compositos, vt nō possit
res vno priuari nisi ratione modi oppositi, non vero
per puram vñusque carentiam: huiusmodi sunt in
linea v.g. esse perfectam vel obliquam, in natura per
se existere, vel inexistere alteri: igitur propter hanc et-
iam causam non potest natura priuari propria sub-
stantia nisi in aliqua alia persona constitutur, quod
fit per modum quendam vnionis substantiæ oppo-
sitæ.

Ad argumentum ergo factum in sexta ratione dicendum est, quomuis absolute possit Deus suspendere suum influxum: interdum tamen ex necessitate conferre vnum modum, supposito voluntate auferendi alium propter intrinsecam rerum connexionem, vt in dictis exemplis videre licet. Adde vero, licet non implicaret contradictionem, naturam priuari omni subsistentia tam propria, quam aliena, negari tamen non posse, quin sit magis consentaneum naturis rerum, vt quotiescunque vel res priuatur aliquo existendi modo sibi connaturali, afficiatur modo opposito, quando inter illos est immediata oppositio: ita vt natura non priuetur subsistentia nisi per unionem hypostaticam, & e converso, vt accidens, quando priuatur inherencia, accipiat aliquem modum positium per se essendi, inherentie oppositum, vt probabilius indicauiamus in materia de Eucharistia, quia valde alienum est a natura, manere sine aliquo intrinseco termino. Vnde præter miraculum separationis, esset nouum miraculum sine vilo alio modo aut termino rem conseruari.

Fiantre una actione existentia & subst-
stentia.

Ex resolutione huius puncti sequitur dictio al-
terius supra tacti, de virtute vel pluralitate hu-
ius actionis. Dicendum est enim, actionem, quae fit
subsistentia cum existentia rei, non solum non esse
simplicem vel indivisibilem, verum etiam neque v-
nam compositam, sed esse efficientias distinctas,
quoniam

quamvis connexas. Patet ex dictis, quia est vna creatio verbi gratia in angelo, alia vero est (vt ita dicam) modificatio tantum rei iam creatæ; quæ est quasi quædameductio de potentia subiecti. Item sunt à diuersis principis, nam vna est à solo Deo, vel extrinseco agente, alia vero proxime est ab extrinseca natura: nulla est autem maior differentia inter actiones vel efficientias, quam inter principia. Deniq; vna est propria actio, alia est intrinseca resultantia. Dici vero solet vna tantum actio, per quam sit essentia cum substantia, non quidem in eo sensu, quem hactenus tractauimus, id est, quod immediate attingat ipsam substantiam cum existentia, sed quod resultantia illa substantiæ ex natura existere, non sit noua actio eo quod ex vi propriæ actionis resultet substantia. Atque hoc modo loquuntur multi de dimanatione passionum ab essentia. Veruntamen hæc sententia recte explicanda est, tantum in verbis potest esse diuersa, nam quod ad rem spectat, negari non potest, quin aliqua efficientia sit necessaria, vt substantia, quæ antea non erat, incipiat esse in rerum natura, vt in principio sectionis dicebamus, & est satis notum ex principis philosophicis, quia quod prius non erat non potest incipere esse, nisi ab aliquo agente, & per aliquam efficientiam: alioqui tollitur omnis via probandi necessitatem causæ efficientis. Rursum, quod hæc efficientia sit in re aliquo modo distincta, probatur facile, rû ex distinctione ipsarum rerum, quæ sunt, tum ex separatione, quia potest fieri essentia seu entitas rei sine propria substantia, vt in Christi humanitate factum est. Vnde si verbum diuinum humanitatem dimitteret, eiusque humanitas propriam substantiam reciperet, id fieri non posset sine noua efficientia, distincta ab illa, quia iam dudum creata est, quia est nouus effectus à priori distinctus. An vero hæc efficientia dicenda sit propria & per se actio, quæstio esse potest quæ generatim tractata est supra, Disputatione decima octaua, sectione tertia, & ibi dicta, hic applicari possunt.

Tandem de hac dimanatione vel dependentia substantiæ à natura quæri potest, an sit omnino essentialis ipsi substantiæ, vel sit aliquid ab ea distinctum, ad eum modum, quo in superioribus diximus, actionem, seu dependentiam à causa efficiente distinguere à suo termino. Quod idem est acti quæritur, verum substantia ita posset fieri per dimanationem à propria essentia, vt aliter fieri non possit etiam per potentiam Dei absolutam, an vero possit Deus mutare modum efficiendi talem substantiam, ita vt non fiat ab ipsamet essentia, sed à solo Deo. Nam si hoc vltimum admittimus esse possibile, plane sit, dependentiâ seu denominationem substantiæ propriæ ab essentia esse aliquid ex natura rei distinctum ab ipsa substantia, quia est separabile ab ipsa, quandoquidem supponitur posse fieri, seu manere eadem substantia, sine dependentia à propria essentia per efficientiam solius Dei. Si vero hoc creditur impossibile, consequenter est probabilius iudicandum, ipsam substantiam per se ipsam essentialiter dependere à propria essentia: nam hæc inseparabilitas tam ex natura rei, quam in ordine ad diuinam potentiam, iudicat sufficienter in distinctionem seu identitatem ex natura rei, præsertim vbi nullum aliud iudicium distinctionis realis vel modalis inueniri potest, vt constat ex dictis supra tractando de distinctionibus rerum. Sicut, quia substantia comparatur ad naturam, vt non possit conseruari substantia separata à natura, recte colligimus vnionem formalem, quam habet propria substantia cum sua natura, non esse modum ex natura rei distinctum ab ipsa substantia, sed etiam per se ipsam esse essentialiter coniunctam suæ naturæ, & ideo non posse aliter conseruari. Si ergo similiter

conseruari non potest substantia sine effectiua dependentia à propria essentia, signum est illam dependentiam non esse modum distinctum, sed includi in essentiali ratione ipsius substantiæ.

Possit autem aliquis rursum argumentum sumere à formali vnione ad dependentiam effectiuam, nam si substantia nullo modo esse potest nisi in sua natura, ergo pari ratione dicendum est, nullo modo esse posse nisi à sua natura, sicut ergo dependentia substantiæ à propria natura tãquã causa suo modo materialis, est essentialis illi, ita etiam dependentia ab eadem essentia tanquam à principio actiuo, erit essentialis. Veruntamen hæc collectio non est efficax, tum quia materialis dependentia ex suo genere magis intrinseca est, tum etiam quia substantia ex hoc precise, quod tantum est modus, habet essentialiter vt per se ipsam absque interiecto alio modo vnionis sit vnita rei, cuius est modus: hoc enim commune est omnibus modis, vt supra dictum est, & patet in motu, figura, sessione & similibus. Dependens autem essentialis modi à re cuius est modus tanquam à principio effectiuo, non est de ratione modi vt sic, imo sepe distinguitur ex natura rei etiam in his modis dependentia à termino, vt præsentia localis, quæ solum est quidam modus, fieri potest per diuersas actiones, & à diuersis agentibus, quod est manifestum signum, dependentiam esse extraneous eius, & ex natura rei distinctam ac separabilem: cum hæc sit variabilis circa eandem præsentiam. Igitur ex communicatione modi non potest concludi, substantiam æque essentialiter pendere à sua natura in genere causæ efficientis, ac in genere causæ materialis. Neque etiam est facile inuenire aliquod principium quo probetur id conuenire substantiæ ex propria & speciali ratione sua.

Item difficile est assignare implicationem contradictionis in eo quod Deus impediatur naturalem dimanationem substantiæ à propria essentia, & sola sua efficacia & virtute illam producat. Cur enim nõ potest non dare concursum accommodatum & necessarium ad illam dimanationem, sed potentiori actione præuenire, & se solo substantiam efficere? Quod si quis respondeat, hoc fieri non posse, quia repugnat cum essentia ipsius substantiæ, petet principium, aut circulum committere in præsentia dubitatione: hoc enim est quod inquirimus, vnde constet hoc includi in ratione substantiæ. Itaque existimo rem esse incertam, nullumque esse speciale principium vnde definitur possit. Vtendo autẽ generalibus principis, qualia sunt dependentiam effectiuam regulariter distinguere à termino, & Deum posse se solo efficere quidquid causa secunda potest, vbi specialis repugnantia non apparet: his (inquam) & similibus principis vtendo, verisimilius dicitur, hanc dependentiam non esse de essentia substantiæ, sed extrarationem eius.

SECTIO VII.

Virum substantia habeat aliquam causalitatem, & quomodo actiones dicantur esse suppositorum.

Vamquã omne causalitatis genus possit aliquo modo substantiæ attribui, præcipua huius rei difficultas versatur in causalitate effectiua, & aliquid etiã obiter attingendum erit de materiali. Nam de causalitate formali iam ex dictis constat, substantiam non esse formam propriẽ ac Physice loquendo, comparari tamen ad suppositum seu rem substantiẽ vt sic per modum actus formalis constituentis suppositum & terminantis naturam: & præter

I.

præter hanc qualemunque causalitatem Metaphysicam, nullam aliam habere causalitatem formalem, quia in nullo alio recipitur, quod informare possit. Quod præsertim verum habet de quacunque completa substantia, & de substantia partiali materiæ, nam substantia partialis animæ rationalis comparari potest ad substantiam corporis per modum formæ, ut in superioribus dictum est. Præter hæc solet reduci ad causalitatem vel rationem formæ terminus specificans actionem, seu ad quem tendit actio: & hoc genus causalitatis tribui solet substantiæ respectu omnium vel plurium actionum: sed hæc est valde impropria causalitas, & vix potest attribui substantiæ, nisi respectu illius actionis per quam ipsa finem respectu aliarum actionum potius quasi materialiter comparatur, ut ex fine totius sectionis magis constabit.

II. Rursus de causalitate finali nihil aliud occurrit dicendum, præterquam quod substantia propter se expetibilis sit. Quamquam, quia substantia semper ac necessario est coniuncta cum existentia naturæ, nec sit per se primo per aliquam actionem, sed necessario maneat posita creatione, seu generatione rei iuxta sensum declaratum sectione præcedente, ideo in ordine ad usum seu consecutionem non exercet propriam causalitatem finis, præter eam quæ in ipso esse aut vivere reperitur, neque enim aliis mediis substantiam obtinere, aut potius conservare curamus, quam illis quibus existentiam seu vitam tuemur.

III. Rursus causalitas effectiva duplex potest intelligi: una vocari potest interna, seu quali immanens, circa ipsummet suppositum constitutum per substantiam, siue illa sit propria, qualis est efficiencia animæ circa actus suos vitales, siue impropria seu per resultantiam naturalem, qualis est animæ circa suas potentias, vel cuiuslibet formæ circa suas proprias passionem. Alia est efficiencia seu extrinseca seu transiens omnino ad alios. Et de his omnibus dicendum est: incipimus autem ab ultimo modo efficiencie tanquam communiori & clariori.

Varia sententia circa modum, quo substantia est principium actionum.

IV. ^{Prima sententia.} Inquirimus ergo, an substantia sit principium actionum egredientium à supposito. In qua re duo possunt esse extremi modi dicendi. Prior est, substantiam esse principium per se ac formale omnium actionum suppositi, si non integrum saltem partiale, ita ut simul influat cum ipsa natura: & actio non minus immediate ac per se pendeat à substantia, quam à natura. Ita videntur opinari nonnulli quidam Theologi, explicantes Incarnationis mysterium. Ut enim defendat actiones Christi ab humanitate proficiscetes, esse aliquo modo divinas seu Dei operationes, existimant necessarium, ut ab ipsa substantia Verbi per se ac proxime profluant: & ideo aiunt hanc causalitatem convenire propriæ substantiæ, & idcirco eandem suppleri à Verbo divino. Atque hoc modo intelligunt illud axioma, Actiones sunt suppositorum, quoniam alias (inquiunt) si supposititas ipsa non per se influat in actiones, per accidens se ita habet ad illas: non ergo erunt actiones suppositorum nisi concomitanter, & denominatione quadam valde accidentaria, quod est contra sensum Doctorum, qui illo axioma utuntur, & contra Aristotelem à quo videtur desumptum in locis infra citandis. Quod si hæc sententia vera est, non solum in actionibus transcendentibus locum habet, sed etiam in immanentibus, in suppositis quæ illas habent: nec solum in illa vel illa actione, sed in omnibus quæ propriæ actiones sunt, ut naturales resultantias omittamus. Substantia enim nunquam habet peculiarem aliquam actionem cuius ipsa sit proprium principium: in hoc enim

nim omnes conveniunt, neque enim facile esset talis actionem fingere aut assignare: si ergo substantia prædicto modo ponitur principium agendi: esse debet ex aliqua ratione vniuersali & communi omnibus actionibus, vel omnibus naturis, quæ ex se non sunt principia sufficientia actionum nisi à substantia iuventur.

Alter modus dicendi extreme oppositus esse potest, substantiam nullo modo esse principium agendi, nec per se requiri & concurrere ad actiones, sed mere concomitanter. Quam doctrinam videntur amplecti multi Theologi, præsertim Nominales, qui indifferenter admittunt naturam ipsam seu humanitatem operari, æque ac suppositum. Potestque fundari in Aristotele i. Metaph. capite primo, ex quo loco multi sumunt illud axioma: actiones sunt suppositorum: & tamen Aristoteles non dixit actiones esse suppositorum, sed versari circa singularia. Ex quo potest confici argumentum: nam, si exclusa substantia, natura ipsa est res singularis, & existens: ergo ipsa est sufficiens principium actionis, substantia vero est conditio concomitans omnino per accidens in ordine ad actionem. Et confirmatur, nam substantia, non potest per se immediate influere in actionem, ut statim probabitur: concurrere ergo per accidens tantum. Potestque egregie declarari exemplo Trinitatis, nam licet actiones ad extra ut sunt creatæ, & ex. denominatiue tribuantur Patri & Filio, & Spiritui sancto, tamen, quia illæ relationes, & substantiæ personales, non erant per se necessariæ ad talem actionem creandi, & similes, sed ipsa natura divina erat per se sufficiens, ideo tam proprie tribuitur creatio diuinitati, sicut ipsis personis: & ipsæ relationes ut sic non sunt principia per se & immediate influentia in tales actiones: ita ergo comparatur omnis substantia creata ad actiones suæ naturæ.

Ad questionis resolutionem assertio prima.

Nihilominus media via tenenda est, dicendumque est primo, substantiam creatam non habere proprium & immediatum influxum in actiones suppositi. Hæc est communis sententia (ut opinor) in primis enim necesse est ut ita censent Scotus & omnes qui rationem substantiæ ponunt in negationibus. Neque enim cogitare poterunt negationem per se influere actiue in positivas actiones. Deinde Thomistæ, qui aiunt etiam existentiam ipsam non esse principium per se & formaliter agendi, sed tantum conditionem necessariam, multo maiori ratione cogentur id dicere de substantia: imo quidam eorum id affirmant, etiam si alias teneant substantiam nihil aliud esse, quam substantialem existentiam: quod nos probare non possumus, quia supra ostendimus existentiam formaliter ac per se includi in actuali principio agendi. De substantia vero nunc aliter sentimus, quia existimamus tantum esse modum ipsius existentie ex natura rei distinctum ab ipsa. Potestque in primis probari conclusio argumentis seu exemplis Theologicis, nam in Deo tota ratio agendi est natura seu voluntas divina: personalitates autem ut tales sunt, non habent proprium influxum in actiones ad extra, & ob hanc causam actiones ad extra dicuntur indiuisæ in Trinitate, sicut est etiam indiuisa natura, voluntas, & potentia. Dicit aliquis hoc esse peculiare in Deo, quia divina natura per se est, & essentialiter subsistens. Respondetur in primis multo certius esse totam rationem agendi ad extra esse naturam seu voluntatem divinam, quam quod sit in Deo substantia essentialis ratione distincta à personalibus. Deinde si substantia personalis creata est per se actiua, non est cur substantiæ personales

formales diuine non sint etiam actiue, quanquam substantia essentialis, vt est de ratione ipsius naturæ, sit etiam actiua: præsertim quia etiam de his actionibus diuinis verum est actiones esse suppositorum: ergo si in diuinis personis, vt ipse sint quæ operantur, non est necessarium vt personalitates ipsæ proprium influxum habent, vel sint formalia principia agendi, neque in creatis personis id erit necessarium. Et (quod maxime vrget) etiam in productionibus ad intra, vt sunt generatio, & spiratio, aiunt grauiores Theologi formale principium earum esse naturam, vel intellectum, vel voluntatem, relationem vero personæ producentis esse tantum necessarium conditionem: idque satis esse, vt solum talis persona dici possit generare, aut spirare, & non diuina natura.

Aliud exemplum seu argumentum sumitur ex mysterio Incarnationis: Christus enim in humana natura subsistens habuit integrum ac totale principium humanarum operationum: & tamen non habuit substantiam creatam: ergo hæc substantia non est pars illius principii, nec per se habet proprium influxum in operationes. Nec vero dici potest, in Christo non esse solam humanitatem integrum principium formale actuum humanorum, sed compleri per substantiam Verbi, suppletent vicem substantiæ creatæ: nam substantia Verbi non supplet vicem substantiæ creatæ quoad aliquam actiuitatem, sed solum quoad terminationem assumptæ naturæ: alioquin aliqua actiuitas ad extra conueniret Verbo diuino per propriam relationem, quæ non esset communis aliis personis, quod est omnino falsum, & contra illud axioma: actiones Trinitatis ad extra, sunt indiuisæ. Neque etiam dici potest, hanc actiuitatem propriæ substantiæ, suppleri in Christo à Domino Verbo, non per relationem, sed per voluntatem diuinam: nam hinc fieret humanitatem Christi non esse principium proprium & integrum humanarum actionum, sed illud esse diuinitatem simul cum humanitate. Sequitur etiam actiones humanas non esse proprias Christi vt causæ proximæ, sed ex parte fuisse communes Patri & Spiritui sancto: vtrumque autem est falsum, & valde absurdum in Theologia. De qua re in proprio loco dictum est tot. i. p. disputatione quarta, sectione quarta. Fuit ergo humanitas Christi integrum formale principium humanarum actionum eius: eodem ergo modo est in aliis hominibus. Et hoc etiam confirmat communis doctrina Sanctorum Patrum asserentiū ad plures naturas sequi plures operationes, etiam si persona vna sit, quia nimirum formale principium agendi est natura, non personalitas.

Tercio probari idem potest inductione physica, nam si discurremus per actiones mere accidentales & naturales, omnes illæ proxime manant à formis proportionatis, vt calefactio à calore, frige factio à frigore, motio localis ab impetu, vel grauitate, &c. & similiter actiones vitales manant proxime à propriis facultatibus, concurrente anima vt principio principali. Vnde tantum abest, quod hæc actiones tribuantur supposito propter proprium influxum ipsius substantiæ, vt sæpe neque ipsa natura seu forma substantialis habeat talem influxum proximum sed actio tribuatur supposito solum, quia in se sustinet formam accidentariam, quæ est principium agendi, vt aqua calida calorem. Quod si ad actiones vitales aliquo modo immediate concurrat ipsa forma seu anima (vt est verisimile) id quidem conuenit animæ secundum suam entitatem essentialem, secundum quam est principium vitæ, non vero secundum substantiam, cuius proprius & specialis influxus nulla ratione necessarius est ad tales actus. Vnde sit, idem iudicium esse ferendum de actionibus vitalibus suppositorum spiritualium, & de actionibus accidentalibus quorumcumque suppositi.

Tom. II. Metaphys.

torum. De generatione autem substantiarum iudicium sumendum est ex accidentali, vel quia nos non cognoscimus substantiam nisi per accidentia, vel quia agentia naturalia non attingunt generationem substantialem nisi media dispositione accidentali: vel certe, quia talis actio generatiua tota versatur circa compositionem naturæ rei generandæ: substantia vero ex parte supponitur, ex parte vero naturaliter cōsequitur, vt in sequenti ratione declarabo.

Quarto igitur argumentor ratione, quæ partim sumi potest ex propria ratione ipsius substantiæ, partim ex termino vniuersaliusque actionis. Substantia enim creata tantum est, vt diximus, quidam modus creatæ naturæ, supponiturque in natura totam reiescentiam actualem cum sua existentia: principium autem operationū est essentia rei, vel per se ipsam, vel per facultates, quæ ad ipsam consequuntur, modus vero existendi non est principium agendi, sed ad summum esse potest conditio ad agendum requisita: imo in vniuersum omnes isti modi rerum qui propriam entitatem & realitatem secum non afferunt, licet sæpe sint conditiones, vel viles, vel necessariæ ad operationes, nunquam tamen sunt propria ac per se principia agendi, vt inductione potest facile ostēdi. Ex parte vero termini probatur in hunc modum, nam in omni actione pure accidentali formalis terminus est aliquod accidens, quod non est subsistens: ergo ex parte illius non est necessarium vt substantia agentis, sit proximum principium talis actionis. Et quamuis per talem actionem non dicatur fieri forma, verbi gratia, calor, sed compositum, scilicet, calidum, quod ex parte subiecti includit suppositum subsistens, tamen hoc totum quod ex parte subiecti includitur, non sit per illam actionem, sed illi supponitur, & solum propter, vñionem formæ cum natura existente in tali supposito, fieri dicitur per se primo illud compositum: ergo etiam ex parte principii non est necessarium, vt substantia sit proprium, per se ac formale principium talis actionis, sed satis est vt supponatur in supposito operante tanquam necessaria conditio. In generatione autem substantiali in primis supponitur materia subsistens tanquam primum subiectum: & ex hac parte constat substantiam rei genitæ non omnino fieri à generante, sed ex parte supponi. Rursus tota actio generatiua versatur, in eductione, seu vñione formæ cum materia, ex qua resultat substantia iuxta dicta sectione præcedente: ergo principium formale illius actionis sufficiens est forma generantis, neque est cur requiratur proprius influxus substantiæ, cum actio agentis per se & immediate non attingat substantiam rei productæ. Quin potius, vt sectione præcedente dicebam, tota actio generatiua potest manere, etiam si impediatur effectio vel dimanatio propriæ substantiæ, & proxime terminetur actio ad solam compositionem naturæ, vt in humana Christi conceptione factum est: ergo formale principium talis actionis est natura generantis ratione formæ, & non ipsa substantia.

Secunda assertio.

Dico secundo: Substantia non mere concomitanter se habeat ad actionem agentis, sed antecedenter: nec mere per accidens, sed per se ex parte agentis. Atque hoc modo actio proprie ac per se tribuitur supposito vt ei quod operatur. In hac propositione declaramus illud Axioma, *Actiones sunt suppositorum*, quod est communiter receptum à Theologis, vt videre licet apud Diuum Thomam 1. part. quæstione 39. articulo quinto ad primum. & quæst. 49. articulo 1. ad tertium: & tertia parte quæstione 19. articulo primo, ad tertium & quartum, & in 1. dist.

Z

finet.

IX.

X.

finet. 5. q. 1. art. 1. ubi ceteri Theologi, & in 3. distinct. 2. & saepe alias tractantes de mysteriis Incarnationis & Trinitatis. Vifum est enim illis hoc principium necessarium ad illa duo mysteria declaranda, & conuenienter in eis loquendum. Vnde in Concil. Florent. sess. 18. non longe à fine Ioannes Episcopus ad declarandum quod Pater generat, & non essentia, subdit rationem, quia essentia non significat suppositum, & addit. Porro autem actiones iuxta omnem Philosophorum Scholam, suppositorum esse videntur, vt in hominum genere fieri videmus: quamuis enim hic homo, hoc est persona, vel suppositum generet, eius tamen substantia generationis eiusmodi principium est, quandoquidem actiones suppositorum, vt diximus, sunt: quae quidem substantia vel essentia in homine cum sit humanitas, humane generationis principium existit, quo generat hominem. Quibus verbis tam hæc, quam præcedens conclusio confirmatur.

XI.

Potestque hæc conclusio roborari ex Aristotele 1. de Anima, text. sexagesimo quarto, ubi ait: *Melius dici animam non misereri, aut discere, aut rationari, sed hominem animam.* Ex quo loco solum sumitur argumentum à similitudine rationis: ideo enim animæ non tribuitur recte operatio, quia significatur vt pars, eadem autem ratio est de humanitate: loquitur vero de anima, vt est pars, seu forma corporis: nam, si sumatur anima rationalis vt subsistens, illi potest propria actio tribui, quia, licet non sit suppositum propter incompletam naturam: est tamen subsistens singulariter ac per se. Probari etiam solet ex eodem Philosopho libro primo Metaphysicæ, capite primo: cuius verba sunt, *Actiones & generationes omnes circa singularem sunt, seu, in singularibus versantur.* Vbi primum considerandum est, quod licet Aristoteles non utatur nomine suppositi, sed singularis, re tamen vera pro eodem sumpsit, vt patet ex ratione, quam statim subiungit. Non enim hominem, nisi per accidens sanat qui medetur, sed Calliam, aut Socratem, aut alium quempiam eorum, qui sic dicuntur: huiusmodi ergo suppositum intellexit nomine rei singularis, vel quia singulare absolute dictum significat ens completum & singulare, prout in rerum natura existit: vel certe quia (vt verisimile est) Aristoteles non agnouit distinctionem inter singularem naturam substantialem completam, & suppositum. Deinde obseruandum est, actionem triplicem habitudinem dicere posse ad huiusmodi rem singularem. Prima est vt ad principium, prout nunc dicimus, actiones esse suppositorum. Secunda vt ad terminum, prout dicimus Petrum, verbi gratia, generari, non humanitatem. Tertia est vt ad subiectum: omitto autem quartam, quæ excogitari potest ad obiectum proprie sumptum, nam hæc solum actibus immanentibus conuenit, quatenus actus, & tales qualitates sunt, non vero vt sunt actiones productiue, de quibus Aristoteles loquitur. Et ideo secundum hanc quartam habitudinem fieri potest, vt actio versetur circa vniuersale, quia non versatur inherendo illi, vel realiter efficiendo illud, sed extrinsece denominando, seu attingendo: quod extra propositum est. Loquitur ergo Aristoteles de aliis modis, & expressius loqui videtur loco citato de tertia habitudine, quantum colligi potest ex exemplo quo utitur: nam illa priora verba: *Actiones circa singularem versantur.* indifferentia videntur ad secundam & tertiam habitudinem: proprie vero non possunt ad primam accommodari. Vnde non est dubium, quin Aristoteles illo loco non posuerit illam formalem propositionem: sumitur tamen ex similitudine rationis, quæ est, eius esse fieri cuius est esse, vel actionem circa illud versari cui confertur esse, quia actio tendit ad aliquod esse: esse autem per se primo conuenit rei singulari, nam vniuersalia non sunt nisi in singularibus: & similiter esse proprie est singularis com-

pleti, seu suppositi, aut subsistentis, nam esse proprie conuenit ei quod est: solum autem suppositum proprie est id quod est: & ideo illud proprie dicitur fieri, seu circa illud versari actio. Hæc autem ratio æque procedit in prima habitudine: nam eius etiam est operari, cuius est esse, quia sicut actio est ad esse, ita est ab esse: sed suppositum, est id quod proprie est, seu quod habet esse: ergo etiam actio secundum primam habitudinem per se primo tribuitur rei singulari in prædicto sensu, id est, supposito.

Atque ita non solum autoritate, sed etiam ratione, confirmatum est prædictum Metaphysicum dogma, quod amplius declarari ac confirmari potest discurrendo per singulas partes secundæ assertionis. Prima erat quod subsistentia non tantum concomitanter, sed antecedenter se habeat ad actionem agentis, quæ probatur, quia ex natura rei prius est quod res sit in suo esse completa, ac plene constituta, quam quod operetur: sed subsistentia pertinet ad complementum rei: & substantiæ eius: ergo ordine naturæ prius esse debet natura terminata propria subsistentia, quam possit in operationem prodire: ergo subsistentia, eiusque quali effectus formalis, non tantum concomitanter, sed antecedenter se habet ad operationem naturæ. Et confirmari potest à simili de accidente, nam forma accidentalis (ex natura rei loquitur) prius habet quod insit, quam quod ab illa manet aliqua actio, quia ille modus essendi est quasi intrinsecus terminus, & complementum talis formæ. Item est optima & sufficiens ratio, quia talis modus habet magis intimam connexionem naturalem cum tali forma, quam omnis actio, quæ ab illa potest dimanare: sed eodem modo comparatur subsistentia ad substantialem naturam: ergo.

Secunda pars assertionis colligitur ex præcedenti, nimirum subsistentiam non comparari mere per accidens ad actionem agentis: quia sicut esse agentis non comparatur per accidens ad actionem eius, ita complementum essendi omnino intrinsecum, conaturale, ac substantiale, non comparatur omnino per accidens ad actionem, sed est ordo per se requisitus vt res prius in se sit subsistens, quam quod operetur. Et hac ratione dico subsistentiam requiri per se ex parte agentis, nam præcisè ex parte actionis, vel termini proximi seu formalis eius non erat adeo necessaria subsistentia formæ seu naturæ, quæ est principium actionis, quia in ipsa natura est tota perfectio per se necessaria ad eliciendam talem actionem. Tamen ex parte agentis requirit talis natura proprium & completum essendi modum, vt sit constituta in statu accommodato ad operandum, & hoc modo dicimus subsistentiam per se requiri ex parte agentis vt necessariam conditionem ad operandum. Sicque dicere solent Theologi Trinitatem personarum in Deo per se non requiri ad creationem ex parte ipsius actionis, tamen ex parte Dei per se ac necessario supponi, quia pertinet ad personalem Dei constitutionem: & prius est, ac per se prærequisitum, vt Deus sit in se plene ac perfecte substantialem constitutus, quam vt ad extra operetur. Vnde etiam si nongeremus, Deum ab æterno aliquid creare, nihilominus intelligeremus internas origines & constitutiones diuinarum personarum ordine naturæ antecedere creationem. Quod si hoc verum est in Deo, in quo natura diuina est essentialiter subsistens, multo magis in creatura, in qua subsistentia omnino est extra essentiam rei. Atq; hinc tandem constat, quo sensu operatio per se primo tribuatur supposito, quod in tertia parte assertionis dicebamus, quia natura vt natura ante subsistentiam, non est constituta in statu completo, & proximè accommodato ad operandum: & ideo merito tribuitur actio supposito, & non naturæ.

Ex

Ex quo satisfactum est rationibus & fundamentis aliarum opinionum. Verisique enim simul respondemus ad veritatem & proprietatem illius axiomatis: actiones sunt suppositorum: non esse necessarium ut substantia ipsa per se influat in actiones, neque etiam ut sit omnino per accidens, & concomitanter se habens: datur enim medium, scilicet ut sit conditio praequalita ex parte agentis: Exemplum autem quod secunda opinio assererebat ex diuinis personis, potius suadet contrarium, ut a nobis declaratum est. Quod vero in Deo creatio, & alia actiones ad extra non solum possint tribui diuinis personis, aut huic Deo in concreto, sed etiam Deitati, proveniunt ex eo, quod Deitas est essentialiter subsistens, tum ex perfecta identitate inter diuinam naturam & personas, propter quam identitatem admittitur illa locutio, quando aliqui non inuoluit errorem aliquem, ut contingit in actionibus ad extra, quamvis eo modo significandi terminorum non sit formalis, & propria: & ideo in creaturis, ubi non est illa identitas inter naturam & suppositum, non admittitur illa locutio, neque in Deo extendi potest ad actus notionales: haec enim propositio: essentia generat: erronea est: indicat enim distinctionem ipsius essentiae a re genita, ut latius traditur in 1. part. quæst. trigesima nona.

An supernaturaliter possit natura operari absque supposito.

IV. Vt haftenus diximus, intelligenda sunt iuxta naturas rerum, & nullo interveniente miraculo. Quæri autem potest, an de potentia absoluta, seu interveniente aliquo miraculo, possit aliter fieri. Et quidem si loquamur de completa natura substantiali, iuxta superius tradita consequenter dicendum est, non posse naturam per se primo operari, sed aliquod suppositum per illam. Nam, si natura non priuatur sua substantia, sed in proprio supposito relinquatur, fieri non potest quin substantia propria ordine naturæ antecedit actionem, quia substantia propria necessario retinet eandem habitudinem ad suam naturam. Si vero supponamus Deum priuare naturam propria substantia illam constituendo in alio supposito, illud suppositum per illam naturam operabitur, & illi erit actio tribuenda ut latius declaravi in 1. tom. 3. p. disputatione 10. sectione 2. ad 2. Si autem supponeremus Deum conservare naturam existentem sine propria substantia, & sine vlla aliena, tunc certe fieri posset, ut natura operaretur absque supposito, quia in illo esset sufficiens virtus actiua: & conditio substantiæ non est adeo intrinsece necessaria, quid si impediretur & Deus alia superiori ratione naturam conservaret, posset illa prodire actio, quia nulla in ea re apparet contradictio. Inno supposito illo miraculo, non esset aliud miraculum necessarium ut talis natura operetur, sed cum concursu communi posset operari, quia in tali actione nihil esset supernaturale, cum illa non habeat propriam & specialem habitudinem ad substantiam, vel peculiarem dependentiam ab illa. Ipse autem naturalis concursus ad operandum ex natura rei non est debitus ante substantiam, tamen data illa hypothese, quod natura conservaretur sine vlla substantia, non esset priuanda omni concursu, & omni actione, & ideo etiam tunc esset illi debitus ex natura rei talis concursus, quia semper manet principium per se necessarium ac sufficiens ex parte actionis, quamvis aliunde ex parte agentis naturalis ordo ac perfectio immutetur.

Atque ad hunc modum loquendum est de forma substantiali separata a materia, necessario enim retinet aliquam substantiam, vel propriam, ut ex natura.

Tom. II. Metaphys.

tura rei contingit in solis animabus rationalibus, vel alienam & diuinitus datam, ut factum est in Christi anima supernaturaliter, & fieri posset in aliis formis: & ideo talis forma sic separata, & constituta operari potest ad modum suppositi. Si vero conservaretur talis forma sine vlla substantia, idem de illa dicendum esset quod de natura completa: est enim eadem ratio: idemque proportionaliter est de accidente separato a subiecto: existimamus enim nunquam sic conservari absque positivo modo existendi per se, opposito actuali inhaerenti: & ideo accidens sic conservatum: quamvis non sit suppositum, operari potest ad modum suppositi. Si tamen fingamus conservari accidens separatum in suo esse existentie, sine alio positivo modo essendi, similiter de illo iudicandum est, posse tunc habere omnem actionem suam, propter rationem tactam, quæ sumitur etiam ex Diuo Thoma 3. part. quæstione 77. articulo tertio.

An naturalis dimanatio possit esse a natura ante suppositum.

R Vrsus ex dictis constat, quid dicendum sit de effectione latius sumpta pro naturali dimanatione (nam quæ diximus, communia sunt omnibus propriis actionibus, tam immanentibus, quam transeuntibus, neque aliquid inter eas distinguere oportet quoad doctrinam datam) de effectione autem per naturalem resultantiam distinguere oportet, nam quedam est ad ipsammet substantiam, aliæ vero esse possunt ad alias proprietates seu passionem. Inter quas existimo illam priorem esse etiam ordine naturæ primam, & quasi origine antecedere resultantiam omnium aliarum proprietatum. Ratio est, quia substantia est intimior, magisque per se coniuncta cum natura, quam omnis alia proprietas. Item quia omnes alie proprietates sunt accidentia: prior autem est integra constitutio propriæ substantiæ, quam quod ei adueniant accidentia etiam propria. Hinc ergo fit ut emanatio omnium proprietatum seu propriarum passionum, etiam sit a supposito ut principio quod, mediante natura ut principio quo, ita ut in hoc eadem sit ratio harum emanationum, quæ aliarum propriarum actionum, quia idem est ordo per se ex parte suppositi inter substantiam & subsequentes proprietates. Sola igitur naturalis dimanatio ipsius substantiæ est a natura ut natura est: & ratio est, quia illa tendit ad constitutionem suppositi, & ideo non potest supponere constitutum suppositum, ut ab eo manet. Neque est inconueniens quod aliqua naturalis resultantia sit a natura ut natura est, quando illa est talis ut non dicat ordinem ad rem habentem iam statum omnino completum in genere substantiæ: tunc enim neque ex parte principij, neque ex parte termini supponitur substantia, sed sola existentia, ut ex superius dictis satis patet.

An substantia ad causalitatem materie sit necessaria.

Vltimo constat ex dictis, quid dicendum sit de causalitate materiali, quo modo scilicet substantia conuenire aut attribui possit: nam fere eodem modo de illa philosophandum est, quo de efficientia: substantia enim non est propria ratio seu potentia recipiendi aliquid, ut per se constat ex his quæ de illa diximus: est enim vltimus modus completus perfectam substantiam: vnde non ordinatur ad recipiendum aliquid substantiale. Excipio solam substantiam partialem materiæ, quæ, eo quod incompleta & materialis est, ordinatur ad recipien-

XVII.

XVIII.

ciendum formale complementum substantiæ totius suppositi materialis, ut in superioribus declaratum est. Proprietates vero vel accidentia, licet recipiantur in supposito, non tamen ratione substantiæ, sed ratione naturæ: nam recipiuntur in entitate substantiæ, non in modo substantiæ. Cuius rei argumentum optimum sumitur ex mysterio Incarnationis, nam in Christo recipi potuerunt omnes proprietates, & perfectiones accidentales hominis, non ratione substantiæ, neque attingendo illam, quæ increata est, sed solam afficiendo naturam. Vnde quoad hoc eadem est ratio de natura & supposito, quatenus sunt principia agendi, vel recipiendi accidentia: utrumque enim attribuitur supposito ut quod, ipsa tamen natura est principium quo, tam agendi quam recipiendi: agendi quidem per formam: recipiendi autem, vel secundum se totum, vel secundum materiam in quibusdam accidentibus materialibus, vel secundum formam in spiritualibus, quod latius hic exponere aut tractare non est necesse. Hinc tamen fit, ut, licet substantia non sit ratio recipiendi, sit tamen conditio per se requisita ex parte recipientis: hac enim ratione dicuntur passionibus proprie esse suppositorum, sicut & actiones, & ita etiam loquimur in mysterio Incarnationis: est enim Christus passus & mortuus, & non proprie humanitas: & ideo sicut actiones, ita & passionibus Christi fuerunt infiniti valoris, sicut ergo substantia est conditio agentis, ita & recipientis: atque hoc modo potest illi materialis causalitas attribui, sicut efficientia. Et hoc etiam confirmat testimonium Aristotelis I. Metaphys. cap. primo, iuxta expositionem superius datam, nimirum actiones versari circa singularia, id est, supposita, Calliam scilicet, & Socratem, ut circa materiam substantiam.

XIX. Huic vero doctrinæ adhibenda est duplex limitatio: prior est ut intelligatur de subiecto actionis seu passionis accidentalis, non substantialis, vel si ad substantialem passionem voco generationem substantialem, omitto enim creationem, quæ non habet materialem causam, neque in subiecto recipitur: omnis ergo actio vel passio præter substantialem generationem recte attribuitur supposito, & circa illud versatur ut circa materiam substantiam: & de hac posuit Aristoteles exemplum, cum dixit: *Medicus non curat hominem, sed Calliam, aut Socratem*. Generatio autem substantialis non versatur circa suppositum ut circa materiam substantiam, sed circa materiam primam in qua sola recipiatur, destructo iam supposito ex quo fit generatio, & prius quam illud sit constitutum. Atque hac ratione non potest hæc passio proprie tribui supposito ut subiecto, vel causæ materiali. Potest autem cum quadam proportionem id fieri, nimirum, quod actio seu passio etiam versetur circa rem generalem, & substantialem, partialem tamen in quo deficit à ratione suppositi: sicut superius dicebamus, quamvis actiones sint suppositorum, formam tamen substantialem per se operari. Quo fit ut etiam ad ipsam substantialem generationem aliqua substantia saltem partialis, per se supponatur, & sit conditio necessario requisita ex parte causæ materialis: nam ibi etiam habet locum ratio generalis, quod res prius debet intelligi in se subsistens, quam sit apta ad sustentandum, vel recipiendum aliud.

XX. Sed quid de illa actione, vel quasi actione, ex qua resultat substantia ab ipsa natura: illa enim in natura recipitur, quam nullo modo supponit substantiam? Respondetur actionem esse proportionatam termino: vnde sicut substantia ipsa non est proprie inhærens, sed altiori modo efficiens naturam, eique adhærens, ita emanationem illam, si sit ex natura rei distincta ab ipsa substantia, non inhærens,

neque esse in natura ut in subiecto, vel materia, sed ut in re terminabili per substantiam, cui intime & per quamdam identitatem coniungitur: & ideo non est necesse ut talis emanatio supponat rem substantialem.

Vnde obiter intelligitur, quando generatio substantialis (& quo ad hoc idem est de creatione) dicitur versari circa personam, vel suppositum, id esse intelligendum de termino, non de subiecto aut materia generationis, in quo sensu diximus posse etiam intelligi dictum Aristotelis, actiones scilicet versari circa singularia: & in hoc sensu propriissime applicatur ad has actiones, quas substantiales vocamus: nam actiones accidentales proprie terminantur ad composita ex accidentalibus formis, ex 7. Metaphys. cap. 8. in quibus compositis supposita ipsa includuntur: imo pro illis supponunt, & ideo etiam hoc modo dici possunt omnes hæ actiones versari circa supposita.

Posterior limitatio erat ut hæc intelligatur ex natura rei, & seclusis miraculis, nam interveniente operatione aliqua supernaturali, fieri potest ut aliquis patiatur aliquid vel recipiat, quamvis non sit suppositum, ut de quantitate Eucharistiæ docent Theologi. Dici vero potest ulterius, in hac etiam exceptione servari quandam operationem, nam illa quantitas ut fiat subiectum accidentium aut mutationum, prius recipit modum per se subsistendi, & ita constituitur in statu simili, vel proportionali supposito. Ad do tamen, quod si per possibile, vel impossibile Deus conservaret naturam aliquam vel quantitatem separatam sine substantia, vel positivo modo per se essendi, illa posset per entitatem suam esse subiectum mutationis sibi proportionatæ, propter eandem rationem, qua idem supra diximus de actionibus: atque ita in huiusmodi causalitatibus, materiali & efficienti, eadem fere in omnibus servatur proportio, ut diximus.

SECTIO VIII.

Utrum in secundis substantiis concreta ab abstractis distinguantur, & quo modo in eis suprema ratio substantiæ, & coordinatio prædicamentalis constituenda sit.

Diximus hæc ratione primæ substantiæ, superest ut de secunda breviter dicamus: & sicut primam substantiam seu suppositum cum singulari natura comparavimus, ita etiam nunc species seu genera substantiæ cum communibus naturis illis proportionatis conferamus, ut verbi gratia, hominem cum humanitate, animal cum natura animalis, & de cæteris proportionali modo huiusmodi enim comparationem diximus supra sect. 4. ad hanc disputationem etiam pertinere. Qua exposta, declarabimus tandem generalem rationem constituentem supremum genus prædicamenti substantiæ: eiusque coordinationem infinuabimus ac brevissime attingemus, quoniam ea res magis ad Dialecticum spectat, quam ad Metaphysicum.

Dicunt ergo quidam abstracta hæc & concreta in universilibus seu in secundis substantiis sumpta, non eodem modo distingui & comparari inter se, ac in primis substantiis, id est, non ita distingui hominem & humanitatem, sicut Petrum & hanc humanitatem: nam Petrus distinguitur ex natura rei, ut visum est, à sua individua humanitate: homo autem solum ratione, & modo significandi differt ab humanitate. Ita tenet Fonseca lib. 5. Metaphys. cap. 8. quæst. 5. sect. 10. & quæst. 6. sect. 1. Fundamentum eius esse videtur, quia

quia nomina concreta secundarum substantiarum de
formali idem significant quod abstracta: solumque
innuunt, & quasi connotant singularia supposita in
quibus subsistunt, pro quibus etiam supponunt seu
accipiuntur, sicut concreta accidentium de formali
tantum significant formam accidentalem, conno-
tant autem subiectum cui inhaerent, ut pro illo sup-
ponunt. Quod secus accidit in nominibus concre-
tis primarum substantiarum: hæc enim non signifi-
cant de formali aliquam naturam, & innuunt sub-
iectum, sed per se primo significant ipsum suppo-
situm, quod tanquam primum subiectum ab omnia
superiora, & accidentia comparatur: ut constat ex
definitione primæ substantiæ: ideo non potest per hæc
nomina aliud subiectum innui, alioqui procederet
in infinitum. Ex hac ergo nominum diversitate
videtur colligi, hominem, v.g. & humanitatem se-
cundum se non differre formaliter ex natura rei, sed
solum in modo concipiendi, & significandi, ex quo
provenit ut homo accipitur, & supponat pro suppo-
sitis, pro quibus non supponit humanitas. Et confir-
matur, nam homo ut sic non includit substantiam,
quam includit Petrus, quia substantia est res in-
communicabilis: homo autem dicit tantum
rationem communem: ergo non habet homo in
quo ex natura rei distinguatur ab humanitate quan-
do quidem in primis substantiis concretum solum
distinguitur ab abstracto per additionem substantiæ.

Nihilominus dicendum cenſeo, æque distingui in
secundis substantiis concretis ab abstractis, ac in pri-
mis. Ita sentiunt frequentius discipuli D. Thom. lo-
cis superius citatis, & sumitur ex D. Tho. in opus. de
ente & essent. c. 3. ad finem, ubi ait, humanitatem &
hominem differre, quia humanitas præcendit ab om-
nibus, quæ sunt extra formalem essentiam homi-
nis, homo vero implicite, & in confuso includit rati-
ones constituentes individua, seu supposita humana.
Et 3. part. quæst. 4. art. 3. dicit, quamquam hæc locutio
sit vera, Verbum assumptum humanitatem; hæc tamen ef-
se impropiam & in rigore falsam, Verbum assumptum
hominem. Nam hoc nomen homo (inquit) significat huma-
nam naturam, prout nata est in supposito esse, quia ut dicit
Damascenus lib. 3. de Fide c. 4. & 11. sicut hoc nomen Deus
significat eum qui habet divinam naturam, ita hoc nomen
homo significat eum qui habet naturam humanam. Ex qui-
bus verbis hæc potest formari ratio, nam Petrus &
hæc humanitas non alia ratione distinguuntur ex na-
tura rei, nisi quia hæc humanitas: solum significat in-
dividuam naturam: Petrus vero dicit habentem tale-
m naturam: sed eodem proportionali modo com-
paratur homo & humanitas: ergo pariter distin-
guuntur. Et confirmatur ac declaratur, nam sicut hoc
suppositum, seu hoc habens hanc naturam, addit ali-
quid determinatum huic naturæ individua, ratione
cuius ex natura rei distinguitur ab illa, ita habens hu-
manitatem absolute addit aliquid in communi, seu
in universalibus ipsi humanitati, ratione cuius homo est
habens naturam, & non humanitas: ergo est eadem
distinctio.

Præterea declaratur in hunc modum, nam huma-
nitas ex natura distinguatur à Petro, & Paulo, nam
si hæc humanitas ex natura rei distinguatur à Petro,
multo maiori ratione humanitas, quia minus inclu-
dit humanitas, quam hæc humanitas, saltem actualiter
& explicite: at vero homo non distinguatur ex na-
tura rei à Petro & Paulo, nec humanitas ab hac & illa
humanitate, sed tantum ratione, ut constat ex supra
dictis de universalibus: ergo homo & humanitas non
sunt omnino idem ex natura rei, sed æque distin-
guuntur ac suppositum & natura individua. Probatur
consequentia, quia alias non posset Petrus magis di-
stingui ab humanitate, quam ab homine: nam quæ
sunt eadem inter se, eodem modo identificantur, vel
distinguantur ab eodem tertio. Atque hinc potest su-

Tom. II Metaphys.

mi ratio à priori huius sententiæ, nimirum, quod hæc
prædicata universalis a solum ex modo concipiendi
nostro distinguuntur à singularibus proportionem
sumptis id est concreta à concretis & abstracta ab ab-
stractis: ergo eodem modo distinguuntur, siue singu-
lariter, siue universaliter concipiuntur, quia solus modus
concipiendi non tollit distinctionem, quæ ex natura
rei in rebus ipsis reperitur. Et ideo æque falsæ sunt hæc
locutiones: homo est humanitas, & similes, sicut illa:
Petrus est sua humanitas. Ac tandem declaratur in
hunc modum, nam si homo & humanitas in re ef-
ficerent idem, hoc ipso quod intelligeremus addi huma-
nitati differentiam individuam, intelligeremus
constitui hunc hominem, sicut hanc humanitatem:
& consequenter non distingueretur hic homo ab
hac humanitate: ergo sicut hoc falsum est, ita etiam
illud.

Neque fundamentum contrariæ sententiæ diffi-
cilem habet responſionem. Nam in primis differen-
tia illa inter nomina primarum & secundarum sub-
stantiarum non est necessaria quia etiam hic homo di-
ci potest formaliter significare hanc humanitatem,
innuere vero seu consignificare suppositum in quo
talis humanitas subsistit: cur enim id potius de ho-
mine, quàm de hoc homine affirmatur? Hoc enim non
repugnat cum actione primæ substantiæ: nam in ea
non solum insunt accidentia, & subsistunt secunda
substantiæ: sed etiam individua & singularis natura
suo modo est, seu subsistit in supposito: ergo non re-
pugnat nomini primæ substantiæ ut formaliter signi-
ficet singulari naturam, innuat autem suppositum.
Neque ex hoc sequitur processus in infinitum: quia
non dicimus nomen primæ substantiæ innuere sub-
iectum vel suppositum, in quo sit tota ipsa prima sub-
stantia, sed in quo sit individua natura ipsius primæ
substantiæ. Quod ex mysterio Incarnationis & Tri-
nitatis optime declaratur: nam hic homo Christus
de formali significat hanc humanitatem innuendo
suppositum in quo subsistit. Unde dicunt Theologi
frequentius, quod licet illa humanitas mutaret sup-
positum: semper est idem homo, vel licet assumere-
tur à tribus personis, esset tamen hic homo. Sicut et-
iam hic Deus formaliter dicit hanc Deitatem, innuit
vero personam, in qua hæc Deitas subsistit: ideo li-
cet personæ sint tres, idem tamen est Deus, seu hic
Deus. Verum est tamen esse quædam nomina prima-
rum substantiarum, quæ formaliter significant ratio-
nem suppositi, quam individua naturam, ut hoc sup-
positum vel hæc persona. Alia vero esse possunt nomina
singularia de quibus non satis constat, quid forma-
lius significant, ut sunt propria nomina individuo-
rum, Petrus & Paulus, &c. Veruntamen hoc parum
refert ad rerum distinctionem, quam inquire-
mus.

Vnde secundo dicitur, quamquam in nominibus
concretis nos explicandi gratia distinguamus duplex
illud quasi partiale significatum, formale scilicet, &
materiale, vel quasi materiale, aut connotatum, ta-
men in re ipsa vnum esse adequatum significatum,
quod maxime cernitur in nominibus concretis se-
cundarum substantiarum, sunt enim nomina abso-
luta, quorum adequatum significatum est per se v-
num. Quapropter ad distinguendum hominem ab
humanitate parum refert, quod in significatione hu-
ius vocis Homo possumus non distinguere formale
significatum & connotatū, sed attendendum est ad
æquatū significatū, nā inter illud & humanitatem fit
cōparatio: vnde si in illo aliquid realiter includitur
quod in humanitate non includatur, hoc satis est ut di-
cantur illa duo ex natura rei distingui. Atque idem
dicendum cenſeo de concretis accidentium, et-
iam si in eis minor sit unitas, & expressior sit con-
notatio, seu clarior distinctio formalis & mate-
rialis significati. Non enim verum cenſeo, quod
quidam aiunt, in accidentibus concretum, &
abstra-

V.
Contraria co-
pionis sunt
damentum
enervatur.

VI.

abstractum solo concipiendi modo distingui: nam in re idem penitus significant: quod sentit Durand. in 1. dist. 34. q. 1. citans Aristotelem in prædicam. cap. de substant. text. 7. dicentem, album solam qualitatem significare sicut albedinem. Verum tamen negari non potest, quin album (& idem est de similibus) licet de formali significet solam albedinem, tamen æquale significet plus quam albedinem, scilicet, compositum ex subiecto & accidente, alioqui quomodo posset pro subiecto accipi, vel supponere, nisi illud significaret, vel consignificaret. quod tam manifestum est ex communi modo concipiendi, ut vix possit in hoc dubitari. Nec Aristoteles dixit album solam qualitatem significare, sed solum quale: & per illam particulam exclusivam non excludit, quin adæquate significet compositum, sed excludit quale essentiale. Dixerat enim secundas substantias non significare hoc aliquid, sed quale quid: & ideo subdit, non significare quale perinde ac album, quod solum quale significat, id est, quale accidentale, quod non est quidditas rei: secunda vero substantia dicitur quale essentiale & quidditativum. Cum ergo hæc concreta accidentium adæquate significant ipsa composita, dicendum est, non sola conceptione distingui ab abstractis, sed re ipsa, sicut compositum à forma componente.

VII.

Adde ultimo (ut ad confirmationem illius sententiae respondeam) illud, quasi materiale significatum, quod innuere, vel consignificare dicitur hæc vox, homo, non esse Petrum vel Paulum, secundum quod sunt talia individua vel supposita, sed solum secundum communem seu confusam rationem subsistentis in humanitate. Nam, sicut homo de formali non dicit immediate hanc vel illam humanitatem ut sic, sed humanitatem confuse, ita non innuit immediate hoc, vel illud suppositum humanum, sed simpliciter subsistens in humanitate, sub quo mediare & confuse complectitur singularia subsistentia in humanitate: totum enim immediatum significatum, & adæquatum huius vocis homo abstractum secundum rationem ab individuis, tam ratione formali, quam ratione materiali. Unde intelligitur, quod sicut Petrus præter hanc humanitatem includit subsistentiam eius, ita homo præter humanitatem includit subsistentiam humanitatis, non hanc vel illam, sed communem rationem subsistentiam talis naturæ. Ita enim abstrahibilis est communis ratio subsistentiæ à singularibus, sicut communis ratio humanitatis vel hominis. Certum autem est perinde distingui ex natura rei subsistentiam hominis ab humanitate in communi sumantur, sicut in individuo hæc subsistentia ab hac humanitate: cum ergo homo præter humanitatem includat subsistentiam humanam in communi, necesse est ab illa distingui tanquam includens ab inclusio.

VIII.

Dices: Ergo homo & aliquis homo idem significant: nam: aliquis homo præter humanitatem non dicit nisi subsistens in humanitate, quod non designat in singulari, sed in communi tantum: consequens autem non videtur verum, quia homo dicit tantum speciem humanam, ac vero aliquis homo dicitur individuum vagum. Respondetur, sub controversia esse an aliquis homo sit propriè terminus vniuocus, supponendo autem pro nunc ita esse, concedo quod quidam homo, & homo in re idem significant, diverso tamen modo quoad formalem modum significandi, nam homo formaliter significat humanitatem & includit in suo immediato significato subsistentiam humanam in communi, individua autem confuse complectitur, non tamen ea exprimit, vel in particulari, vel secundum aliquam rationem communem individui humani: tamen aliquis homo, licet in communi etiam dicat subsistens in humanitate, tamen formaliter significat illud sub ratione individui hu-

mani, non materialiter assignando illud, sed sub communi ratione individui, sicut suppositum humanum significat etiam subsistens in humanitate, significando tamen de formali ipsam subsistentiam.

Corollaria ex superiori doctrina.

Ex dictis colligitur primo, in omnibus secundis substantiis habere locum prædictam distinctionem concreti ab abstracto, proportionalem illi, quæ in primis substantiis est inter suppositum & naturam: est enim omnium eadem ratio. Sicut enim inspicie ultima distinguitur homo ab humanitate, & sic de cæteris, ita in proximo genere distinguitur animal, verbi gratia, ab animalitate (ut sic dicam) seu à natura, quæ est principium sentiendi, & in generibus intermediis distinguitur, verbi gratia, vivens à natura vegetandi, seu à vita. Ac denique in ipsomet supremo genere substantiæ, distinguitur substantia finita (de hac enim semper est sermo) à substantia infinite seu substantia naturali. In his enim omnibus habet locum illa ratio, quod concreta includunt rationem subsistenti in communitate seu vniuersalitate sibi proportionata, quam non includunt abstracta: & alix rationes factæ possunt eodem modo accommodari. Ac denique potest ita declarari in humanitate Christi: illa enim sicut essentialiter est humanitas, & includit specificam rationem talis naturæ, ita etiam includit essentialiter genericam rationem naturæ animalis, viuentis & corporeæ, ac substantialis naturæ: & similiter sicut non est homo ita neque animal, neque vivens, nec substantia scilicet completa, quam dicit genus generalissimum substantiæ. Et ratio est, quia sicut illi humanitati velle, &c. est aliquid ad complementum hominis necessarium: ita & ad complementum animalis, & aliorum superiorum: est ergo in his omnibus eadem proportionalis distinctio.

Secundo sequitur, quod sicut suppositum, vel prima substantia præter essentiam rei includit modum subsistenti proprium, qui licet pertineat ad complementum substantiæ, non tamen est de essentia eius: ita proportionali modo quilibet secunda substantia, præter rationem essentiali suam includit modum habendi talem essentiam vel naturam specificam, vel genericam, qui modus non pertinet ad essentiam, sed ad complementum talis secundæ substantiæ. Ratio est clara ex prædicta proportionem, nam sicut de essentia Petri non est supposita litas eius, ita nec de essentia hominis subsistentia humana, nec de essentia animalis subsistentia animalis, & sic de cæteris superioribus: est enim eadem omnium ratio. Item, quia quicquid est de essentia hominis, est de essentia Petri: ergo & conuerso, quicquid non est de essentia Petri, non est de essentia hominis: sed de essentia Petri non solum non est, nec subsistentia humana secundum specificam rationem eius: nam in Christo est tota essentia huius hominis, & non est subsistentia humana propriè dicta seu secundum specificam & creatam rationem eius: ergo talis ratio subsistentiæ non est de essentia hominis ut sic: & eadem ratio procedit in omnibus superioribus. Denique, hæc abstracta & concreta licet distinguatur ex natura rei ut diximus, tamè propriè non distinguuntur essentialiter, seu in essentia: sed in modo quodam terminante, & complete essentiam, quem includunt concreta, & non abstracta: ergo hæc omnia concreta præter essentiam includunt aliquid, quod propriè non spectat ad essentiam, sed ad complementum talis substantiæ in suo gradu.

Tertio inferitur ex dictis, qualis sit ratio essentialis substantiæ simpliciter dictæ, id est, quæ est genericæ.

ralissimum in predicamento substantiae. Communiter enim describi solet, quod sit ens per se: quae descriptio sicut & ipsum substantiae nomen, ambigua esse potest. Nam si nomen entis generalissime & transcendenter sumatur, & illud per se solum denoter negationem inhaerendi alteri per modum accidentis: sic non solum supremum genus substantiae, & quidquid sub eo directe continetur, est ens per se, sed in vniuersum, quicquid non est accidentis, id est, omnis substantia, siue completa, siue incompleta, vel physice, vel metaphysice, iuxta superius dicta in sectione prima huius disputationis. Alio modo sumi potest ens per se pro ente completo, quod per se subsistens esse potest. Et hoc modo describitur per illa verba essentialis ratio substantiae, prout est supremum genus: indigent tamen duplici annotatione. Prima est, substantiam, quae est supremum genus (& idem est de qualibet secunda substantia) non dici per se esse, seu subsistere, quia per se primo, seu praecise, & prout secunda substantia est, possit in rerum natura subsistere: hoc enim pertinet ad opinionem Platonis attributam de vniuersalibus in re ipsa separationem existentibus: & ad hunc sensum excludendum dicit Aristoteles in praedicamentis cap. de substantia, secundum substantiam videri esse hoc aliquid, quia significatur per modum subsistentis, re tamen vera non esse hoc aliquid, quia non subsistit, nisi in singularibus. Dicitur ergo substantia in communi per se esse, quia ex vi suae rationis formalis postulat illum essendi modum, & quia in suo conceptu includit illum, secundum communissimam rationem sitam, & maxime abstractam, quamuis in re ipsa non exerceatur, nisi in singularibus. Altera animaduersio est, cum actualis substantia non sit de essentia substantiae, vt diximus essentialiter rationem substantiae, vt sic non consistere in esse per se, quatenus per hanc verba describitur ipsa subsistere in actu: sed in hoc, quod habeat talem essentiam, & naturam, cui debeatur substantia, seu quae ex se sit sufficiens principium illius.

Vltimo licet ex dictis colligere, quae res constituentur in predicamento substantiae, & quo modo. Primum enim veluti fundamentum & basis illius praedicamenti, est suppositum, seu prima substantia creata (nam increata non collocatur in praedicamento, vt ex his quae de ente per essentiam diximus, constare potest) & ideo ab Aristotele prima substantia dicta est, praecipue & maxime substantia. Supra illam veron recta linea collocatur species eius & genera, usque ad supremum, eo quod sint etiam completae substantiae, vt supra vidimus, quia dicunt integram naturam substantiae, cum modo subsistendi, & per modum totius, solumque differunt in maiori vel minori abstractione, seu in modo magis confuso, vel distincto concipiendi ipsam integram substantiam. Cetera vero omnia, quae primam aut secundam substantiam componunt Physice, aut Metaphysice, reuocantur ad praedicamentum substantiae, non tamen constituntur in recta linea. Ratio huius posterioris partis est, quia non sunt completae substantiae. Prioris autem partis ratio est, quia non potest substantia completa, nisi ex completis constare, teste Aristotele 1. Physic. cap. 3. & 6. Non enim potest substantia per se ex accidentibus componi. Neque in vniuersum, res vniuersus praedicamenti ex re alterius praedicamenti, vt testatur Aristoteles 1. Topic. cap. 3.

Huiusmodi autem sunt in primis ipsae naturae substantiales, prout in abstractione significantur & concipiuntur: nam licet haec possint inter se concipi cum subordinatione, & quasi constituendo suam lineam, proportionatam illi, quae ex primis & secundis substantiis constituitur (sic enim concipitur haec humanitas, & supra illam humanitas, & supra hanc naturam animalis usque ad substantialem naturam) tamen tota haec linea, & series secundum quid substantia-

tia, & ideo tantum secundum quid seu per reductionem pertinet ad illud praedicamentum: & vnumquodque ex illis abstractis, ad suum proportionale concretum reuocatur: id est, haec humanitas ad hunc hominem, humanitas ad hominem, & sic de reliquis. Vnde consequenter fit, vt alterum etiam extremum huius compositionis, scilicet subsistentia, vel singulariter, vel vniuersa concepta, non possit directe in hoc praedicamento collocari, quia multo minus est completa substantia, quam ipsa natura, reducitur tamen ad eadem composita cum praedicta proportionem: nam componentia ipsa ad suum compositum reuocanda sunt. Arque idem iudicium est de partibus essentialibus substantiae compositae, quales sunt materia & forma, in quibus etiam potest intellectus suas lineas constituere, & maxime in formis, quas possumus vel in indiuiduo concipere, vel in specie, & a formis specie diuersis possumus etiam conceptum genericum abstrahere, qualis est conceptus formae elementaris, vel animae sensitiuae: & in materia potest facile aliquid simile excogitari, praecipue si verum est dari materias specie diuersas, quas in generica ratione materiae conuenire necesse est. Verumtamen tota haec coordinatio, est secundum quid, & per reductionem, respectu praedicamenti substantiae, quia nec materia nec forma est completa substantia, neque indiuidua earum sunt primae substantiae, aut hoc aliquid, vt sumitur etiam ex Aristotele secundo de Anima capite primo & septimo Metaphysic. capite tertio.

Rursus idem fere dicendum est de partibus integrantes, quae teste Aristotele 7. Metaphysicorum c. 5. quamdiu actu componunt, non sunt actu entia, sed potentia, non quod non habeant actualitatem, entis, sed quod non habeant illam separatam & ratione sui, sed in toto & ratione totius: & eodem sensu non sunt substantiae actu, sed potentia, ac propterea non collocantur directe ac per se sub supremo genere substantiae, sed in toto ipso comprehenduntur & ad illud reuocantur sunt, etiam si mente separatim concipiuntur. Arque eodem fere modo philosophandum est de differentiis substantialibus, quae non sunt substantiae, scilicet directe & complete, teste Aristotele in cap. de substantia nulla enim differentia sub suo genere directe collocatur, repugnat enim hoc propriae compositioni ex genere & differentia, vt constat ex Aristotele 3. Metaphysicorum cap. 2. Alioquin & in tali compositione procederetur in infinitum, & ipsa differentia esset species, & praedaretur vt quid: quae omnia repugnant, vt indicant etiam Aristoteles 1. Topicorum capite decimo tertio. Ponuntur ergo haec differentiae in praedicamento substantiae reduciuae: nec sunt accidentia, vt ostensum est: quia nec possunt esse extra totam substantiae latitudinem: inter quam & accidentis non datur medium. Denique ob easdem rationes omnes modi substantiales, vel inchoationes ac viae ad substantiam vt sic, vt passiva creatio, & similes in hoc praedicamento collocantur per reductionem. Quae tota doctrina communis est interpretum, Aristotelis, partim 5. Metaphysic. ca. 8. partim in predic. cap. de substantia. vbi de hac coordinatione praedicamenti subius differitur: illud enim proprium est Dialectici munus, ad Metaphysicam autem considerationem, ea quae generatim dicta sunt, sufficere videntur solumque superest vt de diuersis gradibus seu ordinibus substantiarum, quantum abstractio Metaphysica permittit, differamus.

XIV.